

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΝΗ'

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1987

ΤΕΥΧΟΣ Β'

ΑΙ ΑΜΒΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ

ΥΠΟ

Μητροπολίτου Περιστερίου
Χρυσοστόμου - Γερασίου ΖΑΦΕΙΡΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τὸ πρόβλημα τῶν ἀμβλώσεων γενικῶς καὶ τὸ περὶ αὐτῶν Νομοσχέδιον.

Τὸ θέμα τῶν ἀμβλώσεων, λόγῳ τῆς μεγάλης σπουδαιότητος καὶ εὐρύτητος, τὴν ὁποίαν ἔχει, τόσον διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα ὅσον καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πολιτείαν καὶ γενικώτερον δι' ὁλόκληρον τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν καὶ τὸν κόσμον, θὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην.

Πρόκειται περὶ ἑνὸς πολὺ ἀκανθώδους καὶ πολυπλόκου ἀρχαιοτάτου προβλήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, ἔχει ἄμεσον σχέσιν καὶ μετὰ τὴν ἀτομικὴν καὶ μετὰ τὴν δημοσίαν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ προκαλεῖ εὐκαίρως-ἀκαίρως οὐκ ὀλίγας ἀτελειώτους πνευματικὰς ἀνησυχίας καὶ μακρὰς συζητήσεις. Αἱ προεκτάσεις τοῦ θέματος τούτου δὲν περιορίζονται ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς ἓνα καὶ μοναδικὸν τομέα, ἀλλὰ τούναντίον ἐπεκτείνονται ταυτοχρόνως εἰς περισσοτέρους τοιοῦτους, ἐφ' ὅσον παρεισάγονται πλεῖστοι ὅσοι καθαρῶς ἰατρικοί, βιολογικοί, φιλοσοφικοί, ἠθικοί, κοινωνικοί, νομικοί, προσωπικοί, ὅπως δὲ ἰδιαίτερος πνευματικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ παράγοντες. Οὕτως οἰαδήποτε ἀντιμετώπισις-λύσις τοῦ προβλήματος συνεπάγεται ἀναποφεύκτως καὶ ὠρισμένας ἠθικὰς, ἐκκλησιαστικὰς, βιολογικὰς, ἰατρικὰς, ψυχολογικὰς, ἀνθρωπιστικὰς, κοινωνικὰς, δημογραφικὰς καὶ ἐθνικὰς ἐπιπτώσεις. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόβλημα, ἀντιμετωπιζόμενον ἐκ τῆς ἡμετέρας ὀπτικῆς γωνίας, δὲν εἶναι τόσον ἰατρικόν, νομικόν καὶ κοινωνικόν ὅσον καὶ κυρίως συνειδησιακόν, ἠθικοπνευματικόν, ψυχολογικόν καὶ ἐθνικόν, ὡς τοιοῦτον δὲ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν μεγαλύτεραν ἐθνικὴν —μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας— καὶ ἠθικὴν τραγωδίαν

τῆς χώρας μας, τῆς ὁποίας ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς, συνεχῶς ἀπομακρυνόμενος ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ πνευματικῶν παραδοσιακῶν παισιῶν καὶ δυναμικῶν δυνατοτήτων, εἰσέρχεται εἰς τὸ νέφος τοῦ ὀρθολογιστικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐὰν κρίνωμεν τοῦτον βάσει τῶν σημερινῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δυτικῶν κυρίως κρατῶν, χαρακτηρίζεται ὑπὸ τινος ἐχθρότητος ἐναντι τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ γενικώτερον ἐναντι τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν.

Ἐνεκα τῆς μεγάλης εὐρύτητος, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ πρόβλημα τοῦτο τῶν ἀμβλώσεων, τὸ ὁποῖον, ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν γυναῖκα, ὡς ἐσφαλμένως δυστυχῶς διατείνονται ὠρισμένα ἀκραῖα φεμινιστικὰ σωματεῖα-κινήματα, ἀλλ' ἐξ ἴσου καὶ τὸν ἄνδρα, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπησχόλησε καὶ ἐξακολουθεῖ εἰσεῖτι καὶ σήμερον ν' ἀπασχολῆ μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἔντασιν καὶ μὲ τὸ αὐτὸ πάντοτε ζωηρὸν καὶ ἀπεριόριστον ἐνδιαφέρον ἅπαντα τὰ Κράτη καὶ ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου, τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον «culture has everything to do with decisions on a question like abortion» (Margaret Mead). Ἡ ἀμβλωσις τίθεται ὡς πρόβλημα καὶ ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἐπιστήμονας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν παραδέχονται τὰ συμπεράσματα τῆς συγχρόνου Βιολογίας καὶ τῆς Γενετικῆς, καθ' ἃ τὸ ἐμβρυον εὐθὺς ἀμα τῇ συλλήψει του εἶναι ζῶν ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς (fetus humanus animatus).

Ἡ θέσις τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ διαμορφοῦται συμφώνως πρὸς δύο κυρίως βασικὰ κριτήρια, ἤτοι ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ἐμβρύῳ καὶ ἐκ τῆς λύσεως τὴν ὁποίαν προτίθενται οἱ δύο οὗτοι θεσμοὶ νὰ δώσουν εἰς τὰς ἐπιπλοκάς, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ὁ θάνατος τοῦ ἐμβρύου αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἢ ἀντικειμενικὴ ἀξία τῆς ζωῆς γενικῶς, εἰδικώτερον δὲ ἢ ζωὴ τῆς μητέρας.

Βεβαίως ἐνταῦθα, λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τοῦ θέματος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκθέσωμεν τι ἔπραξαν καὶ τι πράττουν τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ κράτη, καὶ δὴ τὰ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπηρεάζουν ἄμεσα τὴν ζωὴν ἡμῶν τῶν Νεοελλήνων. Ἄντι τούτων ἀρκούμεθα ἐνταῦθα νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸν χῶρον ἡμῶν, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρει ἄμεσα ἡμᾶς, καὶ νὰ εἰπώμεν, ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἡ ἀμβλωσις ἔθεωρεῖτο ἔγκλημα κατὰ τῆς ζωῆς. Τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐκ τοῦ ποινικοῦ νομικοῦ κανόνος τοῦ Ἀττικοῦ Δικαίου, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον «ὁ δούς ἀμβλωθρίδιον ἀνδροφόνος ἐστί». Ὁ γνωστὸς ὄρκος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἱατρικῆς Ἱπποκράτους, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀμιλήσωμεν εὐθὺς κατωτέρω, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀμβλωσιν, διὸ καὶ ρητῶς καταδικάζει αὐτήν. Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς πράξεως ταύτης εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα προσθέτομεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὅ,τι ἴσχυεν ἐν αὐτῇ¹ ἴσχυεν

1. Αἱ γνῶμαι ὠρισμένων συγγραφέων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος περὶ δυνατότητος διενεργείας ἀμβλώσεως ἄνευ ποινικῶν κυρώσεων δέον νὰ θεωρηθῶν μᾶλλον ὡς προσωπι-

ὡσαύτως και διὰ τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν², τῆς ὁποίας τὸ Δίκαιον καιτοί κατεδίκασε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐβρύου³ ἐν τούτοις, συμφωνοῦν ἀπολύτως μὲ τὰς ἀρχαίας ἐπιστημονικάς και κοινωνικάς ἀντιλήψεις, ἀπεδέχετο, ὅτι τὸ ἐμβρυον ἀψυχον ὄν, δὲν καταλέγεται ἐν τοῖς ζῶσι, λογιζόμενον οὐχὶ ἀνθρώπος, ἀλλὰ μέρος τῆς μητρικῆς γαστρῶς⁴.

Εἰς τὴν Νεωτέραν Ἑλλάδα, και δὴ και ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἕως σήμερον, ὑπῆρχεν, ὡς θὰ ἴδωμεν και κατωτέρω, ἡ νομικὴ δέσμευσις διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀμβλώσεων, ἡ ὁποία κυρίως ἐρείδεται ἐπὶ τῆς γνώμης τῶν Ἱπποκράτους και Γαληνοῦ, οἱ ὅποιοι ἄνευ οὐδενὸς ἐνδοιασμοῦ ἐπίστευον ἀκραδάντως, ὅτι τὰ «ἐμβρυαζῶντα εἰσί», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβεβαιοῦται και σήμερον ὑπὸ τῶν καταπληκτικῶν ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Ἐμβρυολογίας και Βιολογίας. Ὁ λίαν γνωστὸς εἰς πάντας ἔρκος τοῦ πατρὸς τῆς Ἱατρικῆς Ἱπποκράτους, «οὐδὲ γυναικί πεσσὸν φθόριον δῶσω», ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας ἐνήργησεν ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀποφασιστικὸς παράγων διὰ τὴν νομικὴν δέσμευσις τῶν ἀμβλώσεων, αἱ ὁποῖαι, ὀφείλομεν νὰ τὸ τονίσωμεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἀποτελοῦν φόνον ἐκ προμελέτης ἐνὸς ἀθῶου, ἀπροστατεύτου, ἀναπολογήτου και ἀγεννήτου παιδιοῦ. Ὡς ἐκ προμελέτης θάνατος ἡ ἀμβλώσις εἶναι μία πρᾶξις, ἡ ὁποία νομικῶς, ἠθικῶς, θρησκευτικῶς, ἀνθρωπιστικῶς, κοινωνικῶς και ἔθνικῶς εἶναι ἀνεπίτρεπτος, ἀπαράδεκτος και καταδικαστέα.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν, και δὴ και ἐπὶ Κυβερνήσεως τῆς Νέας Δημοκρατίας, ὁ ὑπουργὸς Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν Καθηγητῆς Σπ. Δοξιάδης ἠτόιμασε Σχέδιον Νόμου διὰ τὴν ἀποποινικοποίησιν τῶν ἀμβλώσεων, ὑποστηρίζας ὅτι πρὸ τῆς δωδεκάτης ἐβδομάδος, ὁπότε, κατ' αὐτὸν πάντοτε, γίνεται ἡ ἐμφάνισις και ἀνάπτυξις τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ ἀμβλώσις δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται «ἀφαίρεσις τῆς ζωῆς». Τὸ Σχέδιον τοῦτο τοῦ Νόμου οὐδέποτε προῦχώρησεν εἴτε διότι ἡ Κυβέρνησις ἐκ τῶν ὑστέρων ἐστάθμισε καλύτερον τὰς εὐθύναις τῆς, ἐσκέφθη ὠριμώτερον και ἐσυνειδητοποίησε βαθύτερον τὰς μεγάλας ἐπιπτώσεις τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς τόσοῦ κεφαλαϊώδους σημασίας και ἀξίας

και αὐτῶν γινῶμαι και οὐχὶ ὡς ἀντιπροσωπεύουσαι τὴν ἐπίσημον γνώμην τῆς Πολιτείας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ζωῆς και δράσεως αὐτῶν.

2. Ἰδὲ "Αμβλώσεις, ἐν Ἐγκυκλοπαιδείᾳ Ἐλευθερουδάκη, σσ. 880-881.

3. Τὸ ρωμαϊκὸν ὡς ἄλλως τε και τὸ Βυζαντινὸν Δίκαιον τὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐπιχειρουμένην καταστροφὴν τοῦ ἐβρύου ἐξωμοίωκε πρὸς τὸν φόνον «κολάζον αὐτὴν διὰ σωματικῆς ποινῆς, προσκαίρου ἐξορίας ἢ και δι' αὐτῆς τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου», ἀπετέλει δὲ βασικὸν λόγον διὰ τὸν ἄνδρα «νὰ διαζευχθῆ τὴν προκαλέσασαν αὐτὴν σύζυγον αὐτοῦ». Κ. ΡΑΛΛΗ, Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 230.

4. Κ. ΡΑΛΛΗ, Μνημ. ἔργ., σ. 222,

διὰ τὴν καθόλου πορείαν τοῦ Ἔθνους καὶ Γένους ἡμῶν Νομοσχεδίου ὡς καὶ τὰς τυχόν ἀντιδράσεις τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, εἴτε διότι δὲν ἐπρόφθασε νὰ καταθέσῃ τοῦτο πρὸς ψήφισιν εἰς τὴν Βουλὴν, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξύ ἀνόδου εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς παρούσης Κυβερνήσεως. Ἡ τελευταία ἐνῶ καθημερινῶς ἐβομβάρδιζε κυριολεκτικῶς καὶ ἐξακολουθεῖ εἰσέτι νὰ βομβαρδίζῃ ἀπὸ τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν μὲ τὸ συγκινοῦν τοὺς πάντας σύνθημα «ἀποφάσεις μόνον κατόπιν διαλόγου μὲ τὸν λαόν», ἐν τούτοις εἰς τὴν πραγματικότητά ἀποφεύγει, τοῦλάχιστον εἰς τὴν περίπτωσιν ἡμῶν, τὸν διάλογον κατὰ τρόπον λίαν συστηματικόν, ὡς τοῦλάχιστον προκύπτει ἐκ τῆς περιπτώσεως τοῦ κατατεθέντος εἰς τὴν Βουλὴν Νομοσχεδίου περὶ ἀμβλώσεων, τὸ ὁποῖον κατηρτίσθη ἀνεὺ οὐδενὸς διαλόγου μὲ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους καὶ μὲ τὴν πλατυτέραν μᾶζαν τοῦ λαοῦ μας. Καὶ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν δὲν εἶναι μόνον οἱ ἐπαίοντες ἰατροί, οἱ ὁποῖοι ἄλλως τε καὶ αὐτοὶ συστηματικῶς ἠγνοήθησαν, ἀλλὰ ἅπας ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ θέματος ζωῆς καὶ θανάτου μὲ ἅλας τὰς ἀτομικὰς, κοινωνικὰς καὶ ἔθνικὰς αὐτοῦ διαστάσεις καὶ προεκτάσεις.

Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας τὸ θέμα, καταστὰν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἄριστον μέσον ἀποτελεσματικῆς κομματικῆς καὶ δημαγωγικῆς ἐκμεταλλώσεως, ἐπανῆλθεν ἔτι ἐντόνωτερον καὶ μὲ περισσώτερον πάθος, θὰ ἐλέγομεν, διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐσπευσμένης καὶ παρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας καὶ ἀντιδράσεις τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του γενικῶς καταθέσεως εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ψήφισιν τοῦ Νομοσχεδίου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περὶ τῆς τεχνικῆς διακοπῆς τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ τῆς προστασίας τῆς υἱείας τῆς γυναίκας».

Ἡ ἐσπευσμένη αὕτη πράξις τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ὀφείλεται μᾶλλον εἰς ἐντόνους πιέσεις ἐλάχιστων γυναικείων «προοδευτικῶν» (!!!) σωματείων, τὰ ὁποῖα ἐκλαμβάνουν τὸν ἄνδρα ὡς «μέγαν δυνάστην», καὶ εἰς εἰσηγήσεις ὠρισμένων καθαρῶς κομματικῶν παραγόντων ἀποβλεπόντων εἰς ἀμέσους ψηφοθηρικὰς συναλλαγὰς παρὰ εἰς τὴν πρόφασιν ἀνθρωπιστικῆς προσεγγίσεως τῶν παρανόμων ἀμβλώσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα, προὐκάλεσεν, ὡς ἄλλως τε ἦτο φυσικόν, διατάραξιν τῶν «θετικῶν» μεταξύ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας σχέσεων καὶ ἠρέθισε τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Νομοσχέδιον ὡς ἀντισυνταγματικόν εἰς τὴν φιλοσοφίαν του καὶ ἀντιδημοκρατικόν ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθηθεῖσαν διαδικασίαν καταθέσεώς του ἐν τῇ Βουλῇ. Ἡ Πολιτεία ὄφειλε δι' ἐν τοιοῦτον τεράστιον κοινωνικόν, ἠθικόν καὶ ἔθνικόν θέμα, δι' ἐν θέμα ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ Ἔθνους ἡμῶν πρὶν ἢ καταθέσῃ τὸ Νομοσχέδιον νὰ ἐνημερώσῃ —ἐν ἀνάγκῃ νὰ προβῇ εἰς δημοψήφισμα προκειμένου νὰ καταστήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους συνευπευθύνους— τὸν

Ἑλληνικὸν Λαόν, τὸν ὅποιον δυστυχῶς ἡ ἡγεσία τοῦ τόπου τὸν ἐνθυμεῖται ὁσάκις ἐπιθυμεῖ νὰ προσδώσῃ κῦρος καὶ κάλυψιν εἰς τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῆς, ἢ ὁσάκις ἔχει τὸ κυβερνῶν κόμμα ἀνάγκην τῆς ψήφου αὐτοῦ. Δὲν τὸ ἐπραξεν ὅμως καὶ ἐνομοθέτησεν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πλήρους καὶ ὀλοκληρωτικῆς ἀποπληροφορήσεως καὶ ἐρήμην τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τὸν ὅποιον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, στερεῖ τοῦ βασικοῦ δικαιώματος ἐπιλογῆς.

Ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἅπαν τὸ εὐσεβὲς αὐτῆς πλήρωμα ἐπικαλούμενοι, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὸ ντοκουμέντο τῆς Παγκοσμίου Ὁμοσπονδίας Ἰατρῶν⁵ διὰ τὸν σεβασμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἡ ὁποία ὑφίσταται ἐξ «*α κ ρ α ς σ υ λ λ ἡ ψ ε ω ς*», δὲν θεωροῦν, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ κατωτέρω, ἀναγκαίαν τὴν ἀναθεώρησιν τῶν σχετικῶν περὶ τῶν ἀμβλώσεων διατάξεων τοῦ Ποινικοῦ μας Δικαίου, τὸ ὅποιον, ἔχον καὶ τὴν σύμφωνον γνώμην τῆς συγχρόνου Ἐμβρυολογίας, Βιοχημείας καὶ τῆς Γενετικῆς, πιστεύει καὶ διδάσκει, ὅτι ἡ ζωὴ εἰς τὸ ἐμβρυον δὲν ἀρχίζει ὕστερα ἀπὸ ὠρισμένας ἐβδομάδας, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς «*ε ξ α κ ρ α ς σ υ λ λ ἡ ψ ε ω ς*», διὸ καί, μὴ ποιούμενον τοῦτο (τὸ Ποινικὸν Δίκαιον) διάκρισιν μεταξὺ τῆς ζωῆς ἐν ἐμβρῶφ καὶ τῆς μετέπειτα τοιαύτης, ἐμμένει εἰς τὴν νομικὴν προστασίαν τοῦ ἐμβρίου ἀπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεώς του. Ὡσαύτως δὲν θεωροῦν οὗτοι δημοκρατικὴν καὶ συνταγματικὴν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ μέχρι σήμερον ἰσχύοντος Ποινικοῦ περὶ τῶν ἀμβλώσεων Κώδικος διὰ νέου Νομοσχεδίου, διότι διὰ τοῦτου, ὡς τοῦλάχιστον κατετέθη ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων ἄνευ προτέρου Δημοψηφίσματος, ἐπιχειρεῖται —τὸ Κράτος εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐνεργεῖ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὀλοσχεροῦς πιέσεως μιᾶς ἐλάχιστης μειονοψηφίας ἐλληνίδων γυναικῶν— ἡ ἄρδην ἀλλαγὴ, ἐννοεῖται παρὰ τὴν ἀντίθετον καὶ ποικιλοτρόπως ἐκδηλουμένην ἀντίθεσιν τῆς πλειονοψηφίας τοῦ λαοῦ μας, τοῦ ὑγιοῦς φρονήματος καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἠθους τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, τὸ ὅποιον ἀναφανδὸν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ἐπιφυλάξεως τάσσεται ἐναντίον παντὸς εἶδους φόνου, ὡς εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν εἶναι ἡ ἀμβλωσις, ὡς ἐπίσης καὶ ἐναντίον τῆς παραβάσεως τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ δικαιώματος τῆς ζωῆς, γεγονόςς τὸ ὅποιον ὅλως ἰδιαιτέρως ἀνησυχεῖ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ἐκκλησίας, δοθέντος ὅτι ἡ μία παραβίασις τοῦ ὡς ἄνω δικαιώματος μοιραίως θὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἄλλας τοιαύτας ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ χρόνου, ἔτι δὲ θὰ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ κακὸν προηγούμενον διὰ τὴν νομιμοποίησιν τῆς παραβιάσεως τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς τῆς ζωῆς διὰ τῆς καταργήσεως βασικῶν ἠθικῶν ἀξιωματίων. Βεβαίως ἡ αὐστηρὰ αὕτη θέσις τῆς Ἐκκλησίας δὲν πρέπει νὰ ἐκκληφθῇ ὡς παντελῆς ἄρνησις παντὸς εἶδους ἐκτρώσεως, διότι τοιοῦτόν τι ἀπὸ καθαρῶς κοινωνικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἐπόψεως θεωρούμενον εἶναι παντελῶς ἀδύ-

5. Πρόκειται περὶ μιᾶς παγκοσμίου ὁργανώσεως, ἡ ὁποία ἀριθμεῖ ἄνω τῶν 210.000 μελῶν.

νατον. Τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο τὸ γνωρίζει καλῶς ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἔχει βαθεῖαν συνείδησιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἔκτρωσις εἰς τὴν σημερινὴν τεχνοκρατουμένην ἐποχὴν μας ἀποτελεῖ μίαν πασιφανῆ πραγματικότητα, ἡ ὁποία ὄλονεν καὶ περισσότερον αὐξάνεται εἰς βαθμὸν πολὺ ἀνησυχητικόν. Ὁ σεβασμὸς τῆς ἐν τῷ ἐμβρύῳ ὑπαρχούσης ἐν δυνάμει αὐθυπάρκτου ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι βασικὸν δίδαγμα, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς κατωτέρω, οὐχὶ μόνον ὀλοκλήρου τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ εἰσέτι τοῦ παγανισμοῦ (πρβλ. ὄρκος Ἰπποκράτους καὶ Ἄραβος Ἰατροῦ).

Θλίβεται ἰδιαίτερος ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν κυρίως ὑπὸ ὀρισμένων ἀκραίων καὶ δῆθεν προοδευτικῶν φεμινιστικῶν κινήματων, τὰ ὁποῖα, ἀντὶ νὰ ἀγωνισθῶν, ὡς ἄλλως τε ὤφειλον, σθεναρῶς διὰ τὴν λῆψιν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀναγκαίων ἐκείνων κοινωνικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα θὰ συνέβαλλον ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν προστασίαν τῆς μητρότητος καὶ τοῦ ἀγεννήτου παιδιοῦ, κατέρχονται δυστυχῶς ἀνά τὰς ρύμας καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ ἀγωνίζονται διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν νομιμοποίησιν τῶν ἀμβλώσεων, τὰς ὁποίας, καὶ ἐν τῷ πνεύματι πάντοτε τῆς ἀλογίστου ἐλευθερίας, θεώροϋν ὅχι μόνον λύσιν ἀνάγκης, ἀλλὰ γενικὸν κανόνα καὶ ἀποκλειστικὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐγκύου καὶ τοῦ ἱατροῦ τοῦ ἐν δυνάμει παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον οὐδαμῶς ὑπολογίζεται καὶ παντελῶς ἀγνοεῖται, καίτοι εἶναι τὸ πραγματικὸν θῦμα εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν. Καὶ τοῦτο συμβαίνει διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, κυρίως ὅμως διότι ἡ γυναίκα ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἑαυτῆς πολυπόθητον χειραφέτησιν (μᾶλλον πρέπει νὰ εἴπωμεν *δουλείαν*) ἔπεσεν εἰς τὰ καλῶς στημένα δίκτυα τῶν εἰδημόνων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον καὶ γνωρίζουν καλῶς μὲ ποῖον τρόπον θὰ πρέπει νὰ ἐργασθῶν, προκειμένου νὰ ρίψουν τὸ ἄθῳον κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ τοὺς ἀρχικούς ὀραματισμούς του γυναικεῖον κίνημα εἰς τὴν πλεκτάνην τῆς κομματικοποιήσεώς του καὶ ὡς ἐκ τούτου τῆς χρησιμοποίησεως, ταυτίσεως καὶ τῆς ἀμέσου ἐξαρτήσεώς του ἐκ τοῦ κόμματος—οἰουδῆτινος κόμματος— τῆς καθοδηγήσεως τούτου εἰς τὸ χεῖλος τῶν θεσμικῶν ἰσορροπιῶν, μὲ ἀπώτερον βεβαίως συγκεκριμένον σκοπὸν τὸν γενικὸν ἐξευτελισμὸν καὶ ἐκφυλισμὸν του ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα—περὶ τούτων μαρτυρεῖ γενικῶς τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὁποῖον περιῆλθε τὸ φεμινιστικὸν κίνημα εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ· τέλος δέ, πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ πάλιν τοῦ ἀνδρός, εἰς τὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπάνθρωπον, ἀνήθικον, καταστροφικὴν καὶ ἄκρω αἰσχροκερδῆ μετατροπὴν τῆς γυναίκας εἰς ἀντικείμενον καθαρᾶς συναλλαγῆς— ὑπάρχει σήμερον προσφορά καὶ ἀγορὰ τῆς γυναίκας ὑπὸ τῶν ἐπιτηδείων ἀνδρῶν— ἔτι δέ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ πλέον ὀδυνηρὸν διὰ τὴν γυναῖκα, τὴν τοποθέτησιν τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀναζητουμένης ἰσότητος μόνον ἐπὶ καθαρῶς κοινωνικοῦ καὶ ὕλικου θὰ ἔλεγον καὶ οὐδαμῶς καὶ ἐπὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον διασφαλίζεται οὐχὶ τόσον μὲ

τὰς ἴσας ἀποδοχὰς διὰ τὴν προσφερομένην ὑπ' αὐτῆς ἐργασίαν, οὐχὶ διὰ τῆς «σεξουαλικῆς ἀπελευθέρωσης», αὐτονομίας καὶ αὐταρκειάς, ὡς διατείνονται αἱ καπηλευόμενοι τὸ γυναικεῖον κίνημα ΕΓΕΣ, ὅσον καὶ κυρίως μὲ τὴν ἀρραγῆ καὶ ἀναμφισβήτητον βιβλικὴν πνευματικὴν ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποῖαν κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ κατηγορηματικὸν τονίζει ὁ Ἅπ. Παῦλος λέγων: «Οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»⁶. «Ἅπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον» ἀναφωνεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Τοῦ λόγου ὄντος περὶ πνευματικῆς ἐνότητος δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ λησμονῶμεν αὐτὸ τὸ ὅποῖον τόσον ἐμφαντικῶς ὑπογραμμίζει ὁ μέγας Πατὴρ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής: Ὁ κόσμος, λέγει ὁ θεόπνευστος οὗτος πατήρ, πρὸ τῆς ἕνεκα τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος πτώσεώς του, εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τέσσαρας διαιρέσεις, τὰς ὁποίας καὶ ὤφειλεν ὁ ἄνθρωπος, κινούμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ οὐχὶ πρὸς τὰ κάτω, νὰ τὰς ἐνοποιήσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἡ πρώτη διαίρεσις, ἡ ὁποία ἀφορᾷ ἡμᾶς ἀμέσως ἐντάϋθα, ἦτο ἡ διαίρεσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ. Τὴν διαίρεσιν ταύτην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἦτο, κατὰ τινὰ τρόπον, ἡθικῶς ὑποχρεωμένος διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐναρμονίσεως πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, ἰδίως δὲ διὰ τῆς ἀπαθείας νὰ τὴν καταργήσῃ ὀλοσχερῶς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καταστῆ ἐκ νέου οὗτος ἀδιαίρετος «καθ' ὃν καὶ προηγουμένως γεγένηται λόγον»⁷. Ἡ ἰσότης τῶν δύο φύλων δὲν εἶναι, κατ' ἀκρίβειαν, ἰσότης δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν δύο φύλων, ἀλλὰ ἴση ἐκτίμησις τῆς προσφορᾶς, τῆς θέσεως καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν ὡς προσώπων ἀποστολῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Ἡ γυναῖκα, ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτῆς νὰ χειραφετηθῆ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν φύσιν, λαμβάνουσα ἢ ἰδίᾳ τὴν θέσιν τοῦ ἀνδρός, ἐπαναλαμβάνει τὰ λάθη τοῦ τελευταίου καὶ οὕτως ἔχασε καὶ ἐξακολουθεῖ συνεχῶς νὰ χάνῃ κατὰ βάθος τὴν προσωπικὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν, συγχέεται δὲ αὕτη μὲ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτονομίαν, ἡ ὁποία, εἰς τὴν πραγματικότητα, εἶναι μία πρώτης τάξεως δουλικὴ ὑποταγὴ εἰς «δαμονιὰς» καὶ ἀπανθρώπους ἀρχάς. Ἡ ἀγνοοῦσα παντελῶς πᾶσαν ἡθικὴν ἀρχὴν καὶ κανόνα πολυσυζητημένη «σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωσις» ἀντὶ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν γυναῖκα, ὡς διεκήρυσσον αἱ διάφοροι φεμινίστριαι, ἐδημιούργησεν εἰς αὐτὴν πλείονα προβλήματα, τὴν ὑπεδούλωσε κυριολεκτικῶς, καὶ ἠλλοτρίωσε τὴν προσωπικότητά της, ὀδηγοῦσα αὐτὴν εἰς τὴν ἀσυδοσίαν.

6. Γ α λ. 3,28.

7. Περὶ τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς μεγάλης αὐτῆς σημασίας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου σὺν τοῖς ἄλλοις ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἰδὲ Κ. ΣΚΟΥΤΕΡΗ, Ἡ ἐνότης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς πραγματικὴ προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας, ἐν Θεολογία, τ. XL, 1969, σσ. 416-429. Μ. ΣΙΩΤΗ, Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρόσωπου, Ἀθήναι, 1984.

Ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας ἔχασε τὴν μοναδικὴν αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν καὶ ἡ ἴδια συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ σώματός της καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πορνεμπορίου ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἔρωτος. Ἀπὸ τὸ ἕτερον μέρος ὁ ἄνδρας συγγέων τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν ἀσυδοσίαν, ἀντιμετωπίζει, καὶ τοῦτο εἶναι δυστυχῶς τὸ ἄμεσον δραματικὸν διὰ τὴν γυναῖκα ἀποτέλεσμα, τὴν γυναῖκα ὡς σάρκα, ὡς ἀντικείμενον ἱκανοποιήσεως τοῦ γενετησίου αὐτοῦ ἐνστίκτου καὶ οὐχὶ ὡς μίαν αὐτοτελῆ καὶ ἀδιάσπαστον ἀξιαγάπητον καὶ ἀξιοσέβαστον προσωπικότητα, ὡς τυγχάνει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος, καὶ ὡς ἄτομον τὸ ὁποῖον ἔχει μίαν τεραστίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνδρας, ἔστω καὶ ἐὰν ἀγωνισθῇ πρὸς τοῦτο σκληρῶς (σύλληψις, κυφορία, θηλασμός καὶ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, μοναδικότητες αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀκράιων φεμινιστριῶν ὡς ἀναχρονιστικοὶ θεσμοί). Ἐκουσίως ἀγνοοῦν ὅτι πᾶσα κοινωνικὴ μεταρρύθμισις ἀνευ ἠθικῶν ἀρχῶν ἀποβαίνει, ἀργὰ ἢ γρήγορα, βλαβερὰ καὶ ἀνωφελὲς διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

Ἡ Ἐκκλησία λυπεῖται βαθέως καὶ εἰλικρινῶς, διότι ἡ κοινωνικὴ, ἠθικὴ, δημογραφικὴ καὶ ἄμα καὶ ἐθνικὴ σύγχυσις, ἡ ὁποία βεβαίως εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συστηματικῶς ὑπὸ τῆς Πολιτείας καλλιεργουμένης παραπληροφορήσεως καὶ ἐσφαλμένου προσανατολισμοῦ τοῦ λαοῦ μας, τὸν ὁποῖον, παρὰ τὰς ἀντιθέτους αὐτῆς διακηρύξεις, ἀγωνίζεται νὰ κρατᾷ εἰς πλήρη μεσαιωνικὴν ἀγνοίαν τῆς δραματικῆς πραγματικότητος, ἔρχεται εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παγκόσμιος ἐμπειρία μαρτυρεῖ σαφῶς περὶ τοῦ γεγονότος καθ' ὃ ὅπου τυχόν ἐνομιμοποιήθησαν αἱ ἀμβλώσεις ἐκεῖ προέκυψαν πλεῖστα ὅσα κοινωνικά, ἀνθρωπιστικά, ψυχολογικά καὶ ἐθνολογικά δυσεπίλυτα προβλήματα, διὸ καὶ αἱ κυβερνήσεις τῶν χωρῶν, ὅπου ἀφέθησαν αὐταὶ ἐλεύθεραι, σωφρόνως σκεπτόμεναι καὶ ὠριμώτερον ἐνεργοῦσαι ἀγωνίζονται διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου νὰ ἐπαναφέρουν τοὺς λαοὺς καὶ τὰς χώρας των εἰς τὴν προτέραν κανονικὴν καὶ φυσιολογικὴν τροχίαν (Ρῆγγαν, Σιράκ, Τσαουσέσκου κ.ἄ.).

Διὰ τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων κατατεθέντος ὡς ἄνω Νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην θὰ ἀποτελέσῃ ἕνα *Salt o Mortale* διὰ ὀλόκληρον τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν Ἔθνος καὶ Γένος, ἐπιδιώκεται, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς μελέτης ἡμῶν, ἡ νομιμοποιήσις τῶν ἀμβλώσεων, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται καὶ εἶναι, κατὰ τὴν ὁμόφωνον διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας⁸, φόνος ἐν ψυχρῷ τοῦ

8. Ἐξ ὧν γνωρίζομεν πρῶτος ὁ Πάπας Πῖος ὁ ΙΑ' ἐξ ὀνόματος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τῇ 31.12.1930 ἐξέδωκεν εἰδικὴν Ἐγκύκλιον ἀναφερομένην εἰς τὸν «χριστιανικὸν γάμον» δι' ἧς κατεδίκαιε τὸν φόνον «τῶν τέκνων πρὶν ἢ γεννηθῶσι». Ἀργότερον ἡ Β' Βατικανὴ Σύνοδος ἡσχολήθη μὲ τὸ θέμα τῶν ἐκτρώσεων καὶ τόνισασα τὸν σεβασμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἑξακρατήρισε ταύτας ὡς ἔγκλημα (πρβλ. Π ο ι μ α ν τ ι κ ῆ Δ ι ἄ τ α ξ ι ς δ ι ἄ τ ῆ ν Ἐ κ κ λ η σ ί α ν ἐ ν τ ῷ σ υ γ χ ρ ὄ ν ω κ ὄ σ μ ω, ΙΙ, Ι, 51). Ἐν συνεχείᾳ ὁ μέγας Πάπας Παῦλος ΣΤ' ἐπανέλαβε τὴν καταδίκην τῶν ἐκτρώσεων πρῶ-

ἐμβρύου, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ καὶ δὲν δύναται νὰ ἀντιδράσῃ, ἔτι δὲ ὠμὴ παραβίασις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ὁ διὰ τῆς ἀμβλώσεως διενεργούμενος οὗτος φόνος εἶναι καὶ ἀθέτησις τῆς θείας ἐντολῆς, τῆς ὁποίας «ἡ καταπάτησις ἀπὸ τὸ ἐπίσημον Κράτος συνεπάγεται», ὡς ὀρθῶς τονίζεται ἐν τῷ πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπειγόντως ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης ἀποσταλέντι τηλεγραφῆματι, «τῆ φανερῇ ἀντιπαράθεσι τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν»⁹. Οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς Πολιτείας, πιεζόμενοι ἀσφυκτικῶς ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν παραγόντων τῶν διαφόρων δῆθεν προοδευτικῶν φεμινιστικῶν κινήματων, τὰ ὁποῖα ὡς μοναδικὴν λύσιν τοῦ ὄντως πολυπλόκου τούτου προβλήματος τῶν ἀνεπιθυμητῶν συλλήψεων θεωροῦν τὴν ἀμβλώσιν καὶ ἐν μέρει τὴν ἀντισύλληψιν, ἀντὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόβλημα ὑπευθύνως, συνειδητῶς, θαρραλέως καὶ νὰ δώσουν τὴν πρέπουσαν καὶ τὴν περισσότερον ὠφέλιμον καὶ διὰ τὴν γυναῖκα καὶ διὰ τὸ παιδί καὶ διὰ τὸ Ἔθνος ἡμῶν λύσιν, φαίνεται μᾶλλον, ἐὰν κρίνῃ κανεὶς ἐκ τῶν δηλώσεων καὶ τῶν ἀντιδράσεων των, ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνον πειραματίζονται, ἀποφεύγοντες νὰ ἔλθουν ἀντιμέτωποι μὲ τὸν πραγματικὸν δολοφόνον καὶ συνάπτοντες συνθήκην μὲ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγαλοφωνοτάτου προφήτου Ἡσαΐου, δὲν πρόκειται νὰ μᾶς προστατεύσῃ¹⁰.

Ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει τοῦ ὡς ἄνω ἐθνοκτόνου καὶ ἐν πολλοῖς ἀνιέρου τούτου Νομοσχεδίου περιγράφεται ἡ μέχρι σήμερον ἐπικρατοῦσα κατάστασις, ὡς καὶ αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ τόσον εἰς τὴν γυναῖκα, ἡ ὁποία ὑφίσταται τὴν ἔκτρωσιν, ὅσον καὶ εἰς τὸν διενεργοῦντα ταύτην ἱατρὸν.

Συμφώνως πρὸς τοὺς εἰσηγητὰς τοῦ ἐν λόγῳ Νομοσχεδίου «ἡ ποινικοποίηση τῶν ἀμβλώσεων δὲν ἐμπόδισε ποτὲ τὴν εὐρύτατην ἄσκηση μιᾶς πρακτικῆς δεκάδων χιλιάδων ἀμβλώσεων ἑτησίως, πρακτικὴ ἡ ὁποία ἐκτὸς τῶν νομικῶν καὶ ὑποκριτικῶν ἀντιφάσεων πού δημιουργοῦσε σὲ σχέσιν μὲ τὴν αὐ-

τον μὲν ἐν Ἐγκυκλίῳ, ἐκδοθείσῃ τῇ 25.7. 1968 καὶ δευτέρον ἐν τῇ πανηγυρικῇ αὐτοῦ δηλώσει «περὶ τῆς θεληματικῆς ἐκτρώσεως». Διὰ τῆς δηλώσεως ταύτης ὁ προκαθήμενος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐρμηνεύει τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν νομοθεσίαν τῆς Ἐκκλησίας του. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδὲ *Deklaratio de abortu. Kongregation für die Glaubenslehre, Trier, 1975.*

9. Ἡ αὐτὴ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπισημαίνουσα ἐν συνεχείᾳ τὰς ἐπιπτώσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχῃ διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ψηφίσουν τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, παρατηρεῖ ὅτι «ἐφ' ὅσον ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἀποφάσιζε τὴ νομιμοποίηση ἐλευθέρως διαπράξεως φόνων, οἱ ψηφίζοντες ἐξομοιώνονται πρὸς φονεῖς, τοὺς ὁποίους τότε ἡ Ἐκκλησία ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ καταγγεῖλῃ στὸν πιστὸ Ἑλληνικὸ Λαόν, ὡς ἡθικούς αὐτουργοὺς γενοκτονίας...» (Τηλεγράφημα Ἱερᾶς Συνόδου Κρήτης πρὸς τοὺς Πρόεδρους τῆς Δημοκρατίας, τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀποσταλὲν τῇ 21.4.86).

10. Πρβλ. Ἡ σ. 28,15.

στηρότητα του νόμου, δημιουργούσε και μεγάλους κινδύνους για την υγεία της γυναίκας, επειδή οι άμβλώσεις διενεργούνταν σὲ πρόχειρα και ἡμιπαράνομα «χειρουργεῖα» χωρίς ὁποιοδήποτε ἔλεγχο τῶν ὄρων τῆς λειτουργίας τους».

2. Ἀντιδράσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν συνεχείᾳ, εἶναι, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ἐναντίον πάσης ἐννοίας ἠθικῆς καὶ δικαίου καὶ ἐναντίον τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων (ἀντιφεμινιστικὸν), ἐφ' ὅσον συντείνει εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνευθύνων χαρακτήρων τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἀποτελεῖ καθαρὰν ἐγκληματικὴν ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς ἀνυπερασπίστου ἐμβρυακῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, προὐκάλεσεν, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἀτέρμονας ζωηρὰς συζητήσεις καὶ σφοδρὰς ἀντιδράσεις. Τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἀπεδέχθη εὐχαρίστως τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συνταράσσει καὶ τείνει νὰ ἀνατρέψῃ ὀλόκληρον τὸ θρησκευτικὸν καὶ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα καὶ τὸ ὁποῖον, εἰς τὴν πραγματικότητά, δὲν ἀποβλέπει, ὡς δυστυχῶς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτάσεως διατυμπανίζεται, εἰς τὴν ἀναβάθμισιν τῆς υγείας τῆς Ἑλληνίδος μητέρας, ἀλλ' εἰς καθαρῶς «κομματικὴν ψηφοθηρίαν». Διάφορα ἀκομματίστα σωματεῖα, ὀργανώσεις, ἐνώσεις καὶ σύλλογοι τῆς χώρας διετράνωσαν τὴν ἀντίθεσιν τῶν ταύτην πρὸς τὸ Νομοσχέδιον διὰ διαφόρων ἐντόνων διαμαρτυριῶν, συγκεντρώσεων καὶ διαδηλώσεων. Τὰ μέλη τούτων ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Ἔθνους καὶ ἀνεξαρτήτως πάσης πολιτικῆς, ἰδεολογικῆς καὶ καθαρᾶς κομματικῆς τῶν τοποθετήσεως, νὰ ἀρθοῦν εἰς τὸ ὕψος τῶν δυσκόλων περιστάσεων, νὰ ἀναλογισθοῦν τὰς μεγάλας αὐτῶν ἐθνικὰς, πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς εὐθύναις, νὰ ἀκούσουν τὴν γνώμην τῶν ἐπαϊόντων καὶ νὰ μὴ ψηφίσουν τὸ ἐθνοκτόνον καὶ ἐκτρωμακτικὸν τοῦτο Νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον καὶ ἐζήτησαν νὰ ἀποσυρθῇ ἐκ τῆς Βουλῆς, ὡς ἐρχόμενον εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν αἴσθημα.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀπόλυτον ταύτην πλειοψηφίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, μία μικρὰ αὐτοῦ μειοψηφία ἐτέθη ὑπὲρ τοῦ Νομοσχεδίου καὶ ἠγωνίσθη ὡσάυτως σθεναρῶς διὰ τὴν νομιμοποίησιν τῶν ἀμβλώσεων, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκει νὰ θεσπίσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος καθαρῶς ἀντιατρικόν, ἀντιφατικόν καὶ ἀπάνθρωπον τοῦτο Νομοσχέδιον. Καὶ ἔδρασεν οὕτως ἀρνητικῶς ἢ ἐλαχίστη αὕτη μειοψηφία, ὅπισθεν τῆς ὁποίας κρύπτεται ἡ ἠγέσια τῶν κατ' ὄνομα μόνον προοδευτικῶν καὶ δημοκρατικῶν φεμινιστικῶν κινήματων, διατεινομένη, ὅτι ἡ ἄμβλωσις ἀποτελεῖ ἀναφαίρετον δικαίωμα τῆς γυναίκας, ἡ ὁποία δύναται νὰ διαθέτῃ τὸ σῶμα αὐτῆς κατὰ βούλησιν, ἔτι δὲ καὶ νὰ ἀποφασίζῃ μόνη τῆς ἐὰν καὶ τότε θὰ γίνῃ μητέρα, ὅποτε ἐὰν τυχόν διὰ τῆς ἀνεπιθυμήτου συλλήψεως δὲν προτίθεται νὰ γίνῃ μητέρα δύναται, κατὰ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν πάντοτε τῶν γυναικῶν ἢ θιασωτῶν τῶν ἐκτρώσεων, νὰ καταφεύγῃ ἐλευθέρως καὶ ἄνευ

οὐδεμιᾶς ποινικῆς διώξεως εἰς τὴν ἀμβλωσιν ἢ γενικώτερον εἰς τὴν διὰ παντός μέσου τεχνητὴν διακοπὴν τῆς κυήσεως.

Ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἀντιδράσεων τῆς πλειονοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἔναντι τοῦ Νομοσχεδίου πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ἡ πλειονοψηφία τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου τῆς χώρας δὲν ἐδέχθη εὐμενῶς τοῦτο. Ὁρισμένοι βεβαίως ἱατροί, κινούμενοι μακρὰν πάσης ἱατρικῆς δεοντολογίας καὶ μὴ λαμβάνοντες σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὸν ὄρκον τοῦ Ἱπποκράτους, ἔτι δὲ ἀποβλέποντες εἰς ἐτέρους σκοποὺς καὶ στόχους, οἱ ὅποιοι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ὑπεστήριξαν τὰ διάφορα περὶ τῶν ἀμβλώσεων ἄρθρα τοῦ Νομοσχεδίου, διὰ τῆς πράξεώς των δὲ ταύτης συνετέλεσαν, ὡς μὴ ὄφελεν, εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, τ.ε. εἰς τοὺς ὑπερμάχους τῶν ἀμβλώσεων καὶ εἰς τοὺς ἀρνητὰς αὐτῶν. Χωρὶς καὶ νὰ ἔχωμεν τὴν πρόθεσιν νὰ ὑπεισέλθωμεν ἐνταῦθα εἰς λεπτομερεῖς ἀναλύσεις τῶν σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἀρνούμενων τὴν ἐλευθέραν διεξαγωγὴν τῶν ἀμβλώσεων ἱατρῶν λέγομεν εἰσαγωγικῶς, ὅτι οὗτοι τίθενται ἔναντιόν των ἀμβλώσεων διὰ πολλοὺς, ποικίλους καὶ διαφόρους σοβαροὺς λόγους, ἰδιαίτερος ὅμως διότι ἡ ἀμβλωσις, συμφώνως πρὸς τὰ τελευταῖα δεδομένα τῆς Ἱατρικῆς, θεωρεῖται καὶ εἶναι ἄμεσος φόνος ἀθώως ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως εὐρυσκοπένης ἤδη ἐν τῷ γίγνεται, ἔτι δὲ συνεπάγεται πολλοὺς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους κινδύνους διὰ τὴν ὑγείαν τῆς προβαϊνούσης εἰς ἀμβλωσιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν προτέρων σχετικῆς ἐνημερώσεως, γυναικας. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀμιλήσωμεν ἐκτενέστερον εὐθύς κατωτέρω.

3. Ἀντιδράσεις τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ ἔναντιόν τῆς νομιμοποιήσεως τῶν ἀμβλώσεων ἀντιδράσεις ὑπῆρξαν περισσότερον αὐτόματοι καὶ ἔντονοι εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικoὺς καὶ θεολογικοὺς κύκλους τῆς χώρας, οἱ ὅποιοι ἀντέδρασαν κατὰ τὸν ἰδικόν των τρόπον καὶ μὲ τὰ ἰδικὰ των μέσα.

Ἡ Ἐκκλησία, θεωροῦσα τὴν ἀμβλωσιν ὡς φόνον ἐκ προμελέτης ρητῶς καταδικαζόμενον ὑπὸ τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου νόμου, δὲν ἔμεινεν ἀπαθής, πρὸ τῆς καταθέσεως τοῦ Νομοσχεδίου ἐν τῇ Βουλῇ, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀντέδρασεν ἐντόνως καὶ καταλλήλως. Ἡ Α. Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Σεραφεῖμ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Προέδρου τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου συνεκάλεσε ταύτην ἐκτάκτως (24 Μαρτίου 1986), προκειμένου νὰ μελετήσῃ τὸ θέμα εἰς βάθος καὶ πλάτος, νὰ καθορίσῃ τὴν θέσιν αὐτῆς ἔναντι τοῦ πρὸς ψήφισιν κατατεθέντος ὡς ἄνω Νομοσχεδίου, συγχρόνως δὲ διὰ νὰ ἐνημερώσῃ ἐπίσημως καὶ καταλλήλως τὸ συνεχῶς πυκνῶνον καὶ κορυφῶνον τὰς ἀντιδράσεις του εὐσεβὲς αὐτῆς πλήρωμα εἰς τρόπον, ὥστε ἀνά

μη αφήση τὰ τέκνα της ἀπληροφόρητα, ἀλλὰ νὰ τὰ πληροφορήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πρὸς τὴν ἀπευθύναν»¹¹. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ υπάρξουν ἀμφιβολαὶ καὶ ἐρωτηματικά εἰς τὰς συνειδήσεις των διὰ τὴν διεκδικουσαν νομιμότητα ὡμῶν καὶ βδελυρὰν παρανομίαν, τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ νὰ καλύψῃ τὸ Νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον, σὺν τοῖς ἄλλοις, καταργεῖ τὸν ὄρκον τοῦ Ἱπποκράτους, γίνεται αἰτία δημιουργίας βαρυτάτων ψυχολογικῶν καὶ βιολογικῶν παθήσεων εἰς τὴν γυναῖκα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἕτερον μέρος συντείνει κατὰ μέγαν βαθμὸν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ βαθυτάτου ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος τοῦ εὐσεβοῦς Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ὁθεν, μὲ βαθεῖαν καὶ πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς σοβαρότητος καὶ σπουδαιότητος τοῦ θέματος τῶν ἀμβλώσεων, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀμέσους ἠθικὰς, κοινωνικὰς, ἰατρικὰς κλπ. συνεπείας καὶ μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην ὑπευθυνότητα, ἡ ὁποία ἀποκλείει πᾶν εἶδος στείρου καὶ ἐπικινδύνου διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς δογματισμοῦ, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἀρθεῖσα εἰς τὸ ὕψος τῶν δυσκόλων περιστάσεων, συνῆλθεν ὅλως ἐκτάκτως καὶ ἐμελέτησε τὸ θέμα εἰς βάθος καὶ πλάτος, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τὴν ὀπτικὴν γωνίαν καθ' ἣν τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν δύναται ἀλλὰ καὶ ἐὰν δύναται δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ ἐπιλυθῇ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων κριτηρίων καὶ αἰτιολογήσεων, τὰ ὁποῖα ὡς ἀφετηρίαν καὶ κατακλιεῖδα αὐτῶν ἔχουν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰς κοινωνικὰς προτεραιότητας καὶ οὐχὶ καὶ τὰς ἠθικὰς, πνευματικὰς, ψυχολογικὰς, θρησκευτικὰς καὶ ἐθνικὰς τοιαύτας. Κατόπιν δὲ μιᾶς ἐνδελεχοῦς, ἀντικειμενικῆς καὶ σφαιρικῆς μελέτης τοῦ ἀνακύψαντος θέματος, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος κατέληξεν εἰς τὴν ἱστορικῆς σημασίας καὶ ἀξίας ἀρνητικὴν διὰ τὰς ἀμβλώσεις ἀπόφασιν, ἡ ὁποία εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνος πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἱ. Παραδόσεως. Ταύτην ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν¹².

Τὴν ἀνωτέρω καταδικαστικὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπόφασιν, ἀποσπάσματα τῆς ὁποίας θὰ παραθέσωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς παρούσης ἡμῶν μελέτης, ἐναγωνίως ἀνέμενε τὸ εὐσεβὲς ὀρθόδοξον πλήρωμα νὰ ἀκούσῃ, ἐχάρη δὲ τὰ μέγιστα εὐθὺς ὡς ἐγένετο κοινωνὸς τοῦ περιεχομένου ταύτης. Θὰ ἦτο ἴσως λίαν ἀπογοητευτικὸν καὶ σκανδαλωδὲς διὰ τὸ πλήρωμα ἐὰν τυχὸν ἡ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας του διὰ λόγους σκοπιμότητος ἐτήρει σιγὴν ἰχθύος, ἐὰν ἐπρόδιδεν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, διὰ λόγους μὴ θεολογικοῦς τὴν οὐσίαν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ ἐὰν οἱ Ἱεράρχαι αὐτῆς διὰ διαφόρων δηλώσεων καὶ ἀνακοινώσεων δὲν ἐχαρακτήριζον τὴν ἀμβλωσιν ὡς πρᾶξιν ἐξ ὀλοκλήρου

11. Εἰσήγησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἔκαμεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πρεβέζης καὶ Νικοπόλεως κ. Μελέτιος. Αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 24ης καὶ 31ης Ἰανουαρίου 1986.

12. Ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 2426 (1 Ἀπριλίου 1986).

ἀνήθικον, ἐγκληματικὴν καὶ ἐθνικὰ ἐπιζήμιον. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἐὰν τυχόν ἢ ληφθεῖσα ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπόφασις δὲν ἦτο οἷα εἶναι, τότε ἡ ἀπογοήτευσίς τοῦ θρησκείοντος Ἑλληνικοῦ Λαοῦ θὰ ἦτο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφισβητήσεως μεγάλη, δοθέντος ὅτι οὗτος ἦτο ψυχικῶς προητοιμασμένος καὶ ἀνέμενε νὰ λάβῃ ἡ Ἐκκλησία του, ἡ ὁποία διακρίνεται διὰ τοὺς ἄνευ ἀρχῆς καὶ τέλους ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας της, οὐχὶ μίαν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ἄτολμον, ὑποτονικὴν καὶ ἀνεύθυνον ἀπόφασιν, ὅποτε ἀντὶ νὰ βοηθήσῃ θὰ ἐδημιούργει, ὡς εἶναι εὐλογον, πλείονας ἀνησυχίας, προβλήματα καὶ σκανδαλισμοὺς εἰς τὰς συνειδήσεις του, ἀλλὰ μίαν ἀπόφασιν γενναίαν, τολμηράν, ὅλως δυναμικὴν, ἐλπιδοφόρον καὶ κατὰ πάντα σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἐν Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως. Τὴν ἀναμενομένην ταύτην θαρραλέαν ἀπόφασιν ἔλαβεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς καὶ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν της ὅτι, λόγῳ κυρίως κομματικῶν σκοπιμοτήτων, θὰ ἐψηφίζετο, παρὰ τὰς γενικὰς ἀντιδράσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὑπὸ τῆς Βουλῆς τὸ Νομοσχέδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας, ἀντὶ νὰ ἐπιλύσῃ τὸ τεθὲν πρόβλημα μᾶλλον θὰ δημιουργήσῃ περισσότερα, ἐντονώτερα καὶ σκληρότερα ἐρωτήματα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρουμένη νομοθετικὴ ρύθμισις, ἡ ὁποία ἐφηρμόσθη ὑπὸ κρατῶν ἐχόντων διαφορετικὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτιστικὸν ὑπόβαθρον, δὲν στηρίζεται εἰς τὴν ὠμὴν πραγματικότητα, οὐδὲ εἰς τὰ ἦθη τοῦ λαοῦ μας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν τοῦ κυβερνῶντος κόμματος.

Ἡ διαφωνία τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Πολιτείαν, ἀναφορικῶς πάντοτε πρὸς τὸ θέμα τῆς νομιμοποιήσεως τῶν ἀμβλώσεων, εἶναι διαφωνία καὶ οὐσίας καὶ διαδικασίας, ὡς θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν πλατύτερον εὐθὺς κατωτέρω. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀντιμετώπιζει τὴν γυναικῶν ὡς μέσον παραγωγῆς, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν Πολιτείαν, ἀλλ' ὡς κατ' ἐξοχὴν ὄργανον ἀναπαραγωγῆς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι δεοντολογικῶς ἐναντίον τοῦ φεμινιστικοῦ ἐκείνου κινήματος, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς τοὺς πλοκάμους μιᾶς καλῶς ὀργανωμένης πολιτικῆς μερίδος, ἡ ὁποία τὸ θέλει ὡς κίνημα καθαρῶς ταξικόν, ἐπαναστατικὸν καὶ ἀπελευθερωτικὸν ἐκ τῶν πατροπαραδότων θεσμῶν τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας. Ὡσαύτως ἡ Ἐκκλησία, κινουμένη μακρὰν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν οἰωνδῆποτε κομματικῶν ἰδεολογιῶν καὶ συναλλαγῶν, ἐμμένει σταθερῶς καὶ ἀπαρασαλεύτως ἐπὶ τῆς βιβλικῆς θεολογίας, καθ' ἣν ὁ Ἀδάμ ἀεκάλεσε τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἐῦαν· διότι αὕτη ἦτο μήτηρ πάντων τῶν ζώντων»¹³.

13. Γεν. 3,20.

Και ἐνῶ ὡς διοικοῦσα ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας ἐλάβομεν ὁμοφώνως τὴν ἱστορικῆς πράγματι σημασίας, ἀξίας καὶ περιεχομένου καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῶν ἐκτρώσεων καὶ διαρρήδην ἀπορρίψεως τοῦ σχετικοῦ Νομοσχεδίου, ἐν τούτοις, ἐκόντες-ἄκοντες, δὲν προέβημεν εἰς τὸν τόσον ἀναγκαῖον καὶ ἀποτελεσματικὸν καθορισμὸν τῆς ἐπιβαλλομένης καὶ ἀρμολογίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ εἰρηλικόν, ἀξιοπρεπὲς καὶ φιλήσυχον αὐτῆς πλήρωμα στρατηγικῆς τακτικῆς, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπετυγχάνετο πλήρως ὁ ἀπώτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ὡς ἄνω ληφθείσης ἀποφάσεως καὶ ἡ δι' εἰρηλικῶν μέσων παρεμπόδισις τυχόν ἐπιψηφίσεως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἐν τῇ Βουλῇ κατατεθέντος Νομοσχεδίου. Ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ μὴ καθορισμοῦ τῆς ἀκολουθητέας στρατηγικῆς τακτικῆς ὑπῆρξεν ἡ μὴ διὰ τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ἐφαρμογὴ τῆς τόσον δυναμικῆς καὶ κατὰ πάντα τελεσφόρου ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἅπαν γενικῶς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν ἐπνευσμένην καθοδήγησιν καὶ τὴν θαρραλέαν ἐμπύχωσιν τῆς πνευματικῆς τοῦ ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας ἠκολούθησεν εἰς τὴν περίπτωσιν ἀποπέρας ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἐπιβολῆς τοῦ πολιτικοῦ γάμου ὡς ὑποχρεωτικοῦ. Ἡ πλειονότης τοῦ φιλορθοδόξου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἀνεξαρτήτως πάσης αὐτοῦ πολιτικῆς τοποθετήσεως, ἐπιρρίπτει εὐθύνας ἐλλείψεως καθορισμοῦ τῆς ἀκολουθητέας τακτικῆς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπισκόπους ὡς ἐνιαῖον σύνολον, οἱ ὅποιοι καλούμεθα, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, καὶ νὰ ἀναγνωρίσωμεν καὶ νὰ ἀναλάβωμεν ἐὰν μὴ τὰς ἀμέσους τουλάχιστον τὰς ἐμμέσους τοιαύτας συλλογικῶς καὶ ἀτομικῶς διὰ τὴν τυχόν ψήφισιν τοῦ Νομοσχεδίου ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων εὐθύνας.

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἐναντι τοῦ Νομοσχεδίου μὴ θετικῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει ὅλως ἰδιαιτέρως νὰ ὑπογραμμισθῇ καὶ τὸ γεγονός, καθ' ὃ εἰς τὴν ἀρνητικὴν ἐναντι τῶν ἄρθρων τοῦ Νομοσχεδίου θέσιν τῆς ἡ Ἐκκλησία ὠδηγήθη, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὑπὸ παλαιότερων σχετικῶν τῆς Ἱεραρχίας ἀποφάσεων ληφθεισῶν τὰ ἔτη 1937, ὅτε καὶ ἐξέδωκε τὴν περὶ Τεκνογονίας Ἐγκύκλιον¹⁴, καὶ 1968, ὅτε ὡσαύτως ἐξέδωκε τὴν περὶ

14. Ἰδὲ τὸ κείμενον ἐν Ἐκκλησία, τ. XV, 1937, σσ. 329-333. Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ἀποτελεῖ τὴν ἐπίσημον ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς τεκνογονίας θέσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπανῆλθε τὸ 1958 καὶ 1972, ἀξιολογήσασα δὲ τὸ περιεχόμενον τῆς ὡς ἄνω μνημονευθείσης Ἐγκυκλίου παρετήρησεν ὅτι «ἡ εἰκοσαετῆς πείρα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης ἐπιβάλλει τὴν ἐγγυτέραν μελέτην τῶν ἐξ αὐτῆς συναχθέντων πορισμάτων», διαπιστώσασα δὲ ὠρισμένας ἀσφαλεῖς ὁμολόγησεν, ὅτι «ὡς χρειάζονται ὠρισμένοι διευκρινίσεις», τὰς ὁποίας καὶ ἔδωκε τὸ 1978 διὰ τοῦ τόσον σημαντικοῦ καὶ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ὄντως ἱστορικοῦ περὶ Τεκνογονίας διαγγέλματος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν (Ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου, 17.12.1978).

Ἐκ τρώσεων γνωστὴν αὐτῆς Ἐγκυκλίον¹⁵. Ὅπως δὲ διὰ τῶν δύο ἀνωτέρω ἀποφάσεων, οὕτω καὶ διὰ τῆς πρὸ ἡμερῶν ληφθείσης ὁμοφώνου ἀποφάσεώς της, γνωστῆς γενομένης διὰ τῆς πρὸς τὸν εὐσεβῆ λαὸν ἀπευθυνθείσης εἰδικῆς Ἐγκυκλίου, οὐδὲν ἕτερον διδάσκει καὶ διακηρύσσει εἰ μὴ τὴν σαφῶς καὶ ρητῶς ὑπαγορευομένην ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἀρνητικὴν θεμελιώδη αὐτῆς θέσιν ἔναντι τοῦ Νομοσχεδίου¹⁶, καθώρισεν ἔτι εὐρύτερον καὶ λεπτομερέστερον τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν περιθώρια παρερμηνείας, παρεξηγήσεως καὶ συγχύσεως, ἔτι δὲ καὶ ἐδικαιολόγησε, συνοπτικῶ τῶ τρόπῳ, ἐπιστημονικῶς διὰ ποῖον λόγον ἢ λόγους διαφοροποιεῖ τὴν θέσιν αὐτῆς ἔναντι τῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία διὰ τοῦ κατατεθέντος Νομοσχεδίου ἐπιδιώκει, κατὰ τὴν γνώμην ἐγκύρων ἐπιστημονικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων, νὰ θεμελιώσῃ μίαν νέαν καὶ ἐν πολλοῖς ἀναχρονιστικὴν περὶ ζωῆς κοσμοθεωρίαν. Ἡ πολιτεία κινουμένη ἔναντιον τῶν ὄντως πολλῶν καὶ καταπληκτικῶν ἐπιτευγμάτων καὶ ἀναμφισβητήτων συμπερασμάτων τῆς συγχρόνου Ἐμβρυολογίας, Βιοχημείας καὶ Γενετικῆς ἀρνεῖται τὴν παρουσίαν ὀρθωπίνης ζωῆς εἰς τὸ ἔμβρυον τῶν τριῶν πρώτων μηνῶν ἢ, ἐὰν ἐμμέσως ἀναγνωρίζῃ ταύτην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν προκύπτει ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦ Νομοσχεδίου ὡς καὶ ἐκ τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς κυβερνητικῶν δηλώσεων, δὲν τὴν θεωρεῖ ἀξίαν προστασίας. Ὡσαύτως διὰ τοῦ ὡς ἄνω Νομοσχεδίου οἱ συντάκται ἐὰν οὐχὶ ἀμέσως τοῦλάχιστον ἐμμέσως προτίθενται νὰ ἐπέμβουν εἰς τὴν ἀναπαραγωγικὴν φυσικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀνθρώπου εἴτε διὰ τῆς προλήψεως τῶν συλλήψεων, εἴτε, ἐὰν τοῦτο δὲν ἐπιτευχθῇ, διὰ τῆς διακοπῆς τῆς κηΐσεως, στόχον τὸν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι διατεθειμένη νὰ ἀποδεχθῇ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ.

4. Τὸ ἀπαράδεκτον τοῦ Νομοσχεδίου.

Ἡ Ἐκκλησία, θεωροῦσα τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθέρας διεξαγωγῆς τῶν ἀμβλώσεων ὡς ὑψίστης σημασίας, βαρύτητος, ἀξίας καὶ σπουδαιότητος θέμα καὶ ἀντιμετωπίζουσα τοῦτο ὑπὸ ἕν εὐρύτερον πρῖσμα ἀπ' ὅ,τι ἡ Πολιτεία, δὲν εἶναι, ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς ἐκδοθείσης σχετικῆς Ἐγκυκλίου καὶ

15. Ἰδὲ τὸ πλῆρες κείμενον ἐν Ἐκκλησίᾳ, τ. XLV, 1968, σσ. 245-247.

16. Σημειωτέον ὅτι οὐχὶ μόνον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης κατέκρινε δριμύτατα τὸ κατὰ πάντα τρωτὸν τοῦτο Νομοσχέδιον, λαβοῦσα ἀρνητικὴν ἔναντι αὐτοῦ θέσιν. Ὡσαύτως ἡ Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπέστειλε τηλεγράφημα διαμαρτυρίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ζητοῦσα τὴν ματαίωσιν τῆς ψηφίσεως τοῦ Νομοσχεδίου ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων. Παράλλῃως πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἐπισήμους διαμαρτυρίας ἔχομεν ὡσαύτως καὶ τὰς διαμαρτυρίας πολλῶν πνευματικῶν Ἰδρυμάτων τῆς χώρας, χριστιανικῶν συλλόγων καὶ σωματείων περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐνταῦθα ἰδιαίτερος λόγος.

τοῦ ἀνακοινωθέντος τοῦ Γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διατεθειμένη νὰ ἀποδεχθῆ, ἔστω καὶ ἐὰν ἡ ἀρνητικὴ αὐτῆς στάσις θὰ στοιχίση εἰς αὐτὴν πολὺ, λόγῳ τῶν κυβερνητικῶν ἀντιδράσεων, τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Νομοσχέδιον. Καὶ δὲν δύναται νὰ τὸ ἀποδεχθῆ, διότι τοῦτο ἔρχεται, ὡς θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξωμεν εἰς τὴν συνέχειαν, εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ πρὸς τὴν δογματικὴν αὐτῆς διδασκαλίαν. Τὸ Νομοσχέδιον, φρονεῖ ἡ Ἐκκλησία, οὐχὶ μόνον δὲν ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ὄντως πολυπλόκου τούτου κοινωνικοῦ προβλήματος, ἀλλὰ τοῦναντίον δημιουργεῖ πολλαπλᾶ ἠθικά, θεολογικά, θρησκευτικά, πνευματικά καὶ κοινωνικά ἀδιέξοδα, κλονίζει ἐκ θεμελίων τὰ ἀρραγῆ θεμέλια τῆς περὶ ἀνθρώπου ὡς εἰκόνοιο τοῦ Θεοῦ αὐτῆς διδασκαλίας, καθιστᾷ ἄνευ σημασίας διὰ τὴν γέννησιν ἐκάστου ἀνθρώπου τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐτι δὲ προκαλεῖ βαθεῖαν βῆξιν εἰς τὰς μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἄχρι τοῦδε «ἀγαθὰς σχέσεις», αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν νὰ δοκιμάζονται, ἄλλοτε ἐμφανῶς καὶ ἄλλοτε ἀφανῶς, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1980 καὶ ἐντεῦθεν, ὅτε ἡ Πολιτεία ἤρχισε νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀναφορικῶς πρὸς τὰ τοῦ γάμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς τεκνογονίας καὶ νὰ νομοθετῆ δίχα τῆς γνώμης αὐτῆς, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα τῆς συναλλαγῆς.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Πολιτείαν, ἡ ὁποία, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τῶν ἀμβλώσεων ἀπὸ καθαρᾶς νομικιστικῆς, κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, ἱατρικῆς (;) καὶ πολιτικῆς-κομματικῆς πλευρᾶς μακρὰν πάσης πατροπαραδότου ἠθικῆς ἀρχῆς καὶ παντὸς σεβασμοῦ τῆς ἐν ἐμβρύῳ ὑπαρχούσης ἀνθρωπίνης ζωῆς ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν κατὰ ἀνθρώπον, ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν θρησκευτικὴν ἰδέαν καὶ δοξασίαν, ἡ Ἐκκλησία, ἀνάγουσα τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος πάσης ἠθικότητος εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Θεὸν καὶ καθορίζουσα τὰ τοῦ ἠθικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων κατὰ Θεόν, θεωρεῖ τοῦτο ὡς πρόβλημα σημαῖνον κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον βαθεῖαν ἠθικὴν κρίσιν καὶ ὑποβάθμισιν τῶν αἰώνιων πνευματικῶν ἀξιῶν αὐτῆς ταύτης τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐτι δὲ καὶ λίαν ἐπικίνδυνον παράγοντα διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Ἔθνους καὶ Γένους, καθ' ὅσον, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον, αἱ ἐκτρώσεις συνδέονται ἀμέσως μετὰ τοῦ τόσον νευραλγικοῦ καὶ κεφαλαιώδους σημασίας διὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐπιβίωσιν θέματος τῆς τεκνογονίας, τὸ ὁποῖον (θέμα τῆς τεκνογονίας), συμφώνως πρὸς τὸ διάγγελμα αὐτῆς ταύτης τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, «ἐνέχει καὶ καιρίαν σημασίαν καὶ βαρύτητα ἐξ ἐπόψεως ἐθνικῆς καὶ δημογραφικῆς»¹⁷. Διὸ καὶ ἀντιμετωπίζει αὕτη τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο πρόβλημα ταυτοχρόνως καὶ ἐξ ἐπόψεως καθαρᾶς θεολογικῆς, ἀνθρωπολογικῆς, πνευματικῆς,

17. Ἐγκύκλιος Ἱερᾶς Συνόδου, ἐνθ' ἀν.

ψυχολογικῆς, ἰατρικῆς, κοινωνικῆς ἔτι δὲ και δημογραφικῆς και ἔθνικῆς. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ πρόβλημα τῶν ἀμβλώσεων διὰ τὴν Ἐκκλησίαν δὲν εἶναι ἀπλῶς και μόνον ἀνθρωπολογικὸν και κοινωνικόν, ὡς ἐκλαμβάνει τοῦτο ἡ Πολιτεία, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι και ἠθικὸν τοιοῦτον. Καὶ τοῦτο διότι σχετίζεται, και δὴ και ἀμέσως μετὰ τῆς ἠθικῆς ἀληθείας, καθ' ἣν τὸ ἀνθρώπινον ἔμβρουον ἀποτελεῖ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφισβητήσεως, ψυχοσωματικὴν ὑπαρξίν, τ.ἔ. ἄνθρωπον ἀληθῆ ἅμα τῇ συλλήψει αὐτοῦ.

Ἀκραδάντως πιστεύομεν και ἐπισήμως διακηρύσσομεν, ὅτι ἡ θέσις τῆς Πολιτείας, ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο, δὲν πρέπει, δεοντολογικῶς σκεπτομένη, νὰ εἶναι ἀντίθετος πρὸς ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας και τάνάπαλιν. Ἡ θέσις τῆς μιᾶς δέον νὰ συμπληρώνη τὴν θέσιν τῆς ἄλλης εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ὑπάρχη, ἐὰν μὴ ἀπόλυτος τουλάχιστον σχετικὴ, συμφωνία μετὰ τῆς πρώτης και τῆς δευτέρας, ὡς ἀκριβῶς ἄλλως τε ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ θεσμοῦ τῆς σ υ ν α λ λ ἠ λ ί α ς τῶν δύο ἐξουσιῶν-ἀρχῶν. Ἐὰν τυχὸν ἡ θέσις τῆς Πολιτείας εἶναι ἀντίθετος, ἐκ λόγων ἀρχῆς, πρὸς ἐκείνην τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο οὐδὲν ἕτερον σημαίνει εἰ μὴ ὅτι ἡ μία ἐκ τῶν δύο θέσεων δὲν εἶναι ἀληθῆς και ὡς ἐκ τούτου πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῆ βάσει τῶν ἀδιαμφισβητήτων συγχρόνων ἐπιστημονικῶν δεδομένων ἀφ' ἑνός, και ἀφ' ἑτέρου βάσει τοῦ καλῶς ἐννοουμένου πνευματικοῦ, κοινωνικοῦ, ἠθικοῦ και δημογραφικοῦ συμφέροντος παντὸς ἀνεξαιρέτως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Διὰ νὰ εἶναι βιώσιμος και ἐπωφελῆς διὰ τοὺς πάντας, εἰ δυνατόν, μία συμφωνία δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη νικητῆς και ἡττημένου, δὲν πρέπει οὐδὲν ἐκ τῶν διαλεγόμενων και ἀμέσως θιγομένων μερῶν νὰ αἰσθάνηται ζημιωμένον και τεταπεινωμένον, ἀλλ' ἀμφοτέρω τὰ μέρη νὰ αἰσθάνωνται ὅτι διὰ τῆς κοινῆς συμφωνίας ἐπετεύχθη ἡ διασφάλις τῆς ἀντικειμενικῆς διακονίας τοῦ λαοῦ και ἐξυπηρετήθη τὸ ὑπεράνω πάσης προσωπικῆς φιλοδοξίας και ἰδεολογίας κείμενον γενικὸν ἔθνικὸν συμφέρον τόσον βραχυπροθέσμως ὅσον και μακροπροθέσμως. Ἄλλως τε οὐδέποτε εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, εἴτε εἴμεθα ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, εἴτε λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀληθῆς διακονία και τῆς Πολιτείας και τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἢ ἐὰν δὲν εἶναι δέον νὰ εἶναι ἡ αὐτή, τ.ἔ. ἢ ἄνευ ὄρων διακονία τοῦ Ἕλληνο, ὁ ὁποῖος συγχρόνως ἀνήκει εἰς τὴν Πολιτείαν, ὡς Ἕλλην πολίτην, και εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ὀρθόδοξον χριστιανόν, ἢ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα προστασία τῆς ζωῆς και τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει, ὡς και ἡ ἐγγύησις τῆς ἠθικῆς και κοινωνικῆς αὐτοῦ ἐξυψώσεως και προόδου. Ταῦτα ὑπογραμμίζοντες οὐδόλως παραθεωροῦμεν ὅτι εἶναι φυσικὸν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διακονίαν ἢ Πολιτείαν και ἢ Ἐκκλησίαν νὰ τὴν ἀντιμετωπίζου ὑπὸ διαφορετικὸν πρῶσμα και νὰ τὴν πραγματοποιοῦν διὰ διαφορετικῶν τρόπων και μέσων, πλὴν ὅμως ὁ ἀπώτερος αὐτῶν στόχος και σκοπὸς εἶναι και θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαῖος, εἷς και ὁ αὐτός. Μεταξὺ τῆς θέσεως

τῆς Πολιτείας καὶ ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας δέον νὰ ὑπάρχη ἀλλήλοπεριχώρησις καὶ διὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἄλλους λόγους, κυρίως ὅμως διότι αἱ τόσον ἄμεσοι σοβαροὶ καὶ λίαν ἐπικίνδυνοι ἐπιπτώσεις καὶ προεκτάσεις, τὰς ὁποίας ὡς γνωστὸν ἔχουν αἱ ἀμβλώσεις, ἄνευ οὐδεμιᾶς καθυστερήσεως καὶ δικαιολογίας ἐπιβάλλουν τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν πλατυτέραν καὶ βαθυτέραν μελέτην καὶ διερεῦνησιν τοῦ προβλήματος, ἔτι δὲ καὶ ἠτιολογημένην αὐτοῦ ριζικῆν θέρραπειαν.

Ἡ θεραπεία αὕτη δὲν δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν καλῶς στημένων κομματικῶν διαδηλώσεων καὶ ἐκδηλώσεων τῶν διαφόρων ἑξτρεμιστικῶν γυναικείων σωματείων, τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται εἰς πολλὰς συνεδριάσεις καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας μὲ τὰ προβλήματα τῆς εἰρήνης εἰς τὴν Ζιμπάμπουε, μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν χωρῶν τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, μὲ τὰ δικαιώματα τῆς γυναίκας τῆς Ἀφρικῆς χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἔχουν τὸ θάρρος, τὴν τόλμην, τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν παρρησίαν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ πραγματικὰ προβλήματα τῆς ἑλληνίδος μητέρας, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ πολλὰ καὶ περίπλοκα, μὲ τὴν προστασίαν τῆς μητρότητος, πρὸ πάντων δὲ μὲ τὸ τόσον ἐπίκαιρον καὶ ἄκρως ἀγχῶδες πρόβλημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἔνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων ἀρνητικῶν παραγόντων διασαλευθείσης ἰδικῆς των ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ γαλήνης, τῆς εἰρήνης μὲ τὰ τέκνα καὶ τοὺς συζύγους των καὶ μὲ ὀλόκληρον τὸ οἰκογενειακὸν αὐτῶν περιβάλλον, τὸ ὁποῖον πρέπει ἐπισταμένως εἰς βάθος καὶ πλάτος νὰ ἐρευνηθῇ ὑπὸ τῆς «Ψυχολογίας τῆς Θεραπείας τῆς οἰκογενείας». Τούναντίον, ἡ ἀναζητουμένη αὕτη θεραπεία δύναται κάλλιστα νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ὠρισμένων ριζοσπαστικῶν μέτρων περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἔχωμεν ὅλην τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀμιλήσωμεν ἐκτενέστερον εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ἄρθρου ἡμῶν, ἔτι δὲ καὶ δι' ἑνὸς ἐπὶ ἑσῶς ὅροις μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας δημοσίου διαλόγου, εἰς τὸν ὁποῖον, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ διὰ νὰ καρποφορήσῃ, κρίνεται ὅπως ἀπαραίτητον νὰ ἀποφεύγωνται μονομερεῖς καὶ δὴ καὶ ἄκρως προκλητικαὶ πράξεις τοῦ ἑνὸς διαλεγομένου μέρους εἰς βάρος τοῦ ἑτέρου. Ἡ ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας θέσπισις ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας νομοθετικῶν διατάξεων καὶ ἡ λήψις ἐκ μέρους αὐτῆς ὠρισμένων καιρίας σημασίας καὶ σπουδαιότητος ἀποφάσεων, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τῆς διοικούσης Ἐκκλησίας, καθιστοῦν ἐὰν μὴ ἀδυνάτους τοῦλάχιστον λίαν προβληματικὰς τὰς σχέσεις καὶ τὴν συνεργασίαν Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐπὶ καιρίων θεμάτων ἀφορῶντων εἰς τὸ «πληθυσμιακὸν πρόβλημα» τῆς χώρας ἡμῶν. Ἡ νοοτροπία αὕτη τῆς μονομεροῦς ἀποφάσεως εἶναι κάτι νέον, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἑκτασίαν του, διὰ τὴν χώραν καὶ τὸν λαόν μας, προέρχεται δὲ αὕτη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκ τῆς ἐπικρατούσης εἰς τοὺς κυβερνῶντας τὴν χώραν ἡμῶν παλαιωθείσης καὶ διὰ τοῦ τελευταίου συντάγματος καταργηθείσης ἀντιλήψεως τῆς νόμου κρατοῦσης Πολιτείας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ὑπαρχούσης, κατ' αὐτοὺς πάντοτε, διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ νόμου τῆς Πολιτείας

καὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, διαφορὰν τὴν ὅποιαν ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέχθη, ὡς οὐδόλως ὑφισταμένην¹⁸.

Ἡ δειλῶς κατὰ τὰ τελευταῖα κυρίως ἔτη ἐμφανισθεῖσα τάσις ρήξεως Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἡ κατακλεις τῆς συγκρούσεως καθηρόντων, ἕνεκα τοῦ ἤδη ἀναστατώσαντος ἅπασαν γενικῶς τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν περὶ τῶν ἀμβλώσεων Νομοσχεδίου, δὲν πρόκειται, φρονοῦμεν ταπεινῶς, νὰ ἐξυπηρετήσῃ οὐδένα ἀπολύτως, πολλῶ δὲ μᾶλλον τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος, τὸ ὁποῖον, ὡς καλῶς γνωρίζομεν, ἀντιμετωπίζει πολλά, σοβαρά, πολυπλοκα καὶ ἐπικίνδυνα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐὰν δὲν λυθοῦν ἐγκαίρως καὶ πρεπόντως φοβούμεθα ὅτι θὰ εὐρεθῶμεν πρὸ ἀπροόπτων καταστάσεων καὶ νέων ἐθνικῶν συμφορῶν καὶ περιπετειῶν. Ἡ Πολιτεία, δεοντολογικῶς καὶ ἐθνικῶς καὶ δημοκρατικῶς σκεπτομένη, ὀφείλει πρὶν ἢ προβῆ ἑἰς τὴν ψήφισιν τοῦ Νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖον, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, δ η μ ι ο υ ρ γ ε ῖ ο ὄ κ ὄ λ ῖ γ α κ α θ α ρ ῶ ς ν ο μ ι κ ᾶ , ἠ θ ι κ ᾶ , π ν ε υ μ α τ ι κ ᾶ καὶ θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ᾶ ἀ δ ι ἔ ξ ο δ α , νὰ δεῖξῃ τὴν ἀπαιτουμένην κατανόησιν εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου διατυπωθείσας ἐπιφυλάξεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ μὴ προβῆ, ἐπειδὴ ἔχει τὴν δύναμιν καὶ τὸν κατευθυνόμενον τύπον καὶ γενικώτερον τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως εἰς βεβιασμένας, λόγῳ κομματικῆς δημαγωγίας, ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ διευρύνουν τὸ «χάσμα» μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, ὀφείλομεν ἐνταῦθα ὅλως ἰδιαιτέρως καὶ μὲ τὴν διακρίνουσαν ἡμᾶς παρρησίαν, τόλμην καὶ ὑπευθυνότητα νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν καὶ νὰ τὸ διακηρύξωμεν, ἔστω καὶ ἐὰν τοῦτο εἶναι πικρὸν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὡς ἕνας ἀνθρώπινος διοικητικὸς ὀργανισμὸς ἴσως ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐκωλύθῃ ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀλλὰ καὶ νὰ διηκολύνθῃ μερικῶς ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ διοικητικόν της ἔργον, οὐχ ἤττον ὅμως ὡς καθαρῶς πνευματικὸς ὀργανισμὸς, ὡς ἱερὸς θεσμὸς, ὡς ἠθικὴ, πνευματικὴ, πολιτιστικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ δύναμις, ἔτι δὲ καὶ ὡς ἐνοποιὸς παράγων τοῦ διεσκορπισμένου Ἑλληνισμοῦ ἐπληγώθη βαθέως, αἱ δὲ οὐλαὶ τῆς πληγῆς ταύτης διὰ νὰ ἐπουλωθοῦν πρέπει νὰ περάσουν πολλὰ χρόνια καὶ νὰ ἀλλάξουν πολλὰ πράγματα. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον

18. Περὶ τῶν σχέσεων τοῦ νόμου τῆς Πολιτείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς μεταξὺ ἄλλων μονογραφιῶν ἰδὲ B. MITCHELL, *Law, Morality and Religion in a Secular Society*, London 1967. P. AUGUSTINE, *Religious Freedom in Church and State*, Baltimore, 1966. E. D' ARCY, *Conscience and its Right to Freedom*, New York, 1961. J. C. BENNETT, *Christians and the State*, New York, 1958. J. C. MURRAY, *The Problem of Religious Freedom*, Westminster, 1965.

πικράν εμπειρίαν, τὴν ὁποίαν διὰ πρώτην ἴσως φορὰν εἰς τὴν μακροαίωνα αὐτῆς ἱστορίαν καὶ δρᾶσιν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως προτέρας προετοιμασίας ἀπεκόμισε καὶ ἀντιμετώπισεν ἢ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ὁποίαν πρέπει αὕτη νὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, νὰ ἀναλύσῃ, μελετήσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ δεόντως, προκειμένου νὰ ἐξαγάγῃ τὰ ἀναγκαῖα καὶ πᾶν ὠφέλιμα δι' αὐτὴν συμπεράσματα («καὶ μαθήματα»), βᾶσει τῶν ὁποίων θὰ καθορίσῃ τὴν ἐν γένει αὐτῆς περαιτέρω ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν, ὥστε νὰ μὴ εὐρεθῇ εἰς τὸ μέλλον ἀπροετοίμαστος πρὸ μεγαλυτέρων δυσαρέστων ἐκπλήξεων, καταστάσεων καὶ τάσεων. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς Πολιτείας δεικνύει καὶ κάτι ἄλλο ἐξ ἴσου σημαντικὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τ.ἔ. ὅτι ἡ τελευταία δὲν πρέπει πλέον νὰ στηρίζεται εἰς τὰ δεκανίκια τῆς Πολιτείας καὶ νὰ ὑπολογίζῃ εἰς αὐτήν, δοθέντος ὅτι εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν θὰ προσπαθῆσῃ αὕτη νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις της, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς συνταγματικῶς κατωχυρωμένης αὐτοδιοικήσεώς της. Τοῦναντίον πρέπει, εἰ δυνατόν, νὰ ἀποδεσμευθῇ ἀπὸ τὴν Πολιτείαν, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ἀντιπαράθεσιν πρὸς αὐτήν. Ἐὰν δὲ κατορθώσῃ νὰ ἀποδεσμευθῇ ἀπὸ τὸ Κράτος θὰ ἔχῃ ὄντως ἐπιτελέσει ἐν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων κατορθωμάτων, δοθέντος ὅτι ἡ ἀποδέσμευσις αὕτη θὰ λύσῃ τὰς χεῖρας αὐτῆς προκειμένου νὰ ἐπιτελέσῃ ἀνενοχλήτως, ἀδεσμεύτως καὶ ἐλευθέρως τὸ σωτηριῶδες αὐτῆς πνευματικὸν ἔργον. «Ὅσον καὶ ἂν ἐπιδιώκωμεν, διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, νὰ χρυσώσωμεν τὸ χάπι, ἢ οὐσία τῶν πραγμάτων ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ πάντοτε ἡ αὐτή. Γεγονὸς ἀναμβισβήτητον εἶναι ὅτι μὲ ὠρισμένας ἐμφανεῖς ἢ ἀφανεῖς ἐνεργείας μας προσπαθοῦμεν νὰ ὠραιοποιήσωμεν ὠρισμένας μὴ εὐχαρίστους διὰ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ δι' ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος καὶ Γένος ἡμῶν καταστάσεις, ἀγνοοῦντες ὅτι τὸ στυπόχαρτον συντελεῖ ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἀποξήρανσιν τῆς μελάνης, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δύναται νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὴν μικρὰν ἢ μεγάλην κηλίδα.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι κατὰ πάντα ἀπολύτως σύμφωνος μὲ τὴν Πολιτείαν διὰ τὴν ἀναγκαιότητα ἀμέσου λήψεως ὠρισμένων μέτρων διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῶν ἐκτροπῶσεων. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὰ μέτρα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ εἶναι βιαστικά καὶ τυχαῖα, ἀλλὰ τὰ ἐνδεικνύμενα καὶ διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῶν ἀμβλώσεων καὶ διὰ τὴν ἀύξησιν τῶν γεννήσεων, ὡς καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῆς πολυτίμου ὑγείας τῆς γυναίκας καὶ τῆς μητρότητος. Καὶ ἐξηγοῦμεθα. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι πρέπει νὰ ληφθοῦν ριζικὰ μέτρα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ καταπολεμήσουν τὸ κακὸν εἰς τὴν ρίζαν του καὶ ὄχι νὰ τὸ ἀναστρίλουν ἀπλῶς ποινικῶς, ὡς δυστυχῶς φρονεῖ ἡ Πολιτεία. Τὰ μέτρα βεβαίως ταῦτα δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε δογματικά ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπόλυτα.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΟΨΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ο ΘΕΟΣ, Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΩΣ ΥΨΙΣΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ

1. Ἱεράρχησις τῶν ἀξιῶν καὶ ἡ ἀμβλωσις.

Ἡ Ἐκκλησία, ἐμμένουσα σταθερῶς καὶ ἀμετακλήτως εἰς τὴν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς κατ' ἐξοχὴν ψυχοσωματικοῦ ὄντος δημιουργηθέντος («κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ») διδασκαλίαν αὐτῆς καὶ ἐκλαμβάνουσα τὴν ζωὴν ὡς κατ' ἐξοχὴν δῶρον τοῦ Θεοῦ, δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει ἄλλως τε δεοντολογικῶς νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὸ πρὸς ψήφισιν τρωτόν, ἀντιφατικὸν καὶ ἀναχρονιστικὸν Νομοσχέδιον τῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Ὑπουργοῦ Ὑγείας καὶ Προνοίας, «σέβεται τὶς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὅσον ἀφορᾷ θέματα ζωῆς τὸν πρῶτον λόγον ἔχει τὸ Ὑπουργεῖον Ὑγείας». Ἡ ἀντίθεσις τῆς Ἐκκλησίας, τ.ἔ. τοῦ πληρώματος αὐτῆς, πρὸς τὸ Νομοσχέδιον ἐντάσσεται εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐλευθερίας γενικῶς καὶ εἰδικώτερον τῆς θρησκευτικῆς τοιαύτης.

Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὑφίσταται μίᾳ ἀπόλυτος καὶ ἀπαράβατος ἱεράρχησις τῶν ἀξιῶν. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ βίου ἀγαθῶν κεῖται ἡ ἀναπαλλοτρίωτος καὶ ἀπαράβατος ἀξία καὶ ὁ ὑπέρτατος θεῖος προορισμὸς τῆς ζωῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, τ.ἔ. τὸ φαινόμενον ἢ μᾶλλον τὸ ἀνερμήνευτον ἐν πολλοῖς μυστήριον τῆς ζωῆς εἰς τὸ ὅποιον ἐμπλέκονται οὐχὶ μόνον οἱ κληρονομοῦντες ἀλλὰ καὶ οἱ κληροδόται αὐτῆς. Ὡς τοιοῦτον ἀκριβῶς ὑψιστὸν ἀγαθὸν (summum bonum) ἀξίζει, κατὰ τὴν ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ Κυρίου, περισσότερο ἀπὸ ὅλοκληρον τὸν κόσμον: «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»¹⁹. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ μεταβαίνων ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας «μὴ ὄν» εἰς τὴν ὑπαρξιν «ὄν», κατὰ τὴν ὥραν τῆς συλλήψεώς του εἶναι καὶ θὰ παραμένῃ μοναδικὸς εἰς τὸν χρόνον καὶ τὴν αἰωνιότητα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπάρχου-

19. Μάρκ. 8,36-37.

σαν ἐν τῷ λοιπῷ ζωϊκῷ καὶ φυτικῷ βασιλείῳ ζωῆν, ἡ ἀνθρώπινος ζωὴ ἔχει ἰδικόν της λίαν ἰδικόν καὶ λίαν ὑψηλὸν προορισμόν, ὁ ὁποῖος οὐδὲ κἀν δύναται νὰ συγκριθῆ πρὸς ἐκεῖνον τῶν λοιπῶν ζῶντων ὀργανισμῶν, ὡς τοιαύτη δὲ ἔχει μίαν ἀπόλυτον προτεραιότητα ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ (ὕγεια, ποιότης ζωῆς, μέσα καλῆς διαβιώσεως κ.λπ.). Αὕτη, ἐν ἐντιθέσει πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ φυτικού καὶ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ δι' ὅλως εἰδικῆς πρὸς τοῦτο προνοίας, ἥτις ἦτο ἀνάλογος τοῦ θείου καὶ λίαν ὑψηλοῦ αὐτῆς προορισμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἕτερος εἰ μὴ ἡ διὰ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς κτιστῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ θεία καὶ ἀίδιος μακαριότης, ἥ, κατ' ἄλλην ὀρολογίαν, ἡ διαρκῆς πρὸς αὐτὸν θεία κλήσις ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ καὶ μόνῳ σκοπῷ νὰ καταστῆ κοινωνὸς τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς ἀθανασίας τοῦ δημιουργοῦ αὐτῆς Θεοῦ, τ.ἔ. νὰ γίνῃ, ὡς γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, «πάν εἴ τί περ' ἐστὶν ὁ Θεὸς χωρὶς τῆς κατ' οὐσίαν ταυτότητος». Συμφώνως πρὸς τὴν σύμφωνον γνώμην πάντων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἡ θέωσις ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν καὶ τὴν πληρότητα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, ἀποτελεῶν τὸν μοναδικὸν συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ ὑλικῷ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, δὲν ἔχει μόνον ὑλικὴν καὶ αἰσθητικὴν φύσιν, ἥτις εἶναι κοινὴ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ζῶντας ὀργανισμούς, ἀλλὰ καὶ φύσιν νοερὰν καὶ ἠθικὴν, ἡ ὁποία προσιδιάζει μόνον εἰς αὐτὸν καὶ δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὸν λοιπὸν ζωϊκὸν κόσμον: «Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»²⁰, τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» ἐνταῦθα ἀναφερομένου εἰς τὴν ἐλευθερὰν προσωπικὴν εὐθύνην τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῷ δυνατότητα τοῦ «κατ' εἰκόνα»²¹. Οὗτος, ὡς ἀντίτυπον τῆς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀδελφὸς τοῦ νέου Ἀδάμ, τ.ἔ. τοῦ Χριστοῦ, καλεῖται ἀνά πᾶσαν στιγμὴν νὰ σφυρηλατήσῃ καὶ προαγάγῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὸν ὑπάρχοντα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ σύνδεσμον καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀπόλυτον καὶ τὸ αἰώνιον, κοινωνίαν διὰ τῆς ὁποίας ἐξασφαλίζεται ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ὑπόστασις, ἄνευ τῆς ὁποίας ἐκπίπτει καὶ καθίσταται ἀπλοῦν ἐξάρτημα τῆς φύσεως.

Ἡ ἐξ ἀπειροῦ φιλανθρωπίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθεῖσα ἀνθρώπινος ζωὴ εἶναι κατὰ πάντα ἀγία, ἱερὰ καὶ ἀξιοσέβαστος εἶτε αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῷ γίγνεσθαι, εἶτε ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς ὀριμάνσει-τελειώσει. Ἡ ἀνθρωπίνῃ ὑπαρξις, τ.ἔ. ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖται ἐξ ἀγάπης ὑπὸ τοῦ αἰωνίου Θεοῦ οὐχὶ διὰ

20. Γ ε ν. 1,26.

21. Αὐτὴ εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ πίστις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν τόσον σαφῶς, ρητῶς καὶ εὐσυνόπτως διατυπώνει ὁ Γρηγόριος Νύσσης εἰς τὸ βασικὸν διὰ τὴν ἀνθρωπολογίαν ἔργον του «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν», I, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων λέγει: «Ἐχω οὖν ἐν τῇ κτίσει τὸ κατ' εἰκόνα· γίνομαι δὲ τῇ προθέσει καὶ καθ' ὁμοίωσιν» (PG, 44, 273D).

νὰ μείνη μόνον ἀπλοῦς ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐξήθη κατὰ Θεὸν καὶ νὰ καταστῇ, ἄνθρωπος ὢν, Θεὸς κατὰ χάριν. Αὐτὸ οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ εἰ μὴ ὅτι ὁ ἐν ἐμβρύῳ εὐρισκόμενος ἄνθρωπος ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ «πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν ἅγιον καὶ ἄμωμον κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας αὐτὸν εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ»²². Ἡ ἀνθρώπινος ζωὴ, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεως, τυγχάνει νὰ εἶναι ἀνωτέρα πάντων τῶν λοιπῶν δημιουργημάτων, ἥ, ὡς ἐπιγραμματικώτατα γράφει ὁ Μακάριος τῆς Αἰγύπτου, «τιμιώτερος οὖν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα, τάχα δὲ τολμήσω λέγειν, ὅτι μὴ μόνον τῶν ὁρατῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων, ἧγουν τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων»²³.

2. Ἡ ζωὴ δῶρον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Συμφώνως πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, καὶ δὴ καὶ πρὸς τὴν Κ.Δ. καὶ τὴν Θεολογίαν τῶν Πατέρων καὶ ἐπομένως κατὰ τὴν ἀμετακίνητον πίστιν καὶ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας ἡ ζωὴ δὲν εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' εἶναι δῶρον, καὶ δὴ κατ' ἐξοχὴν δῶρον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας τῆς βουλής τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα εἶναι ἀγάπη: «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρέχει τὴν ζωὴν, διότι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἡ κυριώτατος πηγὴ τῆς ζωῆς. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τρόπον πανηγυρικὸν διεκήρυξε τὴν ὡς ἄνω ἀλήθειαν εἰπὼν: «ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδὸς, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ», «ἐγὼ εἶμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις»²⁴. Εἰδικώτερον κατὰ τὸν πρόλογον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος χαρακτηριστρίζεται ὡς πρόλογος διαλαμβάνων τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου διὰ τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ, «ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν...». Οἱ Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ἐρμηνεύοντες τὸ χωρίον τοῦτο, μεταξὺ τῶν ἄλλων, θὰ ὑπογραμμίσουν καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὅ,τι ἔρχεται ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὅ,τι διατηρεῖται ἐν τῇ ζωῇ τοῦτο ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν σταθεράν, ἀμετάκλητον καὶ πλήρη ἀγάπης φιλάνθρωπον βούλησιν ὡς καὶ εἰς τὴν πατρικὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ²⁵, ὁ ὁποῖος ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον τοῦτο «θεληματικῇ ἐννοίᾳ»²⁶ διὰ τῶν δύο δημιουργικῶν αὐτοῦ χειρῶν, ὡς λέγει ὁ

22. Πρβλ. Ἐφ. σ. 1,4-5.

23. ΜΑΚΑΡΙΟΥ, Ὁμιλίαι, XV, 22 (PG, 34, 589D).

24. Ἰωάν. 11,25. 14,6. Ἐρμηνεύων τὴν περὶ ζωῆς Ἰωάννην θεολογίαν ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα: «Ζωὴ δὲ κυρίως ἐστὶν ὁ εἰπὼν· ἐγὼ εἶμι ἡ ζωὴ» [ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Περὶ ἀγάπης, II, 93 (PG, 90, 1016C)].

25. Πλεονα περὶ τῆς πατερικῆς ταύτης διδασκαλίας ἰδὲ ἐν ΧΡ. Γ. ΖΑΦΕΙΡΗ, Μητρ. Περιστερίου, Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πηγὴ τῆς ζωῆς κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, Ἀθήναι, 1984 (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ ΘΕΟΛΟΓΙΑ).

26. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, I, 13 (PG, 94, 853A).

“Αγιος Ειρηναῖος, τ.ξ. διὰ τοῦ δημιουργοῦ Λόγου καὶ διὰ τοῦ τὰ πάντα ζωοποιῶντος καὶ διατηροῦντος Ἀγίου Πνεύματος, ἢ, κατὰ τὴν Ὑμνολογίαν τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, εἶναι ὁ ἀδημιουργήσας τὰ πάντα δι’ Ἰησοῦ συνεργία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος». Ὁ Πατὴρ ἐνεργεῖ πάντοτε διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, συμφώνως πρὸς τὴν καθιερωθεῖσαν πατερικὴν φρασεολογίαν. Ὁ «λόγος» τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς ἐκάστου ὄντος ἢ γενικώτερον οἱ «λόγοι τῶν ὄντων», διὰ τὴν ἀναχρησιμοποίησιν τὴν λίαν προφιλήν εἰς τὸν Ἅγιον Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν ὁρολογία, ἔχουν τὴν πηγὴν, τὴν ὑπόστασιν, ἔτι δὲ καὶ τὸ «τέλος» αὐτῶν ἐν τῷ προαιωνίῳ θείῳ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ζωὴ πάντων ἀνεξαίρετως τῶν κτιστῶν καὶ πεπερασμένων ὄντων ὑπάρχει κατὰ τὸ μετοχὴν τῆς ζωοποιῶν ἐνεργείας τοῦ ἀκτίστου Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὅστις, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου καὶ τοὺς θείους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι «αὐτοζωὴ, αὐτοσοφία, αὐτοαγαθόν, αὐτοαλήθεια» κλπ. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μέρος αὐτοῦ, εἶναι δημιουργήματα τῆς ἀπολύτου προσωπικῆς δημιουργικῆς θελήσεως καὶ ἀγάπης τοῦ Θεοῦ²⁷. Οὗτος, τ.ξ. ὁ ἄνθρωπος, ὡς ὠλοκληρωμένη ὑλικοπνευματικὴ ὑπαρξίς εὐρίσκεται, συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδήτως, εἰς μίαν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον ὀντολογικὴν-ὑποστατικὴν ἔνωσιν ἢ κοινωνίαν ἀγάπης μετὰ τοῦ σεσαρχωμένου Ἰησοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, δημιουργῶν οὐχὶ «ἐν τόπῳ ἀλλ’ οὐσίᾳ» καὶ «θεληματικῇ ἐννοίᾳ», ὡς ἐπὶ λέξει τονίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός²⁸, «ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον» τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, ὄντως τοῦ ἰδίου προσώπου, «πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν» καὶ ἐκλήθη, διὰ τῶν διαφόρων πνευματικῶν ἀγωνισμάτων, νὰ καταστῇ ὀλίγον κατ’ ὀλίγον «θεὸς κατὰ χάριν».

Ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς τῆς ἐξ ἀγάπης καὶ μόνον τοῦ Θεοῦ προερχομένης καὶ διασφαλιζομένης διαλεκτικῆς καὶ κοινωνίας μετὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰνάπαλιν (θεοκοινωνία — ἀνθρωποκοινωνία) ἀποτελεῖ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας τὴν *sine qua non* προϋπόθεσιν τῆς διατηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ζωῇ. Ἐὰν τυχὸν διὰ κάποιον τυχόντα λόγον παύσῃ νὰ ὑφίσταται ἢ ὡς ἄνω ὀντολογικὴ ἐνότης ἢ κοινωνία ἀγάπης μετὰ τοῦ αἰωνίου καὶ τοῦ πεπερασμένου, τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος (εἶναι), ἢ ὁποῖα, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, δίδει μορφὴν, ὑπόστασιν καὶ ὑπαρξίν εἰς τὸ ὄν (τὰ ὄντα), τότε τὸ ὄν (τὰ ὄντα) τοῦτο ἐπανέρχεται καὶ

27. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως ἐκφράζει διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ρήματος «*h a g a*», τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, δηλοῖ τὴν διὰ μόνου τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ δημιουργικὴν ἐνέργειαν τοῦ Γιαχβέ. Ἐξαιρέσειν τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος ἀποτελεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπλῶς διὰ τοῦ λόγου ἀλλὰ δι’ ἰδιαιτέρας προσωπικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, δημιουργεῖται δὲ «κατ’ εἰκόνα καὶ καθ’ ὁμοίωσιν».

28. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, μν. ἔργ. (ἰδὲ ἀνωτέρω ὑποσ. 26).

πάλιν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν, τ.ἔ. εἰς τὸ μὴ ὄν, εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν²⁹, εἰς τὴν ἀκίνησιαν, ἢ ὅποια, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ταυτίζεται μετὰ αὐτὸν τοῦτον τὸν θάνατον³⁰. «Τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν κόσμον», τονίζουσαν ἐπανειλημμένως καὶ κατὰ κόρον οἱ θεόπνευστοι ἅγιοι Πατέρες, ὀφείλεται εἰς τὸ φιλόανθρωπον καὶ μόνον τοῦ οὐρανοῦ ἡμῶν Πατρός³¹, εἰς τὴν ἀμετάτρεπτον καὶ ἀμετάκλητον αὐτοῦ θέλησιν, διὰ τὴν ὅποιαν δὲν ὑπάρχουν, τοῦλάχιστον διὰ τοὺς στερεῶς ἐχομένους τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, περιθώρια ἀμφισβητήσεως. Τὸ γεγονός καὶ μόνον τῆς βιολογικῆς «ὑπάρξεως» τοῦ ἀνθρώπου δὲν συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην καὶ ὄντολογοποίησιν αὐτοῦ, ὡς κυρίως συμβαίνει μετὰ τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον ὄντως ὄν, τ.ἔ. τὸν Θεόν. Ὁ Θεὸς τὴν ὄντολογικὴν αὐτοῦ ἀρχὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, δεδομένου ὅτι αὐτὸς οὗτος εἶναι ἡ «αὐτοζωή», τὸ «αὐτοφῶς», ἢ «αὐτοαλήθεια», ἢ «αὐτοσοφία» κ.λπ. Τοῦναντίον τόσον ὁ κόσμος γενικῶς, ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰδικῶς δὲν ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ὄντολογικὴν αὐτῶν αἰτίαν. Ταύτην λαμβάνουν μόνον διὰ τῆς κοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἢ, ὅπως ἐμφαντικῶς τονίζουν οἱ Πατέρες τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς, Ἀποστολικῆς καὶ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐκ τῆς με τ ο υ σ ί α ς αὐτῶν εἰς τὸ ὄντως εἶναι, τ.ἔ. τὸν Θεόν. Μὲ ἄλλας λέξεις, πάντα τὰ μὴ ὄντα καθίστανται ὄντα, τ.ἔ. ἀποκοτῶν ὑπόστασιν, νόημα, ἀξίαν καὶ τελολογικὴν σκοπιμότητα διὰ τῆς πρὸς αὐτὰ γενομένης συνεχοῦς κλήσεως τοῦ Θεοῦ: «ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα... τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσται... καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε»³². Ἐκτὸς τῆς αἰδίου μακαριότητος τοῦ Θεοῦ, τ.ἔ. ἐκτὸς τῆς τριαδικῆς ζωῆς οὐδὲν ἀπολύτως ὑφίσταται εἰ μὴ μόνον τὸ μὴ ὄν, τὸ μηδέν, ἢ ἀνυπαρξία: «Πᾶν δὲ τὸ ἔξω αὐτοῦ (sc. τοῦ Θεοῦ) θεωρούμενον, ἀνυπαρξία ἐστὶ. Τὸ γὰρ ἔξω τοῦ ὄντος ἐν τῷ εἶναι οὐκ ἔστιν» τονίζει λίαν ἐμφαντικῶς ὁ Γρηγόριος Νύσσης³³.

3. Θεὸς καὶ ἄνθρωπος συνδημιουργοὶ τῆς ζωῆς.

Ἡ ὡς ἄνω θεολογικὴ τοποθέτησις τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς ἔχει ὡς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ἐνταῦθα πρόβλημα τῶν γεννήσεων καὶ

29. Ἀνάπτειν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐξ ἐπόψεως πατερικῆς ἰδὲ Γ. ΧΡ. ΖΑΦΕΙΡΗ, ἐνθ' ἄνωτ., ὑπόσ. 25.

30. Συμφώνως πρὸς τοὺς Πατέρες καὶ Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ἡ μὲν ζωὴ ταυτίζεται ἢ μάλλον εἶναι αὐτὴ αὐτὴ (ἢ) κίνησις, ὁ δὲ θάνατος εἶναι ἢ ἀκίνησις αὐτῆς. «Ἡ γὰρ κίνησις τῆς ψυχῆς οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἡ ζωὴ αὐτῆς· ὡσπερ ἀμέλει καὶ τὸ σῶμα τότε ζῆν λέγομεν, ὅτε κινεῖται, καὶ τότε θάνατον αὐτοῦ εἶναι, ὅτε τῆς κινήσεως παύεται» (Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Λόγος κατὰ Ἐλελίτων, XXXIII, PG 25, 65C).

31. Πρβλ. ΑΒΒΑ ΔΩΡΟΘΕΟΥ, Διδασκαλία, XII, 2 : Μεγάλῃ φιλοφροσύνῃ τοῦ Θεοῦ, ἀδελφοί, τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν κόσμον (PG 88, 1749C).

32. Κολ. 1,16-17.

33. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν (PG 44, 725A).

κατὰ συνέπειαν μὲ τὸ πρόβλημα τῶν ἀμβλώσεων ἢ ἐκτρώσεων. Καὶ ἐξηγοῦμεθα. Συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς ἀρχαίας ἀδαιρέτου Ἐκκλησίας ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο τῆς δημιουργίας ἢ μᾶλλον τῆς διαιωνίσεως τῆς ζωῆς εἶναι οὐχὶ εἰκονικὴ ἀλλ' ὅλως οὐσιαστικὴ, πραγματικὴ, συγχρόνως δὲ καὶ ὅλως δυναμικὴ. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς γενικῆς προσταγῆς «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»³⁴ καλεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ οὐχὶ ἀπλῶς νὰ δεχθῇ τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν οὗτος, ὡς κατ' ἐξοχὴν πηγὴ τῆς ζωῆς (Ζωοδότης), χορηγεῖ ὡς «πνοὴν ζωῆς» εἰς αὐτὸν καθιστῶν τοῦτον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συλλήψεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς ψυχὴν ζῶσαν»³⁵ καὶ δίδων εἰς αὐτὸν μίαν μεταφυσικὴν διάστασιν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἥδη τῆς συλλήψεως του, ἀλλὰ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, καλεῖ τοῦτον ὅλως ἰδιαιτέρως ὁ Θεὸς νὰ συμμετάσχη ἐνεργῶς εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ζωῆς, τ.ε. νὰ γίνῃ συνδημιουργὸς αὐτῆς εἰδικῶς καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερον, τὸν ὅποιον, ὑπὸ τὴν ιδιότητά ἀκριβῶς ταύτην τοῦ συνδημιουργοῦ, καλεῖται νὰ τὸν προστατεύσῃ, νὰ τὸν διατηρήσῃ καὶ νὰ τὸν προαγάγῃ ὁδηγῶν τοῦτον πρὸς τὴν ἐσχατολογικὴν αὐτοῦ τελείωσιν. Ἡ σύλληψις καὶ γέννησις τοῦ ἀνθρώπου, συμφώνως πρὸς τοὺς Πατέρας καὶ Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τοὺς γονεῖς ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Θεὸν διὰ τὸν ὅποιον («ἡ δημιουργία») ἐκάστου νέου ἀνθρώπου, ἐν τῇ πραγματικότητι, δὲν εἶναι ἕτερον τι εἰμὴ ἐπέκτασις αὐτῆς ταύτης τῆς ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἰδικῶς, ἀποκαλυφθείσης δημιουργικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, καὶ δὴ καὶ τῆς ὅλως δυναμικῆς ἐνεργείας τοῦ λόγου αὐτοῦ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν»³⁶. Διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς θείας ταύτης προσταγῆς μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνεργασία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ, «εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἔτι συνεστῶτος τοῦ κόσμου καὶ τεκταινομένου»³⁷. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐπεξηγῶν τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἀρχικῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς συλλήψεως (γεννήσεως) ἐκάστου ἀνθρώπου κεχωρισμένως παρατηρεῖ, ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον τότε ἔλαβε χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐδημιούργησε τὸν Ἀδάμ, ἐξακολουθεῖ «καὶ νῦν καὶ αἰεὶ, τοὺς μετ' ἐκεῖνον πάλιν πλάττει καὶ διασυνίστησι». «Γὸ τεκεῖν», παρατηρεῖ ὁ ἴδιος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνωθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ οὔτε γυναικὸς φύσις, οὔτε συνουσία, οὔτε ἄλλο οὐδὲν αὐταρκες πρὸς τοῦτο ἐστίν»³⁸.

34. Γεν. 1,28.

35. Γεν. 2,7.

36. Γεν. 1,28.

37. ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ, Συμπόσιον, II, 1 (ΒΕΠ, 18,22,11-12).

38. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ὁμιλίαι εἰς Γένεσιν, XII, 4 (PG, 53, 102-105).

Ὁ ὅλος προνομιακὸς οὗτος δυναμικὸς δημιουργικὸς ρόλος τοῦ ἀνθρώπου ὡς συνδημιουργοῦ αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεοῦ, τ.ξ. τοῦ κατ' ἐξοχὴν Δημιουργοῦ, καταφαίνεται καὶ ἐκ πολλῶν σελίδων τῆς Ἀγίας Γραφῆς, διὰ τὴν περιορισθῶμεν μόνον εἰς αὐτήν, ἰδιαίτερος ἡμῶς ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Γεν. 2,20, ὅπου ὁ ἱερός καὶ θεόπνευστος συγγραφεὺς παρουσιάζει, ἀνθρωπομορφικῶ τῷ τρόπῳ, τὸν Δημιουργὸν Θεὸν προσκαλοῦντα τὸν ἄνθρωπον, ὅπως, ὡς ἄμεσος αὐτοῦ ἐκπρόσωπος, συμμετάσχη δυναμικῶς εἰς τὸ ἔργον τῆς καθόλου δημιουργίας καὶ ὡς συνδημιουργὸς πλεόν τὰ ὀνόματα εἰς τὰ διάφορα ζῶα τοῦ παραδείσου. Ἐν τῷ αὐτῷ καὶ πάλιν Βιβλίῳ τῆς Γενέσεως, καὶ δὴ καὶ ἐν κεφ. 4,1, ὁ Ἀδάμ ἀναφερόμενος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Κάϊν ὁμολογεῖ ὅτι «ἐκτῆσάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ».

Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ κλήσις αὕτη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀποδεχθῆ νὰ γίνῃ συνδημιουργὸς τῆς ζωῆς (τοῦ κόσμου), κατ' ἐπέκτασιν δὲ συνεχιστῆς τοῦ κατ' ἐξοχὴν δημιουργικοῦ Αὐτοῦ ἔργου τυγχάνει νὰ εἶναι ὑψίστη τιμὴ, προερχομένη ἐκ τῆς ἀγάπης, τ.ξ. ἐκ τῆς οὐσίας καὶ μόνον τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ ἡ ζωὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν θεῖον δῶρον. Συγχρόνως ἡμῶς καὶ ἡ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσα συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἱεράν ταύτην κλήσιν τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἐνεργὸς καὶ δυναμικὴ καὶ οὐδαμῶς παθητικὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπείρου ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶναι φορεὺς «καὶ λόγου καὶ ζωῆς καὶ ψυχῆς», ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθύς κατωτέρω. Τὸν ὅλος δυναμικὸν καὶ τελεσιδικὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον καλεῖται νὰ διαδραματίσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ μυστηρίῳ τούτῳ τῆς διακρίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξαίρων ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποδώσῃ τὸ κατ' εἰκόνα εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐνεργητικὸν συμμετοχικὸν ρόλον αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ νέου ἀνθρώπου: «Κ α τ ἄ τ ο ὕ τ ο εἰ κ ὢ ν ἄ ν θ ρ ω π ο ς γί ν ε τ αἰ τ ο ὕ Θ ε ο ὕ , κ α θ' ὃ εἰ ς γέ ν ε σ ι ν ἄ ν θ ρ ὡ π ο υ ἄ ν θ ρ ω π ο ς σ υ ν ε ρ γ ε ῖ»³⁹.

Ἡ συνεργασία αὕτη μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου θέτει εὐθέως τὸ πρόβλημα τῆς μεταδόσεως τῆς ζωῆς ἐπὶ μιᾶς ἄλλης βάσεως. Ἡ ζωὴ, ὡς ὀντολογικὴ ὑπόστασις, ὑπάρχει πάντοτε καὶ διὰ τῆς συνεργασίας θείου καὶ ἀνθρωπίνου παράγοντος μεταδίδεται εἰς τὴν νέαν ἐν τῷ γίνεσθαι ἀνθρωπίνην ὑπαρξίν. Εἰς τὴν διαδικασίαν ταύτην τῆς μεταδόσεως τῆς ζωῆς εἶναι, διὰ τοὺς θεοφόρους Πατέρας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, αὐτονόητον ὅτι «οὔτε σῶμα πρὸ τῆς ψυχῆς ὑφίσταται, οὔτε ψυχὴ πρὸ τοῦ σώματος. Ὁ ἄνθρωπος», συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Θεοῦ, «σπεῖρει ἐν μήτρᾳ οὐκ ἄψυχον ἢ ἡμιάνθρωπον, ἀλλὰ τέλειον ἐρχόμενον ἔμψυχον

39. ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, Παιδαγωγός, II, X, (ΒΕΠ, 7 168,36-37).

ἄνθρωπον. Οὕτε γὰρ σῶμα πρὸ τῆς ψυχῆς ὑφίστατο, οὕτε ψυχὴ πρὸ τοῦ σώματος»⁴⁰. Ἡ στιγμή δὲ καθ' ἣν μεταβιβάζεται ἡ ζωὴ εἰς τὸ νέον ἀνθρώπινον ὄν εἶναι ἡ κυριώτατος ἀρχὴ τῆς ζωῆς δι' αὐτό, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, διότι ἡ ζωὴ ὡς φαινόμενον, ὡς πραγματικότης καὶ ὡς ὅπως δυναμικὴ κατάστασις συνεχίζει νὰ ὑπάρχει. Μᾶλλον αὕτη εἶναι συνέχισις, κατ' οὐσίαν, τοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς διὰ μιᾶς νέας ἀνθρωπίνης ὑποστατικῆς ὑπάρξεως⁴¹, ἡ ὁποία καὶ ἀνάγει τὴν δημιουργίαν αὐτῆς εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν καὶ μόνον συνεργασίαν τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος.

*
* *

Ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐξητάσθη ὑπὸ τῶν Ἀγίων Πατέρων καὶ ἐθεωρήθη ὡς μία κατ' ἐξοχὴν δημιουργικὴ συνεργασία. Αὕτη αὕτη ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καθιστᾷ τοῦτον συνδημιουργὸν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ συννομοθέτην ἐν τῇ ἡθικῇ τάξει. Οὗτος, ὡς ἴδιον δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, εἶναι «ὑποχρεωμένος» νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθέντα αἰώνιον νόμον. Ἡ ὑπακοὴ αὕτη τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔκφρασις τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας, διὸ καὶ οὗτος δὲν ἀποτελεῖ ἐν παθητικὸν ἀντικείμενον τοῦ θείου νόμου, ἀλλὰ μᾶλλον ἕνα δημιουργικὸν αὐτοῦ παράγοντα. Ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου συνάπτεται μετὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὅσακις ὁ ἀνθρώπος φθάνει εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκλογῆς νὰ ἐξασκήσῃ τὸν λόγον του ἐν τῇ ἡθικῇ ζωῇ, τότε γίνεται συνεργὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ δημιουργικῷ αὐτοῦ ἔργῳ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διὰ τὸν κόσμον. Αὐτὴν τὴν συνεργασίαν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου οἱ Πατέρες τὴν καταγράφουν διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὄρου «συνεργία». Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ τελειότερα ἔκφρασις αὐτῆς τῆς συνεργίας μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

ὑπὸ τὸ πρῆγμα τῆς συνεργασίας ταύτης μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου οἱ Ὁρθόδοξοι θεολόγοι θὰ πρέπει, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, νὰ ἴδουν, κατανοήσουν καὶ ἐπιλύσουν τὸ πρόβλημα τῆς χρήσεως τῶν ἀντισυλληπτικῶν μέσων, ἰδίᾳ δὲ τῆς χρήσεως τοῦ χαπιοῦ ὑπὸ τῆς γυναικάς⁴².

40. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ, Ἐρωτήσεις, 91 (PG, 89, 724CD).

41. Landrum B. SHETTLES, Letter to the Editor, New York Times, February 14, 1973.

42. Πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος τῶν σχέσεων μεταξύ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς συνεργοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ χρήσεως τῶν διαφόρων ἀντισυλληπτικῶν μεθόδων δίδομεν ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν The Morality of Contraception. An Eastern Orthodox Opinion, ἐν Ὁρθόδοξος Παρατηρήσεις, 1973.

4. Ἐνότης σώματος καὶ ψυχῆς καὶ χρόνος μεταδόσεως αὐτῆς.

Τὸ ἔμβρυον ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ κυττάρου, ὅπερ καλεῖται ζυγωτόν, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν γονιμοποίησιν τοῦ ὠαρίου ὑπὸ τοῦ σπερματοζωαρίου φέρει ἔντονα ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ οὐσιαστικά διακριτικά γνωρίσματα τῆς ζωῆς, εἶναι δηλαδή τὸ ἀνθρώπινον ἔμβρυον ἤδη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεως του μία ἀναντίρρητος ψυχοσωματικὴ ὑπαρξις, ἥ, διὰ τὴν ἐκφρασθῶμεν κατὰ τὸν καθηγητὴν Landrum Shettles, «a new composite individual is started at the moment of fertilization», τ.ἔ. μία νέα ἀτομικὴ σύνθεσις ἀρχίζει κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς γονιμοποιήσεως⁴³. Ταύτης τὴν ψυχοσωματικὴν ὄντοφτην «μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως οἶσθαι», πιστεύομεν κατὰ τὴν θεολογίαν Γρηγορίου Νύσσης⁴⁴. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα οὔτε τῆς φύσεως ἀλλ' οὔτε ὠσαύτως μόνον τῆς ἐκ συμφώνου ἐλευθέρας συνεργασίας καὶ συνουσίας ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ συγχρόνως, ὁ ὁποῖος καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ μη ὄντος (τ.ἔ. ἐκ τοῦ μηδενός) δημιουργίαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς κορωνίδος τῆς ὅλης δημιουργίας καὶ ὡς ἐνιαίας καὶ ἀδιαιρέτου ψυχοσωματικῆς ὑπάρξεως δὲν ἔπαυσεν ἀλλ' ἐξακολουθεῖ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ συμμετέχη ἐνεργῶς καὶ ἱστορικῶς, ἐννοεῖται διὰ τῶν ἀκτίστων αὐτοῦ ἐνεργειῶν, εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχικῆς δημιουργικῆς καὶ ζωοποιοῦ αὐτοῦ πράξεως, κατὰ τρόπον δὲ ὅπως ὑπερφυσικῶς καὶ ὅπως μυστηριώδη καὶ ἐνεργῶν «θεληματικῆ ἔννοια καὶ οὐσία»⁴⁵ δίδει διὰ τῆς ἀενάου αὐτοῦ κτιστῆς ἐνεργείας ζωὴν ἐκ τῆς ἰδικῆς του ἀκενώτου ζωῆς, συνεχίζει δέ, οὕτως εἰπεῖν, νὰ ἐμφυσᾷ «εἰς τὸ πρόσωπον» τοῦ ἀνθρώπου «πνοὴν ζωῆς» καὶ νὰ καθιστᾷ τοῦτον «ψυχὴν ζῶσαν», ὡς ἐπιγραμματικῶς ἀναφέρει ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τῆς Βίβλου τῆς Γενέσεως εἰς τὸ κεφάλαιον 2,7, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου⁴⁶. «Ὁν τρόπον δὲ ἐν τῇ πρώτῃ δημιουργίᾳ οὕτω πως καὶ ἐν τῇ συλλήψει ἐκάστου νέου ἀνθρώπου, τηρουμένων πάντοτε τῶν ἀναλογιῶν, «τῇ μὲν δυνάμει τὰ πάντα ἦν ἐν πρώτῃ τοῦ Θεοῦ περὶ τὴν κτίσιν ὁρμῇ, οἷον εἰ σπερματικῆς τινος δυνάμεως πρὸς τὴν τοῦ παντὸς γένεσιν καταβληθείσης, ἐνεργεία δὲ τὰ καθ' ἕκαστον οὕτω ἦν...»⁴⁷.

43. Ἰδὲ ἀνωτέρω ὑποσ. 41.

44. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (PG, 46, 125C).

45. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, ἐνθ' ἀνωτ., ὑποσ. 26.

46. «Ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν». Περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὡς ἀνω ἀποσπάσματος τῆς Γενέσεως ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως καὶ τὴν σχετικὴν ἐπ' αὐτοῦ βιβλιογραφίαν ἰδὲ ἐν Ν. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ, Ἀνθρωπολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης I. Ὁ ἄνθρωπος ὡς θεῖον δημιούργημα, Ἀθήναι 1967.

47. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου.

Ἡ ἐνότῃς τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς «ἐξ ἄκρας συλλήψεως» εἶναι βασικὸν δίδαγμα τῆς τε βιβλικῆς καὶ πατερικῆς περὶ ἀνθρώπου διδασκαλίας, ἀποτελεῖ δὲ θεμελιῶδες διακριτικὸν στοιχεῖον μεταξύ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν διαφόρων μορφῶν τοῦ δυαλισμοῦ (dualismе), τὸν ὁποῖον, ὡς γνωστὸν ὑποστηρίζουν αἱ ἀρχαῖαι Θρησκείαι, καὶ λειτουργεῖ ὡς καρδιά τῆς καθ' ὅλου ὀρθοδόξου θεολογίας, χριστολογίας καὶ σωτηριολογίας.

Δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος (γυναίκα) ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δίδει ζωὴν, λόγον καὶ ψυχὴν εἰς τὸ κυοφορούμενον ἔμβρυον, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δι' ἕκαστον συλλαμβανόμενον καὶ κυοφορούμενον ἐν τοῖς κόλποις τῆς μητρὸς ἄνθρωπον «πλάττει τὸ πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ»⁴⁸, ἥ, ὡς λίαν σαφῶς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, «ὥσπερ τοῦ λίθου καὶ τοῦ σιδήρου συγκρουομένων, ἐκ τῶν ἀμφοτέρων τίττεται τὸ πῦρ· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συμπλοκῆς συνίσταται Θεοῦ κελύσει σῶμα καὶ ψυχὴ»⁴⁹. Μὲ ἄλλας λέξεις, κατὰ τὴν ὥραν τῆς συλλήψεως ἐκάστου γενικῶς ἀνθρώπου αὐτὸς οὗτος ὁ Θεὸς «ἐπεμβαίνει» καὶ διὰ «τῆς συμπλοκῆς» τῶν γονέων καὶ κατὰ τρόπον ὅπως μυστηριώδη, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν καὶ μόνον σφαῖραν τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ βουλῶν, δημιουργεῖ καὶ πέμπει τὴν λογικὴν ψυχὴν, ἥ, κατὰ τὴν πατερικὴν κοινὴν φρασεολογίαν, τὸ «ἡγεμονικόν», τὸ ὁποῖον ἐν συνεχείᾳ ἐνοῦται ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικὸς μετὰ τοῦ ἀλόγου μέρους: «ἐπεισκρίνεται δὲ ἡ ψυχὴ καὶ προσεισκρίνεται τὸ ἡγεμονικόν, ᾧ διαλογιζόμεθα, οὐ κατὰ τὴν τοῦ σπέρματος καταβολὴν γεννώμενον»⁵⁰. Τὴν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργίαν τῆς ψυχῆς, τ.ἐ. τοῦ «ἐγὼ» δι' ἐκάστην ἀνθρωπίνην σύλληψιν φαίνεται ἀποδεχόμενος καὶ ὁ ἀλεξανδρινὸς θεολόγος ἅγιος Κύριλλος, ὅστις ἀναφερόμενος εἰς τὸ θέμα τοῦτο μεταξύ τῶν ἄλλων ὑπογραμμίζει: «Αἱ μὲν γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς μητέρες ὑπηρετοῦσαι τῇ φύσει πρὸς γέννησιν, ἔχουσι μὲν ἐν μήτρᾳ πηγυμένην κατὰ βραχὺ τὴν σάρκα, καὶ ἀφράστοις τισὶν ἐνεργείαις Θεοῦ προῖοῦσαν καὶ τελειουμένην εἰς εἶδος τὸ ἀνθρώπινον· ἐνίησι δὲ τῷ ζῶν τὸ πνεῦμα ὁ Θεός, καθ' ὃν οἶδε τρόπον· «πλάττει γὰρ τὸ πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ» κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ἔτερος δὲ σαρκὸς καὶ ὁμοίως ἕτερος ὁ ψυχῆς ἐστὶ λόγος. Ἄλλ' εἰ καὶ γεγόνασιν μόνον

48. Ζαχ., 12,1.

49. ΨΕΥΔΟΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Πρὸς Ἀντίοχον Ἀρχοντα, Ἐρωτάπ., 16 (ΒΕΠ, 35, 104,20-23).

50. ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Στρωματεῖς, VI, XVI. Ἄλλαχοῦ ὁ ἡμέτερος ἀλεξανδρινὸς θεολόγος προσδιορίζει ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνωσις γίνεται κατὰ παράθεσιν καὶ οὐχὶ κατὰ κρᾶσιν (Ἐπιτομαὶ εἰς Θεόδοτον, ΒΕΠ, 8, 322, 13-18).

αὐταὶ τῶν ἀπὸ γῆς σωμάτων μητέρες, ἀλλ' οὖν ὄνιον ἀποτεκοῦσαι τὸ ζῶν, τὸ ἐκ ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος, οὐχὶ μέρος λέγονται ποιεῖν»⁵¹.

Μακρὰν τοῦ ζωοδότου Θεοῦ δὲν ὑπάρχει κίνησις καὶ ἐνέργεια καὶ κατὰ συνέπειαν ζωή, ὡς ἐτονίσθη δεόντως ἀνωτέρω. Ἡ ἔλευθέρα, ἀσώματος, ἀθάνατος λογικὴ ψυχὴ δὲν προϋπάρχει⁵² τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ ὠαρίου, ὁπότε θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ὑποστηριχθῆ ὑπὸ τινος, ὅτι αὕτη προέρχεται κατὰ τὸ ἡμισυ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἡμισυ ἐκ τῆς γυναικὸς, διὰ δὲ τῆς γονιμοποιήσεως ἐνοῦνται τὰ δύο ἡμίση καὶ ἀπαρτίζουσι τὴν μίαν καὶ ἐνιαίαν λογικὴν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐρχομένης νέας καὶ ἀδιαιρέτου ψυχοσωματικῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Ὡσαύτως δὲν προστίθεται αὕτη εἰς κάποιαν συγκεκριμένην χρονικὴν στιγμὴν εἰς τὸ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναπτυσσόμενον καὶ διαμορφούμενον ἀνθρώπινον ἔμβρυον, οὐδὲ εἰσέρχεται εἰς τὸ σῶμα κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκ τῆς μητρικῆς κοιλίας ἐξόδου αὐτοῦ. Ἀμφότερα, σῶμα καὶ ψυχὴ, συνδημιουργοῦνται καὶ συνυπάρχουσι ταυτοχρόνως εἰς τρόπον, ὥστε, ὡς ὀρθῶς ὁμολογεῖ ὁ πολὺς Γρηγόριος ὁ Νύσσης, «μῖαν αὐτοῦ (sc. τοῦ ἀνθρώπου) καὶ κοινὴν τῆς συστάσεως τὴν ἀρχὴν ὑποτίθεσθαι, ὡς ἂν μὴ αὐτὸς ἑαυτοῦ προγενέστερός τε καὶ νεώτερος γένοιτο, τοῦ μὲν σωματικοῦ προτερεύοντος ἐν αὐτῷ, τοῦ δὲ ἑτέρου ἐφυστερίζοντος... κοινὴν τῷ ἐξ ἀμφοτέρων συνισταμένῳ συγκρίματι, τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον γίνεσθαι, οὔτε τούτου προτερεύοντος, οὔτε ἐκείνου ἐφυστερίζοντος». Καὶ καταλήγει ὁ Καππαδόκης θεολόγος εἰς τὸ συμπέρασμα, καθ' ὃ «μήτε ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος, μήτε χωρὶς ψυχῆς τὸ σῶμα ἀληθὲς εἶναι λέγειν, ἀλλὰ μίαν ἀμφοτέρων ἀρχὴν»⁵³.

Τὸ θέμα τῆς ψυχοσωματικῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ταυτοχρόνου δημιουργίας τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖ προσφιλῆ διὰ τὸν ἡμέτερον Καππαδόκην θεολόγον διδασκαλίαν εἰς τὴν ὁποίαν, δοθείσης εὐκαιρίας, ἐπανέρχεται συχνάκις διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν αὐτὴν παραδοσιακὴν καὶ

51. ΚΥΡΙΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Ἐπιστολαί, I (PG, 77, 21B).

52. Ἡ περὶ προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν διδασκαλία, ἥτις ἀνεπτύχθη κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τοῦ ἀποδοχομένου τὴν μετεμψύχωσιν καὶ θεωροῦντος τὸ σῶμα ὡς δεσμοῦ τῆς ψυχῆς Πλάτωνος (ἰδὲ Φαίδων, 62b, 64C. Τίμαιος, 41b) ὅχι μόνον οὐδέποτε ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, — ἡ περίπτωσις τοῦ ὑπὸ τῶν νεοπλατωνικῶν καὶ γνωστικῶν ἀντιλήψεων παρασυρθέντος Ὁριγένους ἀποτελεῖ μεγάλην ἐξαίρεσιν — ἀλλὰ, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, καὶ κατεδικάσθη ρητῶς ὑπ' αὐτῆς. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδὲ πλεονα ἐν I. ΚΑΡΜΙΡΗ, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, 2α ἔκδοσις, Ἀθῆναι, 1960, τ. Α', σσ. 184 ἐξ.

53. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, 29 (PG 44, 233D - 236B).

θεμελιώδη αλήθειαν τῆς πίστεως τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως ἔργῳ αὐτοῦ ἐπαναλαμβάνει τὴν αὐτὴν περίπου ἐπιχειρηματολογίαν διὰ τὸ ταυτόχρονον τῆς ὑπάρξεως σώματος καὶ ψυχῆς: «Περὶ τοῦ πότε τὰς ἀρχὰς αἱ ψυχὰι τῆς ὑπάρξεως ἔχουσιν, ὡς ἀκόλουθον ὄν τοῖς προεξητασμένοις, ζητεῖν κκαταλείπεται. Εἰ γὰρ δοθείη τὸ πρὸ τοῦ σώματος ἐν ἰδιαζούσῃ τινὶ καταστάσει τὴν ψυχὴν βιοτεύειν, ἀνάγκη πᾶσα τὰς ἀτόπους ἐκείνας δογματοποιίας ἰσχυὸν ἔχειν νομίζειν τῶν διὰ κακίας τὰς ψυχὰς εἰσοικιζόντων τοῖς σώμασιν. Ἄλλὰ μὴν ἐφυστερίζει τὰς ψυχὰς τὴν γένεσιν, καὶ νεωτέρας τῆς τῶν σωμάτων εἶναι συμπλάσεως, οὐδεὶς ἂν τῶν εὐ φρονούντων ὑπονοήσειεν, φανεροῦ πᾶσιν ὄντος ὅτι οὐδὲν τῶν ἀψύχων κινήτικὴν τε καὶ αὐξητικὴν ἐν αὐτῷ δύναμιν ἔχει· τῶν δ' ἐν νηδύϊ ἐντροφομένων, οὔτε ἡ αὔξησις, οὔτε ἡ τοπικὴ κίνησις ἐστὶν ἀμφίβολος. Λείπεται οὖν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχῆς τε καὶ σώματος ἀρχὴν τῆς συστάσεως οἶεσθαι»⁵⁴. Ἡ ψυχὴ ὡς πνεῦμα εἶναι ἄυλος⁵⁵, ἀσώματος καὶ ἀδιαιρέτος, ὡς ἐκ τούτου δὲ δὲν δύναται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ προέρχεται ἐξ ἡμίσεος ἐκ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, ὡς συμβαίνει μὲ τὸ γονιμοποιηθὲν ὠάριον. Ἡ ἀθάνατος, ἀσώματος, λογικὴ καὶ ἐλευθέρα ψυχὴ, τ.ἐ. ἡ ζωὴ διὰ τῆς ζωοποιούσης καὶ ἀνακαινιζούσης τὰ πάντα πνοῆς τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τρόπον ὅλως ἀσύλληπτον δημιουργεῖται κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως, ὡς ἀκριβῶς συνέβη καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὸ καὶ τὸ γονιμοποιηθὲν ὠάριον, ὡς ἔχον πνεῦμα-ζωὴν, δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἐκτός τῆς μήτρας τῆς γυναίκας (παιδί τοῦ σωλήνος). Ἐὰν τυχόν ἡ ἐνότης αὕτη ψυχῆς καὶ σώματος δὲν ἦτο ὄντολογικὴ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, τότε ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν., 1,1 ἐξ.) δι' ἧς Οὗτος ἐγένετο «σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» θὰ ἦτο ἀδύνατος. Τοῦτο ἀποτελεῖ βασικὴν ἀλήθειαν τῆς βιβλικῆς καὶ πατερικῆς θεολογίας. Τὸ φαινόμενον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς μὲ τὴν ἐπιστημονικῶς ἀνεξερευνήτον πολυπλοκότητα, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει, ὡς καὶ μὲ τὰς πολλαπλᾶς αὐτῆς ἐκφάνσεις ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀποδοχὴν μιᾶς ἀβεντικῆς ὑπερβατικότητος, μιᾶς ἀνωτέρας δυνάμεως, ἡ ὁποία

54. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (PG, 46,125BC).

55. Τὴν ὑπεραξίαν τῆς ψυχῆς, τὸ ἄυλον καὶ γενικώτερον τὰ περὶ ἀθανασίας αὐτῆς εὐρίσκομεν σαφῶς ἐκπεφρασμένα ἐν τῇ Βιβλικῇ καὶ Πατερικῇ Θεολογίᾳ, ἡ ὁποία ὀμιλεῖ πλειστάκις περὶ τῶν ἰδιοτήτων τούτων τῆς ψυχῆς. Ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀρκούμεθα μόνον νὰ κάμωμεν μνηεῖαν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ὅστις ὀμιλῶν περὶ τῆς ψυχῆς βεβαιοῖ τοὺς ἀκροατὰς του περὶ τῆς ὑψίστης σημασίας καὶ ἀξίας αὐτῆς: «Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ... μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνει· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γένῃ» (Ματθ. 16, 26-28 καὶ παρ.).

σαφῶς και λεπτομερῶς καθώρισε τὰ διάφορα αὐτῆς στάδια. Και ἡ ἀνωτέρα αὐτή δύναμις δὲν εἶναι ἑτέρα τις εἰ μὴ αὐτὸς οὗτος ὁ δημιουργήσας τὸν κόσμον και τὸν ἄνθρωπον Θεός. Ἡ ζωή, (ἀκόμη και ἐκεῖνη τῶν ζῴων και τῶν φυτῶν), εἶναι, ἐν τελευταία ἀναλύσει, μία νίκη τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς ὕλης, ὡς τοιαύτη δὲ ἔχει μεταφυσικὰς ἀνησυχίας και προβληματισμούς, αὐξάνει συνεχῶς και χωρὶς νὰ συνεπάγεται οὐδεμίαν μανιχαϊκὴν τάσιν καταδίκης τῆς ὕλης εἶναι counterentropic.

Ἡ ὡς ἄνω ἀναλυθεῖσα διδασκαλία ἀποτελεῖ ὄντως τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας και ἀνθρωπολογίας και γενικώτερον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, διευτυπώθη δὲ ὡς «ὁ ρ ο ς π ἰ σ τ ε ω ς» ὑπὸ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (431)⁵⁶, ὡς τοιαύτη δὲ ἀκριβῶς εἶναι διάχυτος εἰς πάσας γενικῶς τὰς σελίδας τῆς πατερικῆς γραμματολογίας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἔχει δὲ ἄλλως ἰδιαίτεραν σημασίαν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς στάσεως ἐνὸς ἐκάστου ἐρευνητοῦ ἐναντι τῶν ἀμβλώσεων, δεδομένου ὅτι «the most fundamental question involved in the long history of thought on abortion is: How do you determine the humanity of a being?»⁵⁷. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ὁ εἰς βάθος και πλάτος μελετήσας τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ και Λόγου τοῦ Θεοῦ Μέγας Ἀθανάσιος ἀναφερόμενος εἰς τὸ θέμα τῆς ταυτοχρόνου δημιουργίας και ἐνώσεως τοῦ σώματος και τῆς

56. Οἱ Πατέρες τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Οἰκουμενικῆς Συνόδου μελετήσαντες και ἐμβαθύναντες, ὅσον βεβαίως εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, εἰς τὸ ὑπερφυῆς μυστήριον τῆς ὑπερφυσικῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡμολόγησαν και διευτύπωσαν τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπήσας προσέλαβεν, ἐξ ἄκρας συλλήψεως, οὐχὶ ἀπλῶς και μόνον ἄλογον ἀνθρώπινον σῶμα, ἀλλὰ συγχρόνως και ἀνθρωπίνην λογικὴν ψυχὴν: «Ὁμολογοῦμεν... τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν... και ἄνθρωπον τέλειον ἐκ ψυχῆς λογικῆς και σώματος... ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσαι ἐαυτῶ τὸν ἐξ αὐτῆς (sc. τῆς Θεοτόκου) ληφθέντα ναόν». Τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν και ἀρραγῆ πίστιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπανεβεβαίωσαν ἡ Γ' (431) και ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (451), ἡ ὁποία διὰ τοῦ «Ὁ ρ ο ς π ἰ σ τ ε ω ς ὡμολόγησεν ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας δι' ἡμῶν Υἱὸς και Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινεν ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας». (Περὶ τοῦ «Ὁρου τούτου ἰδὲ τὴν τελευταίαν εἰδικὴν μελέτην τοῦ Γ. Δ. ΜΑΡΤΥΕΛΟΥ, Γέννηση και πηγές τοῦ «Ὁρου τῆς Χαλκηδόνος. Συμβολή στην ιστορικοδογματικὴ διερεύνηση τοῦ «Ὁρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Θεσσαλονίκη, 1986). Ἀργότερον ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ τετάρτου αὐτῆς ἀναθεματισμοῦ ἀναθεματίζει οἰοδῆτινα ὁ ὁποῖος δὲν ἀποδέχεται και δὲν ὁμολογεῖ «τὴν ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς σάρκα ἐμψυχωμένην ψυχῆ λογικῆ και νοερᾶ κατὰ σύνθεσιν ἧγουν καθ' ὑπόστασιν γεγενῆσθαι, καθὼς οἱ ἄγιοι πατέρες ἐδίδαξαν». Τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν ἀπαντῶμεν και ἐν τῷ δογματικῷ «Ὁρῷ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡς και ἐν τοῖς συγγράμμασι πολλῶν Πατέρων και Διδασκάλων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν εὐθὺς κατωτέρω.

57. J. T. NOONAN Jr., Abortion and the Catholic Church: A Summary History, ἐν Natural Law Forum, τ. XII, 1967, σ. 125.

ψυχῆς μεταξύ τῶν ἄλλων παρατηρεῖ: «Ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἐκ ψυχῆς νοητῆς καὶ σώματος αἰσθητοῦ ζῶον γνωρίζεται εἰκότως, διὰ τὸ μηδέτερον χωρὶς τοῦ ἑτέρου προάγουσαν ἔχειν υπόστασιν, μηδὲ σφίζειν τὸν ὄρον τῆς φύσεως, κατὰ ταῦτὸ μὲν ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβόντα ἐκ γαστροῦ, καὶ οὕτως εἰς τὸν βίον ἐρχόμενα, ἐνὸς δὲ ζῴου σύστασιν ἐργαζόμενα»⁵⁸. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν πλειάδα πατερικῶν μαρτυριῶν ἐπιβεβαιουσῶν τὸ ταυτόχρονον τῆς ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος, γεγονὸς τὸ ὁποῖον σὺν τοῖς ἄλλοις σημαίνει ἐπανάληψιν τῆς ἀρχικῆς δημιουργίας κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἐκάστου ἀνθρωπίνου ἐμβρύου. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι φύσει ἀδύνατον διὰ μίαν περιωρισμένην μελέτην, ὡς τυγχάνει νὰ εἶναι ἡ παρούσα, καὶ ἐπειδὴ, ἀφ' ἑτέρου, τοῦτο δὲν κρίνεται ἀπολύτως ἀναγκαῖον, θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα καὶ ἐν εἶδει παραδείγματος πάντοτε ὠρισμένας ἐξ αὐτῶν.

Ἄθεολόγος τῆς ἐρήμου τῆς Αἰγύπτου Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης συνοψίζων τὴν ὡς ἄνω ἐκτεθεῖσαν διάχυτον πατερικὴν σκέψιν διακηρύσσει, ὅτι «οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἡμῖν ἄψυχον σπειρεῖ ἐν τῇ μήτρᾳ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τέλειον, ἐρχόμενον ἔμψυχον ἄνθρωπον. Οὔτε γὰρ σῶμα πρὸ τῆς ψυχῆς ὑφίστατο, οὔτε ψυχὴ πρὸ τοῦ σώματος»⁵⁹. Τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ ὁμολογίας εἶναι καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Σχολῆς τῆς Ἀντιοχείας Θεοδώρητος Κύρου, ὅστις τασσόμενος μετὰ τῆς ὁμοφώνου τῆς Ἐκκλησίας πίστεως, τῆς καταδικασάσης τὴν περὶ προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν κακοδοξίαν ἐνίων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐπικυρώνει τὴν ὡς ἄνω εὐρέως διακεχυμένην διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας λέγων, ἀναφορικῶς πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν, μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Περὶ γὰρ δὴ τῆς ἐγκύμονος τῆς ἐκ τινων πληγῶν ἀμβλωσκούσης διαλεγόμενος (sc. ὁ νομοθέτης ἐν Ἐξ. 21,22 ἐξ.) διαμορφοῦσθαι πρότερον ἐν τῇ νηδύϊ λέγει τὸ βρέφος, εἰθ' οὕτω ψυχοῦσθαι, οὐ θύραθεν ποθεν τῆς ψυχῆς εἰσκρινομένης, οὐδέ γε ἐκ τῆς γονῆς φυομένης, ἀλλὰ τῷ θείῳ ὄρω κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐντεθέντα ἐν τῇ φύσει νόμον δεχομένης τὴν γένεσιν»⁶⁰. Ἡ διάκρισις μεταξύ «ἐξεικονισμέ-

58. ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Περὶ τοῦ κατὰ τὸν κοινὸν ἄνθρωπον ὑποδείγματος (PG, 26, 1233AB). Μᾶλλον πρόκειται περὶ μὴ γνησίου ἔργου τοῦ Μ. Ἀθανασίου.

59. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, Ἐρωτήσεις, 91 (PG, 89, 724D).

60. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΥΡΟΥ, Ἑλληνικῶν θεραπευτικῆ παθημάτων, V: Περὶ φύσεως ἀνθρώπου (ἐκδοσις P. CANIVET, Sources Chrétiennes, τ. 57, σ. 243, 12-17).

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Θεοδώρου Κύρου ὀφείλομεν ὅπως ἰδιαιτέρως νὰ ὑπογραμμίσωμεν, ὅτι οὗτος ἀλλαχοῦ ποιεῖται σαφῆ διάκρισιν μεταξύ τῆς ἰδικῆς του γνώμης καὶ ἐκείνης τῶν συγχρόνων του («φασί»), οἱ ὁποῖοι ἐμμένοντες εἰς τὰ καθαρῶς νομικιστικὰ πλαίσια τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ προφανῶς ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἐβδομήκοντα τοῦ ἀποσπάσματος τῆς Ἐξ ο δ., 21,21-23, τὸ ὁποῖον δὲν ὁμιλεῖ ἀμέσως περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐμψυχώσεως τοῦ σώματος ἀλλὰ περὶ τῶν ποινῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλονται εἰς περίπτωσιν ἀτυχήματος συμβάντος εἰς γυναῖκα τῆς ὁποίας ἡ

νου» καὶ «μὴ ἐξεικονισμένου» ἐμβρύου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθησαν καὶ ἐξακολουθοῦν εἰσέτι νὰ στηρίζωνται οἱ θιασῶται τῆς ἐκ τῶν ὑστερῶν ἐμψυχώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἐρείδεται μόνον ἐπὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου ἐβραϊκοῦ κειμένου⁶¹.

Μὲ τὸ πρόβλημα τῆς μεταδόσεως τῆς ψυχῆς εἰδικῶς ἡσχολήθη ὁ μέγας Καππαδόκης θεολόγος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. Οὗτος, παρεκκλίνων τῆς παραδοσιακῆς περὶ μεταδόσεως τῆς ψυχῆς θέσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων καὶ ἀποδεχόμενος τὴν θεωρίαν τῆς μεταφύσεως (t r a d u c i a n i s m u s), καθ' ἣν κατὰ τὴν ὥραν τῆς συλλήψεως ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμβρύου, προερχομένη ἐξ ἐκείνης τῶν γονέων μεταβιβάζεται

ἐγκυμοσύνη εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν εἶναι ἀρκετὰ προκεχωρημένη, ὅποτε τὸ ἐμβρυον εἶναι («ἐξεικονισμένον»), εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἀκόμη εἶναι εἰς ὑπολανθάνουσαν κατάστασιν, ὅποτε καὶ τὸ ἐμβρυον εἶναι «μὴ ἐξεικονισμένον», δὲν φαίνεται, ὡς πρὸς τὸν χρόνον οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας τῆς ψυχῆς, νὰ συμφωνοῦν μετὰ τὴν διάχυτον πίστιν καὶ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θεοφύλων Πατέρων. Πλειόνα περὶ τοῦ ἐν λόγω θέματος ἰδὲ ἐν Ἀρχιμ. Ε. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, Τὸ ἀνθρώπινον ἐμβρυον «ἐμψυχοῦται» ἀπὸ τῆς συλλήψεως ἢ βραδύτερον; ἐν Ὁρθόδοξοις Τύποις, 693/2.5.1986.

Πράγματι οὗτοι καὶ οὐχὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεοδώρητος Κύρου ἐρμηνεύοντες τὸ ὡς ἄνω ἀπόσπασμα τῆς Ἐξέδου φαίνεται ν' ἀποδέχονται τὴν διάκρισιν μεταξὺ «ἐξεικονισμένου» καὶ «μὴ ἐξεικονισμένου» ἐμβρύου, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ψυχὴν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἅμα τῇ συλλήψει του, ἀλλ' ἀποκτᾷ ταύτην βραδύτερον, καὶ δὴ καὶ ὅτε τὸ σῶμα καθίσταται τέλειον ἐξ ἐπόψεως διαμορφώσεως ὀργάνων ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς μητρός: «Τί ἐστιν ἐξεικονισμένον; Φασὶ τοῦ σώματος ἐν τῇ μήτρᾳ τελείου διαπλασθέντος, τότε ψυχοῦται τὸ ἐμβρυον. Καὶ γὰρ τοῦ Ἀδάμ τὸ σῶμα πρότερον ὁ ποιητὴς διαπλάσας οὕτως ἐνεφύσησε τὴν ψυχὴν. Κελεύει τοίνυν ὁ νομοθέτης γυναικὸς ἐγκύμοнос ἀμβλωσάσης ἐν μάχῃ, εἰ μὲν ἐξεικονισμένον ὅν ἐξέλεθ' ἐν βρέφος, τοῦτέστι μεμορφωμένον, φόνον τὸ πρᾶγμα καλεῖσθαι, καὶ τὴν ἴσῃν ὑπέχειν τιμωρίαν τὸν δεδρακότα. Εἰ δὲ μὴ ἐξέλεθ' ἐν μεμορφωμένον, μὴ λογίζεσθαι φόνον, ἐπειδήπερ οὐδέπω ψυχωθὲν ἐξημβλώθη» (ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΚΥΡΟΥ, Εἰς τὴν Ἐξέδον Ἐρωτ., XLVIII (PG, 80, 272D-273A)).

Τὴν ὡς ἄνω δοξασίαν τῶν συγχρόνων τοῦ Θεοδώρητου Κύρου καὶ οὐχὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐκκλησίας ἀπαντῶμεν ἀργότερον καὶ ἐν τῇ οὐδέποτε ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀποδεκτῇ γενομένῃ Ὁμολογίᾳ Πέτρου Μογγίλα, ἐν τῇ ὁποίᾳ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναγινώσκομεν: «...δίδεται ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ ψυχὴ ἀφ' οὗ ὀργανισθῆ τὸ κορμὶ καὶ γένη ἐπιτήδειον εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς» (Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, 2α ἐκδοσις, 1968, σ. 608).

61. Τὸ πρωτότυπον ἐβραϊκὸν κείμενον ἔχει οὕτως: «Ἐὰν ἄνθρωποι μάχωνται καὶ κτυπήσῃ ἄνθρωπον γυναῖκα, ὥστε νὰ ἀποβάλλῃ, χωρὶς ἄλλην σπουδαίαν βλάβην, ὅστις τὴν ἐκτύπησε νὰ πληρώσῃ τὸ πρόστιμον, τὸ ὁποῖον ὁ σύζυγος τῆς γυναῖκός τοῦ ἐπιβάλλῃ νὰ πληρώσῃ δὲ διὰ τὴν ἀποβολὴν. Ἄλλ' ἐὰν συμβῆ καὶ ἄλλη σπουδαία βλάβη, νὰ δώσῃς ζῶν ἀντὶ ζῶης, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός, καυσίμον ἀντὶ καυσίματος, πληγὴν ἀντὶ πληγῆς, κτύπημα ἀντὶ κτυπήματος» (Α. Π. ΧΑΣΤΟΥΠΗ, Ἡ Ἀγία Γραφή, Παλαιὰ Διαθήκη, Ἀθήνα, 1954).

εἰς αὐτὸ ὅπως ἀκριβῶς αἱ «ἀποσπάδες» τῶν δένδρων⁶², δὲν εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ὑπάρχει χρονικὴ τις στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἔμβρυον ὑπάρχει ἄνευ ψυχῆς, τ.ἔ. ἄνευ τοῦ «ἐγῶ», τὸ ὁποῖον ὡς ἐνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον ψυχοσωματικὸν σύνολον ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τῆς δυνατότητος ἀναλύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τε τῶν θεραπόντων τῆς Γενετικῆς καὶ τῆς Ψυχολογίας. Ἐρειδόμενος ὁ ὡς ἄνω πατὴρ ἐπὶ τῆς εὐρέως διαδεδομένης καὶ ὑπὸ πάντων ἀποδεκτῆς γενομένης βιβλικῆς καὶ πατερικῆς διδασκαλίας περὶ ἀρρήκτου ψυχοσωματικῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀντιτιθέμενος εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον δημιουργίας τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδιοῦ (Creationism) ὁμολογεῖ «μῖαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχῆς τε καὶ σώματος ἀρχὴν τῆς συστάσεως οἰεσθαι»⁶³, δικαιολογεῖ δὲ τὴν πίστιν του ταύτην, ἥτις εἶναι πίστις ὀλοκληροῦ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας⁶⁴, διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος «ἐπειδὴ τοῖνον τὸ ἐκ τῶν ἐμψύχων εἰς ἀφορμὴν ἐμψύχου συστάσεως ἀποσπώμενον, νεκρὸν εἶναι οὐ δύναται (ἢ γὰρ νεκρότης κατὰ ψυχῆς στέρησιν γίνεται· οὐκ ἂν δὴ προσλάβῃ τὴν ἑξίν ἢ στέρησις)· ἐκ τούτων καταλαμβάνομεν τὸ κοινὴν τῶ ἐξ ἀμφοτέρων συνισταμένῳ συγκρίματι, τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον γίνεσθαι, οὔτε τούτου προτερεύοντος, οὔτε ἐκείνου ἐφυστερίζοντος»⁶⁵.

Ἀργότερον ὁ τόσον ἐπίκαιρος διὰ τὴν μοντέρναν θεολογίαν του Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς θὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὡς ἄνω κοινὴν πατερικὴν σκέψιν καὶ ἀντίληψιν περὶ τῆς ταυτοχρόνου ἐνώσεως σώματος καὶ ψυχῆς, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ νοοῶνται ἀχωρίστως καὶ ἀνεξαρτήτως, δεδομένου ὅτι ἡ μεταξὺ αὐτῶν σχέσις εἶναι ἐσωτερικὴ, σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητος:

62. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, XXIX (PG, 44, 233D-236B). Πρβλ. ὡσαύτως τοῦ ἰδίου Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (PG, 46, 125B-128C).

63. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (PG, 44, 125C).

64. Τὴν καθολικὴν ταύτην πίστιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας συνοψίζων ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ Ἐκδόσει Ὁρθοδόξου Πίστεως παρατηρεῖ ὅτι «ἅμα δὲ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ πέπλασται· οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον κατὰ τὰ Ὁριγένους ληρήματα» (ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Ἐκδοσις Ὁρθοδόξου Πίστεως, II, 12. PG, 94, 921A). Τὴν αὐτὴν πίστιν καὶ διδασκαλίαν ἐκφράζει ὁ ἱερὸς ἡμῶν συγγραφεὺς καὶ ἐν Λόγος εἰς τὸ ἅγιον Σάββατον, VI:...τὴν δὲ ψυχὴν... οὐ πρότερον προϋπάρξασαν ἐμπεδήσας (sc. ὁ Θεός) τῷ σώματι... ἀλλ' ἐν τῇ συνθέτῳ διαπλάσει ἐκ τοῦ μὴ ὄντος αὐτὴν συστήσάμενος (PG, 96, 608C). Πλείονα περὶ τῆς ταυτοχρόνου δημιουργίας σώματος καὶ ψυχῆς ἀπὸ καθαρῶς πατερικῆς ἐπόψεως ἰδὲ ἐν Ν. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ περὶ τοῦ ἀνθρώπου πίνου ἐμβρύου ὡς ψυχοσωματικῆς ὑπάρξεως διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ Χριστολογικὴ θεμελίωσις αὐτῆς, Ἀθήναι, 1986², σσ. 11-17.

65. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (PG, 46, 228AB).

«Οὐκ ἔστιν οὖν ὅλως σῶμα δυνατὸν ἢ ψυχὴν εὐρεῖν ἢ λέγειν ἄσχετον. Θάτερον γὰρ ἅμα συνεισάγεται τὸ τίνος εἶναι θάτερον· ὥστε, εἰ προϋπάρχει θάτερον θάτερον, ὡς τίνος προσυπακουστέον. Ἡ γὰρ σχέσις ἀκίνητος»⁶⁶.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς θεολογικῆς γραμμῆς κινεῖται καὶ ὁ σχολιαστὴς τῆς Κλίμακος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύων καὶ συνοψίζων τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ διάχυτον ἐκκλησιαστικὴν περὶ ἐμφυχώσεως τοῦ ἐμβρύου ἅμα τῇ συλλήψει αὐτοῦ διδασκαλίαν γράφει: «Τὴν ψυχὴν, ὡς οἶμαι, λέγει, οὔτε γὰρ προϋφίσταται τοῦ σώματος· οὔτε μεθυφίσταται· ἀλλ' ἅμα τῇ τούτου γενέσει κτιζέται καὶ αὐτὴ· ὅθεν φονεύς καὶ ὁ τὸ ἐμβρυον ἀπεκτακῶς· ἐ π ε ἰ ἐ ν τ ῆ σ υ λ λ ῆ ψ ε ἰ ἐ ψ ὕ χ ω τ α ἰ· τοσοῦτον δὲ ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ τότε, ὅσον καὶ ἡ σὰρξ· κατ' αὐξήσιν γὰρ τὴν τοῦ σώματος, καὶ αὐτὴ τὰς οἰκείας ἐνεργείας διαδείκνυσιν»⁶⁷.

* *

Τὴν βασικὴν θεολογικὴν ἀλήθειαν τῆς συνεργίας Θεοῦ καὶ αὐτεξουσίου, ἐλευθέρου, κυριάρχου καὶ δημιουργικοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἐκάστου ἀνθρωπίνου ἐμβρύου ὑπογραμμίζουσα ὅλως ἰδιαιτέρως ἡ Ἐ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐκφράζει τὴν συγκεκριμένην συμβολὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν σύλληψιν ἐκάστου νέου ἀνθρωπίνου ὄντος, καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ὡς «πνοὴν ζωῆς» δηλοῖ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σύλληψιν τούτου (ἀνθρωπίνου ὄντος) συνδημιουργοῦνται ταυτοχρόνως καὶ ἀχωρίστως: «Τὴν ψυχὴν συνδημιουργηθῆναι τῷ σώματι» διακηρύσσουν καὶ ὁμολογοῦν οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Σῶμα καὶ ψυχὴ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεως αὐτῶν ἀπαρτίζουν ἐν ἐνιαῖον ὄλον, τ.ἔ. τὸν ἀνθρώπον. Ἐκάστη ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς εἶναι μοναδική, ἀνεπανάληπτος καὶ ἀναντικατάστατος, ἔχει δὲ ἰδίαν συνείδησιν τῆς ὑπάρξεώς της, τ.ἔ. τοῦ «ἐ γ ὡ», εἶναι αὐτόνομον καὶ αὐθύπαρκτον πρόσωπον, τοῦ ὁποῖου δὲν δύναμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν στιγμὴν τῆς διελεύσεώς του ἐκ τοῦ κατωφλίου τῆς ἀπλῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως εἰς τὸν χῶρον τοῦ προσώπου⁶⁸.

66. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, Φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ ἔρωτα ἡματα, ἔκδοσις Ἀποστ. Διακονίας, Ἀθῆναι, 1978, σ. 222.

67. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, Κλίμαξι, ἔκδοσις Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1970, σ. 136, ὑποσ. 2.

68. Εἰς τὴν δυσκολίαν ταύτην ἀναφερόμενος ὁ καθηγητὴς τῆς Συστηματικῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βοστώνης J. R. Nelson ὁμολογεῖ, ὅτι «it is as difficult for theologians as for psychologists to determine the exact point in the continuum of tissue life when it can be said that personhood has been attained in even the least meaning of the concept; and it is equally difficult (which means impossible) to define categorically the point when a human being has crossed the threshold of real or authentic personhood... The belief in personhood is basic, but the definition re-

“Ο,τι γνωρίζομεν καὶ ὅ,τι δυνάμεθα μετ’ ἐμφάσεως ὡς χριστιανοὶ νὰ εἴπωμεν καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐμβρυον εἶναι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεως τοῦ πρόσωπον ὡς διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ὅπως ἰδιαιτέρως ἡ Βιβλικὴ Θεολογία (Γεν. 2,7. 1,27 καὶ 3,22) συμφώνως πρὸς τὴν ὁποῖαν ὁ δημιουργηθεὶς «κατ’ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἦτο ἱκανὸς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς νὰ κάμῃ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἡ δυνατότης δὲ αὕτη τῆς διακρίσεως μεταξὺ ἀληθείας καὶ ψεύδους, καλοῦ καὶ κακοῦ, ὡς καὶ ἡ διὰ τῆς ἐκλογῆς ἄμεσος εὐθύνη ἀποτελεῖ τὸ κατ’ ἐξοχὴν διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς προσωπικότητος ἡ τοῦ προσώπου.

Εἰδικώτερον ἡ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς Γενέσεως, 1,27⁶⁹ ἐξαιρουμένη γενικῶς ταυτοχρονος καὶ μυστηριώδης συνδημιουργία σώματος καὶ ψυχῆς, ἡ ὁποῖα, μετὰ τὴν δημιουργίαν τῶν πρωτοπλάστων καὶ τοῦ θείου προστάγματος «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε...», εἶναι πλέον καρπὸς τῆς συνεργίας τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος⁷⁰ καὶ ἔχει ὡς πρότυπον αὐτὴν ταύτην τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ νέου Ἀδάμ⁷¹, οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ εἰ μὴ ὅτι ἡ ψυχὴ ἡ τὸ ἡγεμονικόν, ὡς ὀνομάζουσι ταύτην οἱ Πατέρες καὶ φιλόσοφοι, δὲν εἶναι καὶ δὲν πρέπει ἐπ’ οὐδενὶ λόγῳ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀποτέλεσμα χρονικῆς τινος ἐξελίξεως τοῦ ἐμβρύου, ὡς ἀφήνεται νὰ

mains in dispute» (J. R. NELSON, What does Theology say about Abortion?, ἐν Abortion. The Moral Issues, edit. by Ed. Batchelor Jr., New York, 1984, σ. 57).

69. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον». Τὸ ὡς ἄνω ἀπόσπασμα τῆς Γεν. 1,27 οὐδόπως ἔρχεται, ὡς ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ἐκ πρώτης ὄψεως, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ παράλληλον χωρίον τῆς Γεν. 2,7: «καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν». Καὶ δὲν ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν διότι διὰ τῶν ῥημάτων «ἔπλασεν» καὶ «ἐνεφύσησεν» ὁ θεὸς συγγραφεὺς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ δηλώσῃ δύο ταυτοχρόνους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀφ’ ἑνός, καὶ ἀφ’ ἑτέρου νὰ ταυτίσῃ τὸ δισύνθετον τοῦ ἀνθρώπου. Περὶ τοῦ προβλήματος τούτου ἰδὲ πλεονα ἐν Ν. ΜΗΤΣΟΠΟΛΕΩΣ, μνημ. ἔργ., σ. 8.

70. Σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀείποτε ἀντετάχθη σθεναρῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Γνωστικῶν καὶ λοιπῶν αἰρετικῶν τῆς ἀρχαιότητος, οἱ ὁποῖοι, ὡς εἶναι γνωστόν, ἐδίδασκον ὅτι τὰ δύο μέρη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τ.ἔ. τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἔργον κατωτέρων δυνάμεων καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ φυσικὴ γέννησις αὐτῆ καθ’ ἑαυτὴν εἶναι κακῆ. Καὶ εἶναι κακῆ διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἡ ἁμαρτία. Περὶ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας τῶν Γνωστικῶν σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδὲ ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, Σ τ ρ ω μ α τ ε ῖ ς, ΙΙΙ, XVI-XVII (ΒΕΠ, 8,46,24 ἐξ.).

71. Αὕτη εἶναι ἡ κεντρικὴ διδασκαλίαι τῆς σωτηριολογίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς ἀρχηγόνου μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου, τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου ἕως καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νικολάου Καβάσιλα (πρβλ. Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς, Λόγος ΣΤ’, 58. PG 150, 681AB).

ἐννοηθῆ ὑπὸ τῶν ὑπερμάχων τῶν αμβλώσεων, ὅποτε εἰς μίαν μὴ προκεχωρημένην χρονικὴν στιγμήν θὰ ἠδύνατο νὰ διακοπῆ ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποφευθῆ οὕτω πῶς ὁ φόνος, ἐνῶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν τριῶν μηνῶν πᾶσα διακοπὴ θεωρεῖται φόνος, καὶ δὴ καὶ φόνος ἐκ προμελέτης, ἀλλ' αὕτη ὑφίσταται ἐξ ἄκρως ἀναντίρρητος ὀντολογικῆ ψυχοσωματικῆ ἐνότης.

Γενικὸν συμπέρασμα καὶ ἀκλόνητος πίστις καὶ πεποίθησις τῆς Ἐκκλησίας ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀνεξαρτήτως ἀν ὑποπίπτῃ ἢ ὅχι εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν καὶ ἀνεξαρτήτως ἀν πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας ἢ τῆς ἕκτης ἢ καὶ τῆς δωδεκάτης ἐβδομάδος ἀπὸ τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ ὠαρίου διὰ τοῦ σπερματοζωαρίου, ὑπάρχει ἐν, σὺν καὶ διὰ πάντων τῶν διακριτικῶν συστατικῶν στοιχείων-γνωρισμάτων τοῦ συλληφθέντος ἀνθρώπινου ἐμβρύου, διὸ καὶ τὸ μόλις γεννηθὲν νήπιον δὲν εἶναι περισσότερον ἀνθρώπινον εἶναι ἀπ' ὅ,τι ἦτο πρὶν ἢ γεννηθῆ. Ἀσφαλῶς τώρα ἔχει τὴν ἰδικὴν του ἀναπνοήν, πλὴν ὅμως καὶ προηγουμένως ὅτε εὐρίσκετο ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ προσέβαιναν, ἐν τῷ μέτρῳ βεβαίως τοῦ δυνατοῦ, εἰς ὠρισμένας περιορισμένας κινήσεις, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθύς κατωτέρω, καὶ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ σταματήσῃ ἡ ζωὴ του⁷².

Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν καὶ τὸ γεγονός, καθ' ὃ ἡ βαθεῖα αὕτη πεποίθησις καὶ ἀκραιφνὴς βιβλική⁷³ καὶ πατερικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς πλήρους ψυχοσωματικῆς ζωῆς-συστάσεως τοῦ ἀνθρώπινου ἐμβρύου «ἐξ ἄκρως ἀκρως ἐξ ἄκρως ἐξ ἄκρως» εὐρίσκει συνήγορον, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ κατωτέρω, καὶ τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην τῆς Γενετικῆς, Ἐμβρυολογίας, ὡς καὶ τῆς Βιολογίας καὶ τῆς Βιοχημείας. Ὡς δὲ ἡ Ἁγία Γραφή καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πιστεύουν καὶ διδάσκουν, οὕτω πῶς καὶ ἡ σύγχρονος Ἐπιστήμη τῆς Ἱατρικῆς γενικῶς διδάσκει ὅτι, ὡς προκύπτει ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐργαστηριακῶν ἐρευνῶν, ἡ ἀνθρώπινος ζωὴ δὲν ἀρχίζει νὰ ὑφίσταται ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ἐβδομάδος, ὡς δυστυχῶς καὶ ἀτυχῶς καὶ ἀναληθῶς, διατείνονται οἱ συντάκται τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Νομοσχεδίου, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν στιγμήν τῆς ἐνώσεως ὠαρίου καὶ σπερματοζωαρίου, ἀπὸ τὴν στιγμήν, ἐπαναλαμβάνομεν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον κύτταρον τοῦ ὀργανισμοῦ κληρονομεῖ τὰ γονίδια καὶ γίνεται ἓνας νέος ἐν δυνάμει ἀνθρώπος, αὐτόνομος, ἀνεξάρτητος, μὲ ἴδιον γενετικὸν δυναμικόν, ὡς καὶ μὲ ἴδιον κώδικα ζωῆς (fetus humanus = fetus animatus). «Τὸ γονιμοποιημένον ὠάριον», γράφει ἐξ ὀνόματος τῆς συγχρόνου Ἱατρικῆς Ἐπιστήμης ὁ Dr. Ernest Haunt, «δὲν

72. Περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος ἰδὲ πλείονας λεπτομερείας ἐν J. GLIEDMAN, Ἐπιστήμονες ψάχνουν γιὰ τὴν Ψυχὴ, μεταφράσεις Σ. Παναγοπούλου, ἐν Ἀρμονικῇ Ζωῇ, I, 1984, τεῦχ. 4, σσ. 37 ἐξ.

73. Περὶ τοῦ θέματος τούτου θὰ λεχθῶσι τὰ εἰκότα ἐν τῷ Β' κεφαλαίῳ.

είναι μία άπλη κυτταρική μάζα, χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Δέν είναι ακόμη —σ' αυτό τὸ στάδιο— ένα μπουμπούκιασμα φυτικῆς ζωῆς, οὔτε ακόμη ένα ἔμβρυο κάποιας ζωϊκῆς σειρᾶς. Εἶναι πλήρως καὶ ἀπολύτως ἡ ζωὴ μιᾶς ἀναντιρρήτου ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἀκριβῶς ὅπως γίνεται μὲ τὸ νεογέννητον, τὸ νήπιον, τὸ παιδί, τὸν ἔφηβον καὶ τὸν ὄριμον. Συνεπῶς στὴν ἔκτρωση σκοτώνεται ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξις, ἔστω καὶ ἂν βρῖσκεται στὰ πιδὸ πρῶϊμα στάδιά της»⁷⁴. Καὶ ἡ Θεολογία εἰς τὴν συνοπτικὴν ταύτην ἄποψιν τῆς Ἱατρικῆς προσθέτει, ἐκ τῆς ἰδικῆς τῆς ἐπόψεως, ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη εἶναι ἱερὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ», τ.ἔ. μὲ ὀρισμένες πνευματικᾶς, προσωπικᾶς, ἠθικᾶς καὶ διανοητικᾶς δυνατότητας ἢ ἱκανότητος ἐκφραζομένης διὰ τοῦ ὄρου «εἰ κ ὦ ν» (Γεν. 1,27), εἶναι ἐν ταύτῳ ἓνας μικρόκοσμος καὶ μακρόκοσμος, ὁ ὁποῖος ἐν μικρογραφίᾳ φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸ ἄπειρον. Μὲ τὴν θεολογικὴν ταύτην περὶ ζωῆς ἄποψιν συντάσσεται καὶ ἡ φιλοσοφία, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὴν ψυχὴν ὡς τὴν κατ' ἔξοχὴν μορφὴν ἢ ἐνδελείξιαν τοῦ σώματος, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἐξίσωσιν: ζωοποιηθὲν ἔμβρυον = ἀνθρώπινον ἔμβρυον = ἔμβρυον ὠλοκληρωμένον (*fetus animatus = fetus humanus = fetus formatus*).

Ὁ νέος οὗτος ἀνθρώπινος ὄργανισμὸς ὡς αὐτοδύναμος, αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος προσωπικότης⁷⁵ ποὺ εἶναι καθορίζει καὶ τὰ περαιτέρω, ἐν τινι τρόπῳ, στάδια τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ πορείας. Μὲ ἄλλας λέξεις, τὸ κυοφορούμενον ἔμβρυον δὲν γίνεται ἀνθρώπινον ὄν διὰ τῆς βαθμιαίας χρονικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως—ὀριμάνσεως καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸ ἐκ τῶν ὑστέρων προσθήκης τῆς ψυχῆς (ζωῆς), ἀλλὰ εἶναι τοιοῦτον ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ταύτης τῆς συλλήψεως—γονιμοποιήσεώς του. Ὡς τοιοῦτον ἀκριβῶς ἀνθρώπινον ὄν ἀναπτύσσεται φυσιολογικᾶ ἐντὸς τῆς μήτρας. Τὸ γονιμοποιηθὲν ὄριον καὶ ὁ ἐνήλικος διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς τὸ φυσιολογικὸν στάδιον ἐξελίξεως καὶ ὀριμάνσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἡ ὁποία εἶναι τόσον ἱερὰ διὰ τὸ ἔμβρυον

74. Ε. ΔΟΡΚΟΦΙΚΗ, Ἐμβλώσεις. Ὁ ἀφανισμὸς τοῦ Γένους, Ἀθῆναι, 1985, σ. 61. Πρβλ. ὠσαύτως Ch. STRASSER, *Der Arzt und das keimende Leben*, 1948. Cl. EDELMANN, *Οἱ πρῶτες μέρες τῆς ζωῆς*, ἐν *Δελφίνι*, τεύχ. 86 (Μάτος-Ἰούνιος, 1980), ἔκδοσις Ἐταιρείας Μ. Α. Καραγεώργη, Πειραιεύς, σ. 13.

75. Μεταξὺ τῶν θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κυρίως κύκλων τῆς Δύσεως συζητεῖται σήμερον τὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐμβρύου, καὶ δὴ καὶ ἀπὸ ποίας ἀκριβῶς στιγμῆς ἀρχίζει τοῦτο νὰ εἶναι πρόσωπον. Αἱ γνώμαι ἐπὶ τοῦ ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τοῦ χρόνου δὲν συμπίπτουν ἀλλὰ διχάζονται. Πρβλ. A. E. HELLEGERS, *Fetal Development*, ἐν *Theological Studies*, τ. XXXI, 1970, σσ. 4-6. Ch. E. CURRAN, *Abortion: Its moral Aspects*, ἐν *Abortion. The Moral Issues*, ed. by Ed. Batchelor Jr., σσ. 124-125.

ὅσον εἶναι καὶ διὰ τὸ γεννηθὲν παιδίον. «Ὅλα τὰ φυσικοχημικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν χώραν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔχουν νόημα, ὅλα χρησιμεύουν πρὸς ὄφελος αὐτῆς τῆς νέας ζωῆς... ὑπάρχει ἓνα στοιχεῖον ζωογονοῦν, ποῦ συναρμολογεῖ καὶ προσανατολίζει ὅλους αὐτοὺς τοὺς μηχανισμούς: ὑπάρχει μία ψυχὴ»⁷⁶. Τὴν ὡς ἄνω ἀναντίρρητον σύγχρονον διαπίστωσιν τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης τῆς Ἱατρικῆς διετύπωσεν ἀπὸ θεολογικῆς πάντοτε ἐπόψεως πρὸ πολλῶν αἰῶνων ὁ πολὺς Γρηγόριος Νύσσης παρατηρῶν, ὅτι «τὴν ἀνθρωπίνην σποράν ὑπελήφραμεν ἔχειν ἐν τῇ πρώτῃ τῆς συστάσεως ἀφορμῇ συνεσπαρμένην τὴν τῆς φύσεως δύναμιν. Ἐξαπλοῦσθαι δὲ καὶ φανεροῦσθαι διὰ τινος φυσικῆς ἀκολουθίας πρὸς τὸ τέλειον προιοῦσαν, οὐ προσλαμβάνουσάν τι τῶν ἔξωθεν εἰς ἀφορμὴν τελειώσεως· ἀλλ' ἑαυτὴν εἰς τὸ τέλειον δι' ἀκολουθίας προάγουσαν. Ὡς μήτε ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος, μήτε χωρὶς ψυχῆς τὸ σῶμα ἀληθές εἶναι λέγειν, ἀλλὰ μίαν ἀμφοτέρων ἀρχὴν, κατὰ μὲν τὸν ὑψηλότερον λόγον, ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Θεοῦ βουλήματι καταβληθεῖσαν, κατὰ δὲ τὸν ἕτερον, ἐν ταῖς τῆς γενέσεως ἀφορμαῖς συνισταμένην»⁷⁷.

Ἡ γυναίκα, παρὰ τὰς ἀντιθέτους ἀναληθεῖς διακηρύξεις τῶν διαφόρων φεμινιστικῶν κινήματων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν, διὰ λόγους καθαρῶς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐπηρεαζομένων πολιτικῶν παραγόντων, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καθιστᾷ τὸ ἐν αὐτῇ καὶ ὑπ' αὐτῆς κυοφορούμενον ἔμβρυον ἀνθρώπινον ὄν διὰ τῆς γεννήσεως. Καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι τοῦτο προϋπάρχει ὡς τοιοῦτον. Ἀρχίζει δὲ νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ λειτουργῇ ὡς ὅλος ἄνθρωπος, τ.ἔ. ὡς σῶμα καὶ ψυχὴ (λογικὴ καὶ ἀθάνατος) ἀπὸ αὐτῆς ταύτης, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἤδη ἐλέχθη, στιγμῆς τῆς «ἄκρας συλλήψεως» του⁷⁸, ἢ, κατὰ τὴν συμπερασματικὴν πρότασιν τοῦ Πανελληνίου Ἱατρικοῦ Συλλόγου, «ἀπὸ τῆ στιγμῆς ποῦ τὰ 23 χρωματοσώματα τοῦ σπερματοζωαρίου ἐνωθοῦν μὲ τὰ 23 χρωματοσώματα τοῦ ὠαρίου, ἔχομεν ἓνα νέο ἀνθρώπινον ὄν, διαφορετικὸ γενετικῶς ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας»⁷⁹. Τὰ μετέπειτα αὐτοῦ στάδια ἀναπτύξεως (βρέφος, νήπιον, ἔφηβος κλπ.) εἶναι στάδια ἀπλῶς καὶ μόνον ἐνὸς τεχνητοῦ δια-

76. Ἰδὲ κατωτέρω ὑποσ. 259.

77. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, XXIX (PG, 44, 236B).

78. Ὡς σαφῆ ἔκφρασιν τῆς σταθερᾶς καὶ ἀμετακινήτου ταύτης πίστεως τῆς Ὁρθόδοξου ἡμῶν Ἐκκλησίας δεόν νὰ θεωρηθῇ ἢ ὑπ' αὐτῆς θέσπισις ἐιδικῶν ἑορτῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν σύλληψιν ὠρισμένων προσώπων, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ, ἡ ἀποστολὴ καὶ ἡ δράσις εἶναι ἀρρήκτως συνυφασμένοι μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς θείας οἰκονομίας (ἑορτὴ τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῆς συλλήψεως τῆς ἁγίας Ἄννης, μητρὸς τῆς Θεοτόκου Μαρίας).

79. Ἀμβλώσεις. Συζήτησις γενομένη τῇ 3.4.85 καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Δελτίῳ Ἱατρικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, τεύχος 33 (Μάιος - Ἰούνιος, 1985), σ. 12.

χωρισμοῦ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἑνιαίου καὶ ἀδιαιρέτου φαινομένου τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, διὸ καὶ πᾶσα «έσκεμμένη ἐξαφάνισις ἑνὸς ἐμβρύου, ὅποιασδήποτε ἡλικίας, ἰσοδυναμεῖ μὲ φόνον ἑνὸς ἀνθρωπίνου ὄντος» (J. Λεζέν), ἢ, συμφώνως πρὸς τὴν ὀρολογίαν τοῦ σχολιαστοῦ τῆς κλίμακος τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Σιναΐτου, «φονεὺς καὶ ὁ τὸ ἔμβρυον ἀπεκτακῶς»⁸⁰. Ἀπλῶς καὶ μόνον ἀλλάσσει ἢ τεχνητῇ ὀρολογίᾳ, τὴν ὁποίαν χρησιμοποιοῦμεν διὰ νὰ δηλώσωμεν τὴν τεχνητὴν διακοπὴν τῆς ζωῆς αὐτοῦ (ἄμβλωσις, ἔκτρωσις, φόνος, δολοφονία, αὐτοκτονία). Καὶ εἶναι φόνος διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἄκρας αὐτοῦ συλλήψεως «τὸ εἶδος τοῦ μέλλοντος συνίστασθαι ἀνθρώπου ἐν ἐκείνῳ ἐστὶ τῇ δυνάμει, λανθάνει δὲ διὰ τὸ μὴ εἶναι δυνατὸν πρὸ τῆς ἀναγκαίας ἀκολουθίας ἀναφανῆναι. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐστὶ μὲν ἐν ἐκείνῳ καὶ μὴ φαινομένη, φανήσεται δὲ διὰ τῆς οἰκειᾶς ἑαυτῆς καὶ κατὰ φύσιν ἐνεργείας, τῇ σωματικῇ αὐξήσει συμπροιοῦσα»⁸¹. Κατ' ἄλλην ὀρολογίαν, ἡ ψυχὴ ὑπάρχουσα ἅμα τῇ συλλήψει τοῦ ἐμβρύου «ἐνεργεῖ τότε, ὅσον καὶ ἡ σὰρξ· κατ' αὐξήσιν γὰρ τὴν τοῦ σώματος, καὶ αὕτη τὰς οἰκειᾶς ἐνεργείας διαδεικνυσί»⁸². Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ψυχῆς εἶναι παράλληλος πρὸς ἐκείνην τοῦ σώματος «σὺν τῇ σωματικῇ αὐξήσει» καὶ πραγματοῦται «ἀναλόγως τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς καὶ τελειώσεως». Ὡς δὲ ἡ αὐξήσις τοῦ σώματος χωρεῖ ἐκ τοῦ «βραχυτάτου πρὸς τὸ τέλειον» οὕτω καὶ ἡ διαπλάτυσις τῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς «καταλλήλως ἐμφυομένη τῷ ὑποκειμένῳ (sc. σώματι) συνεπιδίδωσι καὶ συναυξάνεται»⁸³. Καίτοι ὑπάρχει παράλληλος αὐξήσις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐν τούτοις ἢ μὲν πρώτη, ἢ ὁποία εἶναι καὶ αἰσθητή, συνίσταται, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, εἰς τὴν «ἀπὸ μικροῦ εἰς τὸ καθῆκον μέτρον ἀποκατάστασιν», ἐνῶ ἢ δευτέρα, τ.έ. ἢ τῆς ψυχῆς, εἶναι ἀφανῆς «καὶ διὰ τῶν μαθημάτων εἰς τελείωσιν προσθήκη»⁸⁴. Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς αὐξήσεως, τὴν ὁποίαν γνωρίζει πᾶς ἄνθρωπος ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον, ἰσχύει καὶ διὰ τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Ἰῶν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν βασικὴν βεβαίως διαφορὰν ὅτι ἡ αὐξήσις τὴν ὁποίαν ἐγνωρίσει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνεφέρετο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καὶ οὐχὶ καὶ εἰς τὴν θεϊαν οὐσίαν: «καὶ πῶς (sc. ὁ Θεὸς Λόγος) γίνεται ἄνθρωπος; Εἰς μῆτραν κυοφορεῖται, αὐξεται κατὰ μικρόν, καὶ ἔρχεται τὴν ὁδὸν τῆς ἡλικίας τῆς ἐμῆς. Τίς; Ἡ οἰκονομία, οὐχ ἡ θεότης· ἢ τοῦ δούλου μορφῆ, οὐχ ἢ τοῦ Δεσπότη· ἢ σὰρξ ἢ ἐμῆ, οὐχ ἢ οὐσία ἐκείνου· αὐξεται κατὰ μικρόν

80. Ἰδὲ ὁλόκληρον τὸν συλλογισμόν τοῦ σχολιαστοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 221.

81. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, XIX (PG, 44, 236CD).

82. Ἰδὲ ἄνωτ., ὑποσ. 80.

83. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, XXIX, (κ. 237BC).

84. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, II, 2 (PG, 30, 41D).

καὶ μίγνυται ἀνθρώποις»⁸⁵. Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἀναντιρρήτου ψυχοβιολογικῆς ὀντότητος τοῦ ἐμβρίου ἐξ ἄκρας συλλήψεως δέον νὰ σημειώσωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι μεταξὺ τῆς ἀειπαρθένου μητρὸς τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία ὡς δευτέρα Εὐα διώρθωσε τὰ τῆς πρώτης, καὶ ἐκάστης μητέρας ὑπάρχει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὸ κοινὸν σημεῖον, ἦτοι ὡς ἡ ἀειπάρθενος Θεοτόκος Μαρία ἐγέννησε τὸν προαιώνιον Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐν ταύτῳ ἦτο καὶ τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καθ' ὅτι ἔλαβε ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ νοῦν καὶ πᾶν ὅ,τι ἕτερον ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς πρόσωπον κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πλην τῆς ἁμαρτίας, οὕτω πως καὶ ἐκάστη γυναῖκα τίκτει οὐχὶ μερικὸν ἀλλὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον⁸⁶.

85. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, "Ὁ τε τῆς Ἐκκλησίας ἕξω εὐρεθεῖς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη...", 11 (PG, 52, 405-406).

86. Περὶ τῆς ὑφιστασμένης σχέσεως καὶ ἀναλογίας μεταξὺ τοῦ ἐμβρίου ὡς ψυχοσωματικῆς ὑπάρξεως ἀποτελουμένης ἀπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς στιγμῆς τῆς συλλήψεως τοῦ «ἐξ ἄκρας συλλήψεως» ἢ, κατὰ τὴν φρασεολογίαν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, «ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως» ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀσπύρω καὶ ὑπερφυῶς συλληφθέντος καὶ τεχθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς «Θεοῦ τελείου καὶ ἀνθρώπου τελείου ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος» ἀποτελουμένου καὶ «κατὰ πάντα ὁμοίου ἡμῖν» γενομένου «χωρὶς ἁμαρτίας» (Ἐβρ. 4,15) Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπεφάνθησαν, ἐν ἀγίῳ πάντοτε Πνεύματι, αἱ Γ', Δ' καὶ ΣΤ' Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι. Οὕτως ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ὁμολογεῖ καὶ τὰ κάτωθι: «ὁμολογοῦμεν τοιγαροῦν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν... Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος... ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· δύο γὰρ φύσεων ἕνωσις γέγονε... Ὁμολογοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον Θεοτόκον διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσαι ἐαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναδὸν» («Ὁ ρος Γ' Οἰκουμηνικῆς Συνόδου, ἐν Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, μνημ. ἔργ., τ. Α', Ἀθήναι, 1960, σσ. 154-155). Τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ «Ὁρφ τῆς Δ' καὶ ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, μνημ. ἔργ., σσ. 175 καὶ 223), ἐν τῷ ἀναθεματισμῷ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Ι. ΚΑΡΜΙΡΗ, μνημ. ἔργ., σσ. 193 ἐξ.), ἔτι δὲ καὶ ἐν τοῖς διαφόροις συγγράμμασι τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἐκ τῶν ὁποίων, ἐν εἴδει παραδείγματος, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διεδραμάτισαν εἰς τὸν τυχόντα ρόλον ἐν τῇ διαμορφώσει τῆς Ὁρθοδόξου ἐν γένει πίστεως. Τοιαῦτα εἶναι: Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (Ἐπιστολὴ CI πρὸς Κληδόσιον κατὰ Ἀπολλινάριον, PG, 37, 177C-180B), Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (Ἐπιστολὴ IV πρὸς Νεστόριον, PG 77, 45D-48A: Οὐ γὰρ πρῶτον ἄνθρωπος ἐγεννήθη κοινὸς ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου· εἶθ' οὕτω καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μητρὸς ἐνωθεῖς, ὑπομείναι λέγεται γέννησιν σαρκικὴν, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν γέννησιν οἰκειούμενος), Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος («Ὁ τε τῆς Ἐκκλησίας ἕξω εὐρεθεῖς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, XI, PG, 52, 405-406), Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς (Πρὸς Θελάσιον, PG 91, 1324: «ἐνωθεῖς (sc. ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ) κατὰ τὴν σύλληψιν τῇ σαρκὶ διὰ μέσης ψυχῆς νοεραῶς εἶδειξεν ὅτι ἅμα σῶμα καὶ ψυχὴ, ἐν τοῦ ἑτέρου μὴ προτερεῖον, ἀλλ' ἅμα κατ' ἄμφω κατὰ τὴν σύλληψιν... οὐκ ἄψυχον σῶμα παντελῶς ἢ ἄνου ψυχὴν καὶ ἄλογον ἀνεληφέναι, ἀλλὰ τελείαν ἀνελλιπῶς τὴν φύσιν τὴν ἐκ ψυχῆς λογικῆς ἅμα καὶ σώματος

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ κρίνεται ὅπως ἀπαραίτητον νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ βασικὴ, θεμελιώδης καὶ ἀναντίρρητος ἀρχή, καθ' ἣν ἡ γέννησις οὐδέποτε δύναται νὰ καταστήσῃ ἀνθρώπινον ὃν κἀτι τὸ ὅποῖον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως του δὲν ἦτο τοιοῦτον ἀλλ' ἕτερόν τι. «Ἐὰν ὡς ἀρχὴ τῆς ζωῆς δὲν θεωρηθεῖ ἡ στιγμή τῆς ἐπιτυχοῦς συλλήψεως κάθε ἄλλη θεώρηση εἶναι ὑποκειμενικὴ καὶ αὐθαίρετος»⁸⁷. Ἐκαστον συλλαμβανόμενον ἀνθρώπινον ἐμβρυον εἶναι ἐξ ἄκρας συλλήψεως τελεία ψυχοσωματικὴ ἀνθρωπίνῃ ὑπαρξίς. Ἡ ζωὴ, τῆς ὁποίας μόνον ἡ ἐνέργεια — τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι αἰσθητὸν εἰς ἡμᾶς καὶ οὐχί, λόγῳ τοῦ περιορισμοῦ τῆς «σχετικῆς» ἡμῶν ἱκανότητος, οὔσης ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως ἡμῶν, ἡ οὐσία αὐτῆς, δὲν εἶναι ἀπλῆ καὶ μόνον ἐπιλογὴ τοῦ ἀνθρώπου. Πολλάκις ὁ ἀνθρώπος ἐπιθυμεῖ διακαῶς νὰ γίνῃ ἀναπαραγωγὸς τῆς ζωῆς χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δύναται νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, δὲν ὑπάρχει ἡ συνεργία τοῦ Θεοῦ⁸⁸.

5. Διαπροσωπικὴ συνάντησις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Ἐπανέλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ θέμα τῆς συνεργίας Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου διὰ τῆς ὁποίας τὰ πάντα εὐρίσκουν τὴν ὑπαρξιν, τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν πλη-

συνισταμένην ἐαυτῶ καὶ ὑπόστασιν ἀρρήτως ἐνώσει ... γεννηθεὶς ἀληθῶς ἄνευ φθορᾶς ἀνθρώπος τέλειος, ψυχὴν νοερὰν μετὰ σώματος ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφράστου συλλήψεως ἐσχηκῶς...) (Περὶ διαφορῶν ἀποριῶν, PG 91, 1340B-1345A). Σωφρόνιος ὁ Ἱεροσολύμων (Ἐπιστολὴ Συνοδικὴ πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Σέργιον, PG. 87, 3160C-3161C: ἅμα γὰρ σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ: ἅμα σὰρξ ἐμφυχος λογικὴ, ἅμα Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἐμφυχος λογικὴ) καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (Ἐκδοσις Ὁρθόδοξου πίστεως, III, 12, PG, 94, 1032C: Οὔτε (γὰρ) γενόμενον πρότερον καθ' ἡμᾶς, ὕστερον γέγονεν ὑπὲρ ἡμᾶς: ἀλλ' αἰεὶ ἐκ πρώτης ὑπάρξεως ἅμφω ὑπῆρξε διὰ τὸ ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ τὴν ὑπαρξιν ἐσχηκέναι. Ἰδὲ ὡσαύτως καὶ III, 2, 985B-988A, III, 22, 1088A). Πλείονα περὶ τοῦ θέματος τῆς ἐνώσεως τῆς θεότητος μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος (ψυχῆς+σώματος) ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ δὴ καὶ «ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως», ὡς ἐπιγραμματικῶς τονίζει ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (μνημ. ἔργ., III, 22, 1088A) ἰδὲ ἐν Ν. ΜΗΤΣΟΠΟΛΟΥ, μνημ. ἔργ., σσ. 17-27.

87. Αὐτὸ εἶναι τὸ γενικὸν πόρισμα τῆς δημοσίας συζητήσεως τοῦ Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν γενομένης τῇ 12.2.1986. Καὶ τὸ πόρισμα τοῦτο συμφωνεῖ ἀπολύτως μετὰ τὴν πανηγυρικὴν δήλωσιν τοῦ Πανελληνίου Ἱατρικοῦ Συνεδρίου 1985: «ἡ ἔναρξις τῆς ζωῆς εἶναι ἡ στιγμή τῆς γονιμοποιήσεως».

88. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα καὶ τοῦτο ὅτι εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ὁ Θεὸς ἐπεμβαίνει ἀρνητικῶς καὶ δι' εἰδικούς λόγους καλύπει τὴν σύλληψιν τοῦ ἀνθρώπινου ἐμβρύου. Ἄντὶ παντὸς ἐτέρου παραδείγματος ἀρκούμεθα ἐνταῦθα εἰς τὴν μνείαν τῆς γνωστῆς εἰς πάντας περιπτώσεως τῆς Προφήτιδος Ἄννης, μητρὸς τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, διὰ τὴν ὅποιαν ὁ συγγραφεὺς τῆς Α' Β α σ., 1, 5-6 σημειοῖ, ὅτι «συνέκλεισε Κύριος τὰ περὶ τὴν μήτραν αὐτῆς τοῦ μὴ δοῦναι αὐτῇ παιδίον», τὸ ὅποῖον ἔδωκε κατόπιν, τῇ συγκαταβάσει τοῦ Θεοῦ.

ρότητα αὐτῶν. Αὕτη εἶναι μία πράξις καθαρῶς προσωπική. Θεὸς καὶ ἄνθρωπος συναντῶνται ἐπὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ συναντῶνται ἐπὶ καθαρῶς διαπροσωπικοῦ ἐπιπέδου⁸⁹. Πρόκειται περὶ μιᾶς πράξεως, ἡ ὁποία ἀρχίζει καὶ περατοῦται εἰς τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, ὡς πρόσωπον αὐτεξούσιον, αὐτόβουλον, ἀνεξάρτητον, κυρίαρχον καὶ ἐλεύθερον, δέχεται νὰ συνεργασθῆ, κατὰ τρόπον ἕλως μυστηριώδη, μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς νέας ζωῆς, ἢ καλύτερον εἰπεῖν νὰ γίνῃ συγκεκριμένον ὄργανον μεταβιβάσεως καὶ διαιωνίσεως τῆς ζωῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς προσωπικῆς του σωτηρίας⁹⁰. Ὁ Θεὸς κατὰ τρόπον ἕλως ὑπερφυσικὸν καὶ ὡς καθαρῶς προσωπικὴ ὑπαρξις ἐνεργεῖ μετὰ τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης του, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀπείρου πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἰδικῶς, καὶ τὸν κόσμον γενικώτερον, ἀγαθότητός του. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ συνάντησις αὕτη τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἐκληθῆ ὡς ὑποτίμησις τοῦ Θεοῦ. Τοῦναντίον πρέπει νὰ τοποθετηθῆ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας, καθ' ἣν ὁ συναντῶμενος μετὰ τοῦ ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἕτερός τις παρὰ αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὁ δημιουργὸς Θεὸς κοῖόν τινα κόσμον ἕτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς Ἰσθμῶν, ἀγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτῃν τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς... ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον (τούτέστιν ἐν τῷ παρόντι βίῳ) καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον (τούτέστιν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι), καὶ πέρασ τοῦ μυστηρίου, τῆ πρὸς Θεὸν νεύσει θεοῦμενον»⁹¹.

Ἐὰν τὰ πράγματα ἔχουν οὕτως —περὶ τούτου ἄλλως τε οὐδεὶς πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ ἐφ' ὅσον ἀνήκει εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ δέχεται τὴν περὶ ζωῆς καὶ ἀνθρώπου διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως,— τότε εὐλόγως διερωτᾶται τις ποῖαν θέσιν δύναται νὰ ἔχη ἡ νομιμοποίησις τῶν ἀμβλώσεων ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ «μυστηρίου» τῆς ζωῆς;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ὡς ἄνω ἐρώτημα εἶναι ἀρνητική. Οὐδεὶς λόγος ἐν

89. Κάτι παρόμοιον συνέβη καὶ κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, ὅτε καὶ ἐνεφυσήθη λογικὴ ψυχὴ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Αὕτη τοῦλάχιστον εἶναι ἡ μάλλον διαδεδομένη μεταξὺ τῶν Πατέρων γνώμη. Οὗτοι ἠκολούθησαν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τοῦτο, κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον, τὸν Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα, ὁ ὁποῖος, ἐρμηνεύων τὸ Γεν. 2,7, ἐδίδαξε «ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἀνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πρόσωπον. Ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν (sc τὴν ψυχὴν) ἰδρῦσθαι λέγουσι, τὴν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐπίσσοδον τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου [εἴσοδον] ἐρμηνεύοντες» (ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, Σ τ ρ ω μ α τ ε ῖ ς, V, XIV, ΒΕΠ, 8, 151, 27-30).

90. Περὶ τοῦ θέματος τῆς συνεργίας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ἰδὲ Ι. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, Ἡ περὶ «συνεργίας» ἐν τῇ δικαιοῦσει τοῦ ἀνθρώπου διδασκαλία ἐξ ἐποψέως ὀρθοδόξου καὶ αἰ περὶ αὐτὴν συζητήσεις τῶν ἐτεροδόξων, Θεσσαλονίκη, 1953.

91. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ, Ὁμιλία, XLV, 7 (PG, 36, 632AB).

τῆ Ἐκκλησία καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δύναται νὰ γίνη περὶ ἀποδοχῆς-νομιμοποιήσεως τῶν ἀμβλώσεων, τ.ἔ. περὶ βιαίας καὶ ἀδίκου διακοπῆς τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος ὡς κατ' ἐξοχὴν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐλεύθερον ἐν, ὡς π ρ ὁ σ ω π ο ν ἔχον τὴν ὄρμην τῆς διαφυλάξεως, συντηρήσεως ἢ διαιωσίσεως τοῦ εἶδους δύναται αὐτοβούλως νὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον εἶναι διατεθειμένος νὰ γίνη συνειδητὸς συνημιουργὸς τῆς ζωῆς, νὰ γίνη συνεργὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ «μυστήριον» τοῦτο τῆς ζωῆς.

Ὁ Θεὸς σέβεται ἀπολύτως τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἐπιβάλλει διὰ τῆς βίας τὴν ἀπόφασιν περὶ ὑποχρεωτικῆς παιδοποιίας, ὅπως ἀκριβῶς δὲν «δύναται» νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὸν τὸ ἀγαθόν, καθότι «ἐξουσίαν ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ, τῇ θεῖᾳ συνεργούμενον χάριτι, ὡσαύτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ, καὶ ἐν τῷ κακῷ γίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον. Οὐκ ἀρετὴ γὰρ τὸ βίᾳ γενόμενον»⁹². Ὁ ἄνθρωπος γενικῶς εἶναι κατὰ πάντα κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, ὡς καὶ τῶν πράξεών του. Συνεπῶς καὶ ἡ γυναίκα μέχρι τῆς πρὸ τῆς συλλήψεως στιγμῆς εἶναι ἐξουσιαστῆς ἢ ὀρθότερον διαχειριστῆς τοῦ ἑαυτῆς σώματος καὶ δύναται ἢ ἰδίᾳ νὰ τὸ ὀρίξῃ καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιῇ ὡς αὕτη ἐπιθυμεῖ καὶ ἀποφασίζει, ἐννοεῖται πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ τελικοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἀλεξανδρινὸς θεολόγος «γεγόμενα μὲν δὲ ἐπὶ τῷ εἶναι πειθήνιοι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ»⁹³. Πᾶν ὅ,τι ἀντιστρατεύεται εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καταστρατήγησις, κατάχρησις καὶ παραβίασις τοῦ δικαιοῦματος, τὸ ὁποῖον ἔχει διὰ τὸ σῶμα. Τοῦτο, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἔχι ἀπλῶς δύναται ἀλλ' ἔχει οὗτος ἱεράν ὑποχρέωσιν καὶ ὑψιστον καθῆκον νὰ τὸ περιθάλλῃ καὶ νὰ φροντίξῃ διὰ τὸν συνεχῆ ἁγιασμόν του. Ὅθεν, τὸ γεγονός ὅτι τὸ σῶμα ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἐξουσιαστῆς αὐτοῦ οὐδαμῶς σημαίνει, ὅτι οὗτος ἔχει, ἐπὶ παραδείγματι, δικαίωμα νὰ τὸ παραμελῇ, νὰ τὸ τιμωρῇ καὶ τελικὰ νὰ τὸ φονεύῃ, διότι τοῦτο ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀνήκει, ὡς γράφουν οἱ Πατέρες, εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ δημιουργὸς του. Μία τοιαύτη πράξις εἶναι, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, ἠθικῶς ἀνεπίτρεπτος, ἀπαράδεκτος καὶ κολάσιμος. Ἡ γυναίκα, λοιπόν, ἐξουσιάζει τοῦ σώματος αὐτῆς καὶ δύναται νὰ χρησιμοποιῆσῃ τοῦτο κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν, τ.ἔ. ἐὰν μὲν εἶναι χριστιανὴ πρὸς ἁγιασμόν καὶ παιδοποιίαν, ἐὰν δὲ δὲν πιστεῦῃ εἰς οὐδεμίαν ἠθικὴν ἀρχὴν καὶ ἀξίαν πρὸς ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν κατάπτωσιν αὐτῆς προσωπικῶς καὶ τῆς κοινωνίας, ἢ ὁποία δέχεται νὰ γίνη συνεργὸς εἰς μίαν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν κατάπτωσιν καὶ ἐξαχρείωσιν τῶν μελῶν αὐτῆς.

92. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Ἐκδοσις Ὁρθοδόξου πίστεως, II, 12 (PG, 94, 924AB).

93. Πρβλ. ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ, Στρωματεῖς, II, XVI.

Ἡ ἐναντίωσις εἰς τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» εἶναι ἐναντίωσις προσωπικῆς ἐπιλογῆς τοῦ ζεύγους ἢ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν θεῖαν ἐντολήν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἡ ἀρνητικὴ αὐτὴ θέσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φόνος, ὡς εἶναι ἡ ἀμβλώσις διὰ τῆς ὁποίας θανατοῦται μία ἤδη δεδημιουργημένη ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ἀντιδράσῃ καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ὄλως ἐλευθέρως συνειργάσθη μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἔρχεται νὰ ἀθετήσῃ τὴν ἐλευθέραν ταύτην ἀπόφασίν του, ὅποτε καθίσταται

π α ι δ ο κ τ ὄ ν ο ς.

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς τὴν θεῖαν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποδέχεται τὸν ἀποκαλυπτικὸν αὐτῆς ἐσχατολογικὸν χαρακτήρα καὶ καταγράφεται ὡς ὀρθόδοξος χριστιανὸς ἢ χριστιανὸς γενικῶς, πρέπει ἀνυπερθέτως νὰ γνωρίζῃ, ὅτι τὸ αὐτεξούσιόν του δεοντολογικῶς διὰ νὰ εἶναι κατὰ λόγον καὶ οὐχὶ παρὰ λόγον ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τὰ αἰώνια ἠθικὰ κελεύσματα τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Βεβαίως ταῦτα οὐδόλως, ἐννοεῖται, περιορίζουν τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸναντίον ὑποβοηθοῦν τοῦτο ἀποτελεσματικῶς διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ καλύτερον, ἀρμονικώτερον, περισσότερον, ὑψηλότερον καὶ ἐπωφελέστερον. Ἐπομένως τὸ πολλαπλῶς διατυμπανιζόμενον καὶ σκανδαλωδῶς ὑπὸ τῶν μαζικῶν μέσων ἐνημερώσεως συνεχῶς προβαλλόμενον σύνθημα τῶν ἀκραίων γυναικείων σωματείων «ἔξω οἱ νόμοι ἀπὸ τὸ κορμί μας», σύνθημα τὸ ὁποῖον ἀπορρέει κυρίως ἐκ τῆς ιδέας τ ο ὕ κ α κ ὠ ς ἐ ν ν ο ο υ μ ἔ ν ο υ π ρ ο ο δ ε υ τ ι σ μ ο ὦ, εἶναι σύνθημα τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τῆς προελεύσεώς του εἰς μίαν νοσηρὰν κατάστασιν λειτουργίας τοῦ αὐτεξουσίου, τὸ ὁποῖον, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἐνεργεῖ οὐχὶ κατὰ λόγον ἀλλὰ παρὰ λόγον, ἔτι δὲ παρακινεῖται εἰς διάστροφον προαίρεσιν καὶ διάθεσιν τῆς καρδίας ἐκ τῆς ὁποίας «ἐκπορεύονται πάντα τὰ πονηρὰ τὰ κινουῦντα τὸν ἄνθρωπον, οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοί, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη» κλπ.⁹⁴ Ἐὰν τὰ μέλη τῶν ὡς ἄνω ἀκραίων σωματείων ἐπεκαλοῦντο τὸ ὡς ἄνω μνημονευθὲν σύνθημα ἐναντίον μιᾶς ὑποχρεωτικῆς τρόπον τινὰ συλλήψεως, τότε θὰ ἐπρόκειτο περὶ καταργήσεως τῆς ἐλευθέρως αὐτῶν βουλήσεως καὶ συνεπῶς θὰ εἶχον δίκαιον. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἡ σύλληψις —ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ὁμαλῶν φυσιολογικῶν περιπτώσεων— εἶναι τὸ συγκεκριμένον ἀποτέλεσμα μιᾶς κατ' ἐξοχὴν ἐλευθέρως πράξεως δύο ἀτόμων, τὰ ὁποῖα ἐνήργησαν οὐχὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βίας καὶ οὐχὶ ὡς ἐνεργοῦν τὰ ζῶα, ὅποτε δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὐδεμία ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐθύνη, ἀλλ' ὡς δύο αὐτόνομα, αὐτόβουλα καὶ ἀνεξάρτητα πρόσωπα, διὸ καὶ ἡ πράξις αὐτῶν συνεπάγεται ὠρισμένας ἠθικάς, κοινωνικάς καὶ προσωπικάς εὐθύνas καὶ συνεπειάς. Ἀφ' ἧς στιγμῆς λοιπὸν αὐτοβούλως

94. Πρβλ. Μάρκ. 7,21-23. Ματθ. 15,15. 12,34-35. Λουκ. 6,45. Πράξ. 8,27. Ρωμ. 1,21.24. Ἐφεσ. 4,18. Ἰακ. 3,14.

ἀποφασίζει οὗτος νὰ γίνῃ σ υ ν δ η μ ι ο υ ρ γ ὸ ς μετὰ τοῦ Θεοῦ, σ υ ν ε ρ - γ ὸ ς εἰς τὴν ἀναπαραγωγὴν τῆς ζωῆς, τ.ἔ. εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τότε παύει πλέον νὰ ἔχῃ δικαιώματα ἐπὶ τῆς διακοπῆς τῆς ζωῆς, τ.ἔ. ἐπὶ τοῦ ἐμβρύου.

Τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς δὲν ὑπόκειται ἀλλ' ὑπέρεκειται πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν λοιπῶν δικαιωμάτων, διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἄνευ ζωῆς οὐδὲν ἀπολύτως δικαίωμα δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ ἀσκηθῇ. «Οὔτε ὁ πατέρας, οὔτε ἡ μητέρα, οὔτε ὁ γιὰτρὸς ἔχουν τὸ δικαίωμα σὲ καμμιά περίπτωση νὰ ἀφαιρέσουν τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ ποὺ βρίσκεται στὰ μητρικὰ σπλάγγχνα. Διότι θὰ ἐπρόκειτο γιὰ καθαρὴ ἀνθρωποκτονία»⁹⁵. Διὰ τὸν χριστιανὸν δὲν ὑπάρχουν περιθώρια ἐπιλογῆς καὶ ἐπιθυμίας πρὸ τῆς μεγάλης καὶ ἀνεκτιμήτου ἀξίας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν καὶ μόνον δικαιοδοσίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς πρώτη αἰτία-πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ νικητῆς τοῦ θανάτου ἐπεμβαίνει εἰς τὰς φυσικὰς καὶ ἀνθρωπίνους ὑποθέσεις ἢ συμβάντα. Βεβαίως ἡ ἄνω θεολογικὴ βᾶσις, ἡ ὁποία εἶναι καθαρῶς βιβλική, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δὲν πρέπει νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὰ ἀπέχοντα πολὺ τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας συμπεράσματα τῶν οὕτως ἐν τῇ Δύσει ἀποκαλουμένων «Fundamentalists» καὶ τὰ ὁποῖα διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος καὶ τῆς ἀπολυτοποιήσεως τοῦ θείου τοιοῦτου μοιραίως ὀδηγοῦν εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ὡς ἀνωτάτου ὄντος διδασκαλίαν τῶν Καλβινιστῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν περὶ ἀπολύτου αὐτῶν προορισμοῦ θεολογίαν⁹⁶.

(Συνεχίζεται)

95. R. BIOT, Ἑὐ γ ε ι α μ α ς, μετάφρασις Δ. Ε. ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ, Ἀθήναι, 1953, σ. 76.

96. Περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς διδασκαλίας τούτων ἐν ἀναφορᾷ πάντοτε πρὸς τὸ θέμα τῆς συλλήψεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀμβλώσεων σὺν τοῖς ἄλλοις ἰδὲ P. D. SIMMONS, A Theological Response to Fundamentalism on the Abortion Issue, ἐν Ed. Batchelor Jr., μνημ. ἔργ., σσ. 175-187.